

DİYARBAKIR KABADAYILARI

Delileri ve Pışo Meheme

MUSTAFA GAZİ

D İ Y A R B A K İ R
K A B A D A Y I L A R I
D E L İ L E R İ V E P İ Ş O M E H E M E

M U S T A F A G A Z İ

DIYARBAKIR KABADAYILARI, DELİLERİ VE PİŞO MEHEME

Mustafa Gazî

BİYOĞRAFI: 157 / 2

Genel Yayın Yönetmeni

Lal Laleş

Editör

Şeyhmus Diken

Düzeltili

Halide Yıldırım

Görsel Yönetmen

Şener Özmen

Mizanpaj

Mîran Janbar

Birinci Basım

Mart 2013

Baskı

ATALAY MATBAACILIK SAN. ve TİC. LTD.ŞTİ.

Büyük Sanayi 1.Cadde Elif Sk. No: 7/236-237

Tel:(0312)384 41 82 İskitler-ANKARA

Sertifika No: 15689

Bu kitabın her türlü yayın hakkı Lîs Yayınevi'ne aittir. Tanıtım amacıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, yayınevinin yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

ISBN: 978-605-4497-53-9

© LÎS (Sertifika No: 20396)

Adres

LÎS BASIN-YAYIN PAZARLAMA

ORGANİZASYON REKLAM SAN. TİC. LTD. ŞTİ.

Kooperatifler Mah. Öğretmenler Sok. Feray Apt.

No: 1 Yenişehir / Diyarbakır

Tel-Fax 0 412 228 97 76

e-mail: wesanenlis@yahoo.com

www.wesanenlis.com

Dİ YARBAKIR
KABADAYILARI
DELİLERİ VE PIŞO MEHEME

MUSTAFA GAZİ

MUSTAFA GAZI • 1958 yılında Siverek'e bağılı Şêxuliya Jêrin (Eğriçay) köyünde dünyaya geldiğı sene ailesi Diyarbakır'a taşındı. İlk, orta, lise öğrenimini burada tamamladı. Dil-folklor ile ilgili çalışmaları ve mizahi yazıları çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlanan sanatçı, 1990 sonrasında 12 yıl boyunca Kürtçe dil dersi verdi.

Yazarlığının yanısıra bestekâr da olan *Mustafa Gazi*, Diyarbakır Büyük Şehir Belediyesi'nin Kültür Ve Turizm Bakanlığı Ve Avrupa Birliği'nin ortaklığıyla 2007'de yapılan "Dengbêj Ve Dengbêjlik Geleneğı" Projesinde yer aldı. Kürt dili, folkloru ve müziğıyle ilgili yıllarca derleme çalışmaları yaptı, Kürtçe müzik eserleri oluşturdu. Bu alanda iki yüzden fazla müzik eseriyle Kürt müziğinin gelişmesi için emek harcayan sanatçının çalışmaları; Koma Azad, Koma Dengê Azadî, Koma Dîjle, Şiyar, Siyabend, Zinar Sozdar, Şilan, Serdar Metin, Sebaheddin Xoce, Şoreş, Selinay, Oruç, Azad Bilen, Yekbûn, Murat Kûçûkavcı, Alişan, İbrahîm Nûhat, Ferhat Kanat, Engin Derya, Evin Beyaz, Ercan Kan, Ferman Toprak, Rojin, Çiyager, Mesut Kaya vb. grup ve sanatçılar tarafından okundu.

Mustafa Gazi'nin en tanınmış şarkısı "Xerîb im"dır. Diyarbakır Türkçesi'yle blues tarzında yaptığı "Fisqaya" adlı şarkısı da çok ünlü olan sanatçı, çalışmalarını Diyarbakır'da sürdürmektedir.

ESERLERİ:

- *Diyarbakır Türkçesi*, 1. Basım Elma Yayınları 2004, 2. Basım Do Yayınları, 2006
- *Pîrpîrim*, Elma Yayınları, 2005
- *Ferheng*, Enstîtuya Kurdî ya Amedê Yayınları, Diyarbakır, 2006
- *Gurzek Ji Zargotina Zarokan*, Enstîtuya Kelepura Kurdî, Süleymaniye, 2006
- *Nîfir û Duayên Kurdî*, Enstîtuya Kelepura Kurdî, Süleymaniye, 2006
- *Baweriyên Batil ên Kurdan* (A. Bengîn'le birlikte), Enstîtuya Kelepura Kurdî, Süleymaniye, 2006
- *Komek Stranên Folklorîk Ji Devera Silîvan, Hewêl û Batmanê*, Enstîtuya Kelepura Kurdî, Süleymaniye, 2009
- *Komek Stranên Folklorîk Ji Devera Silîvan, Mûş, Şîrnex, Xerzan û Batmanê*, Enstîtuya Kelepura Kurdî, Hewlêr, 2009
- *Navên Kevnar Ên Mirov û Ajelan Li Ba Kurdan*, Enstîtuya Kelepura Kurdî, Hewlêr, 2010
- *Diyarbakır Kabadayîları, Delileri ve Pîşo Meheme*, Lîs Yayınevi, Amed, 2013

İÇİNDEKİLER

Sunuş - Yılmaz ODABAŞI / 7

I. Bölüm

Pışo Meheme / 13

II. Bölüm

Diyarbakır Kabadayıları / 23

III. Bölüm

Diyarbakır Delileri / 97

IV. Bölüm

Diyarbakırlı İlginç Simalar / 189

Mustafa Gazi ile 1985 yılında, ilk kitabımın yayınlandığı günlerde tanışmamızın üzerinden neredeyse çeyrek yüzyıl geçmiş. Sonra ikimiz de genellikle ayrı kentlerde yazmayı sürdürdük. Ben, yazıyla serüvenimde Türkçe yazan bir Kürt olarak kendimce yol katederken, o da Kürtçe'nin kulvarında ciddi, anlamlı çalışmalar yaptı, şarkılar yazdı, kitaplar yayınladı. Bütün asimilasyon politikalarına karşın, yüzyıllara rağmen tutunmaya çalışan bir dilin alnını ak çıkaran ve emek veren sayılı insanlarından biri oldu.

Zaman zaman Türkçe de yazdı; fakat o, ana dilinin saçağından hiç ayrılmadı. Baskı dönemlerinde kuşatmalar ortasında yasaklı bir dile emek verenler, elbette zamanın vicdanında o dilin dağarcığına emek verenlerin hanesine yazılacaklardır.

Çeyrek yüzyıl sonra Mustafa Gazi dostum, Türkçe yazdığı bu kitabı için bir sunuş yazısı yazmamı önerdiğinde, kendisini kırmayacağımı sanırım biliyordu; zira o, reddedileceği bir kapiya gitmeyecek kadar vakur biridir her zaman.

Doğup büyüdüğüm ve ömrümün otuz iki yılını geçirdiğim memleketim Diyarbakır'ın “yıkık” insanların, hayatları gibi sıfatları da “kırık” insanların, delilerinin, kabadayılarının ve zaman içinde kimileri birer şehir efsanesi olabilmiş şehirlerin ötekilerinin öyküsünü derlemeye çalışmış bu kitabında Mustafa Gazi.

Kendi dünyaları içinde mert, kendi dünyalarının kuralları içinde tutarlı ve bıçkın insanların hikâyeleri, kanımca bu ülkede yıllarca makam koltuklarını beyhude işgal etmiş bürokratların hikâyelerinden veya biyografilerinden çok daha anlamlıdır.

Çünkü şehirlerin en hazin hikâyeleri, romanları şehirlerin bağırsaklarında, yani varoşlarında yaşanır ve yazılırsa da asıl oralardan yazılır.

Sistemin sosyal katılım olanaklarından tecrit ettiği, sicilleri bozuk, ekmekleri aslanın ağzında ve intihar eder gibi yaşayanların da hep hazin, hep buruk hikâyeleri vardır.

Çoğu zaman onların paramparça yazgılarından destan gibi yürünmüş hayatlar, hikâyeler çıkar. O varoşlardan gelirler Jack London'un “Martin Eden” gibi kahramanları.

Kimilerimize çok avam, çok sıradan görünebilen biri, bakarsınız bir gün o şehrin gerçek kahramanlarından biri olur; bunun örnekleri sayısızdır.

Bilirim ki çaresizliğine it gibi tutunup ilk fırsatta bir kartal gibi uçmaya hazır ne afili delikanlılar dolaşır memleketimin küçelerinde.

Bunun böyle olduğunu Diyarbakır'ın Bağlar varoşlarında sicili bozuk, aç bilaç çok dolaşmış ve ne çok zaman çaresizliğinin kederini göğüs kafesinin içinde bir gül gibi ilıştırıp saklamış ve unutmamış, evet hiç unutmamış kendimden de biliyorum.

Mustafa Gazi, bu çalışmasında öncelikle yazılı bir tarihleri,

kayıtları olmayanları kişisel çabasıyla gün ışığına çıkarmaya çalışmış. Bu çalışması öncelikle bu nedenle anlamlıdır. Hep resmi tarih yazarların dünyasında, bir şehrin gayriresmi tarihine bir ayna, bir dipnot tutmaya çalışmak anlamlıdır.

Elli yıl sonra bu alanda araştırma yapmak isteyenler için de şimdiden referans olabilecek bir kaynak sunuyor Mustafa Gazi.

Kürt dili ve gramerinde son dönemlerin otoritelerinden biri olan Mustafa Gazi'nin, bu çalışmasında yer yer Türkçe kullanımında aksaması, benim sadece hoşgörüyü değil, saygıyla karşıladığım bir başka ayrıntı; zira o, ana dilinin saçağından hiç kopmadığı için Türkçe onun "yabancı dili"dir. Buna rağmen Türkçe'yi Mustafa Gazi kadar kullanamayan Türk'lerin varlığından da bihaber değiliz.

Rağmen hep Kürtçe yazan ve Kürtçe düşünen bir yazı adamı olarak Türkçe de yazabilmektedir Mustafa Gazi. Bu durum, rüyalarını bile Kürtçe gören bir adam için kanımca bir başka başarıdır.

Elli yıl sonra bir şehrin yıkık dökük insanları, külhanbeyleri, bıçkınları, hovardaları ve delileriyle ilgili o şehrin hafızasına bakabilmenin tek yolu, bu konuda yazılı bir kayıt bırakmaktır ki Mustafa Gazi'nin bu çalışmasıyla yaptığı da budur.

İleride şehrin aykırı hafızasına, gayriresmi tarihine bir yolculuk yapmak isteyenler, bu çalışmada eksik buldukları portreleri tamamlayabilir, eksik buldukları fıkraları vb. ekleyebilir veya dilini yeterli bulmuyorlarsa, bu yapıtı kaynak göstererek bu hafızayı yeniden yazma olanağına ancak böylesi bir çalışmayla sahip olabilirler.

Bu nedenle iyi niyetle ve emekle ortaya konulan bu çalışmayı, biçimlendiğimiz nesnel gerçekliğin aykırı belleğine bir ayna tutmayı gözetken bu derlemeyi, kestirmeden dışlamak ya da küçümsemek,"insanlar dağlarda ölürken Pıšo'ları, kırıkları,

delileri niçin yazdın?”demek, bu kitabın yüreklerini ve yazgılarını göstermeye çalıştığı kelerimizin insanlarını, kendi çocuklarımızı, kendi hafızamızı ve gerçekliğimizi de küçümsemek olacaktır.

Çünkü hayat, herkesin şahsına münhasır algısıyla-bilinci ve ahlakıyla orantılı yaşadığı bir serüvendir ve bu dünyada herkes kendi hikyesinin öznesidir. Küçümsemek, hatta yok saysak bile, o ”yıkık” insanlar ve onların kırık dökük, paramparça hayatları belki de çoğu zaman caddelerinde yürümeyi tercih ettiğimiz şehrin varoşlarında sürmektedir.

Ben geçtiğimiz on beş yıl Diyarbakır’a gidişlerimde, bulunduğum oteli veya birlikte oturduğum eski dostlarımı gecenin bir saati terk edip, ya Melikahmet’in ya Bağlar’ın köşelerine giderim. Orada evlerin küçük pencerelerinin soluk ya da buğulu veya kırık dökük camlarına bakarak yürür, o evlerdeki seslere kulak kesilir, sonra evlerin önündeki bidon veya yağ tenekelerinden taşmış plere bakarım. Evet, o plere dikkatle bakarım ve o çöplerden taşanlara göz atarak memleketimin kelerinde örneğin, çocukların hala muz yiyemediklerini (kabuğuna plerde rastlayamadığım için) veya bulgur pilavını terk etmeyip, hala daha pahalı olan pirinç yiyemediklerini ve daha pek çok şeyi o plere bakarak anlarım.çünkü bilirim ki gerçek, bazen bizim ”çöp” olarak grdklerimizdedir de. şehirli aristokratların ”plkmş” gibi baktığı insanlar da bizim gerçeğimiz değil midirler?

En azından Diyarbakır’da yaşadığım yıllarda insanların deli ”Alişan”a ya da ”Hano”ya, onları rehabilite etmek, onarmak çabasından çok bir plkmş gibi baktıklarına da tanıklığım sayısızdır.

Yenişehir Sineması’nda Pışo Mıhame’nin tavana çakılı bıçağını da iyi hatırlıyorum; fakat Pışo Mıhame’ler, sadece

varoştakiler için bir şehir efsanesiydi. Entelektüellerin, aristokratların, orta sınıfın b(ilgi) alanında hiç olmadılar.

Mustafa Gazi'nin bu çalışmayı hazırlamasının bir nedeni de belki budur; b(ilgi) alanımızda olmayanların yazgılarını, yüreklerini açıp göstermek. Tıpkı Orhan Veli'nin "Vesikalı Yârim" adlı şiirinde belki bir hovardanın, belki bir külhanbeyin aşkını ve onların yüreklerindeki ateşi, aşkı açıp göstermesi ve o insanların evrenlerine küçük ya da buğulu da olsa bir ayna tutmak istemesi gibi.

Her zaman kendimizden ötesine de bakabilmeliyiz. Bize benzemeyenleri(de) anlamaya çalışmalıyız.

Mustafa Gazi dostum, bu çalışmasıyla bunu yapmış. Kendisini içtenlikle kutluyor, bu kitapla memleketimin "yıkık" hayatlarına yüreğimin en kırık dökük yanıyla çok selamlarımı sunuyorum.

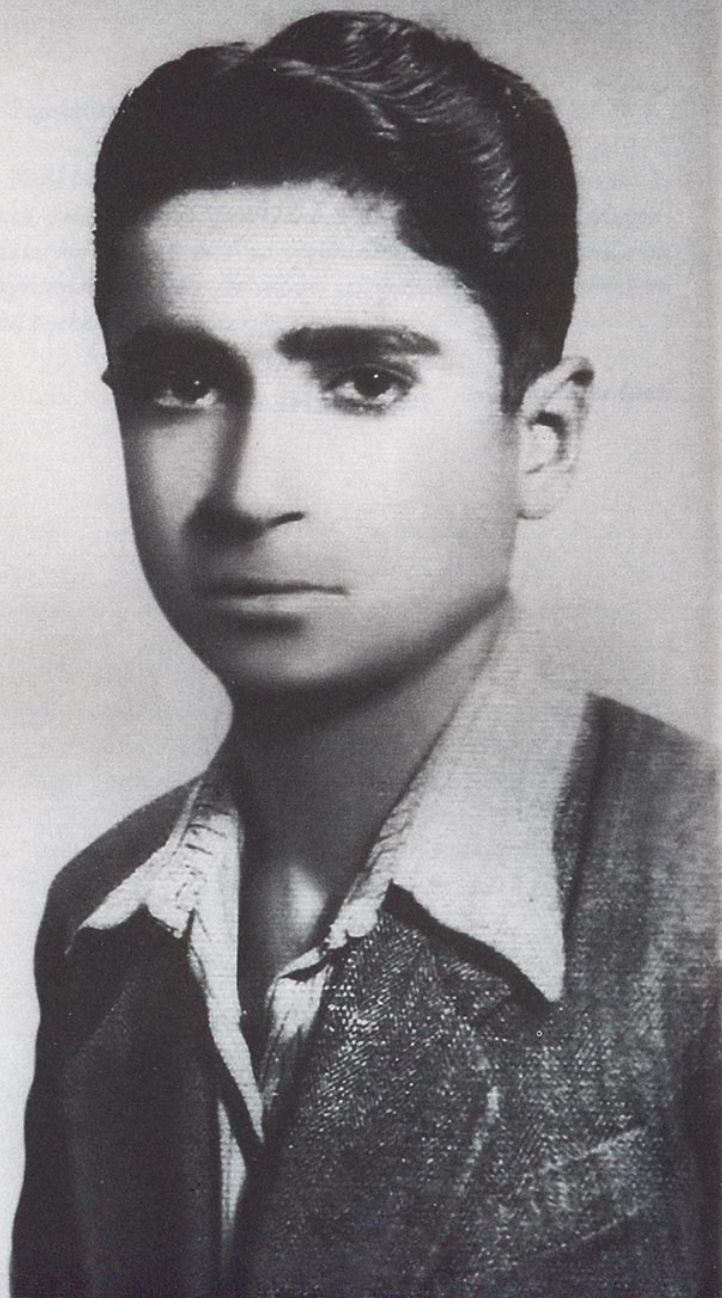
Yılmaz Odabaşı
Ekim 2011, İstanbul

Teşekkür

Nefis bir “Sunuş” yazısı kaleme alarak beni onurlandıran söz ustası, şair, yazar Yılmaz Odabaşı’na ve ayrıca kitabın edisyon-redaksiyon aşamasında ve biçimlendirilmesinde yardımlarını esirgemeyen bir diğer söz ustası, şair-yazar Şeyhmus Diken’e en içten teşekkürlerimi sunarım.

Mustafa Gazi

I. BÖLÜM
PIŞO MEHEME

1940'lı yıllarda Diyarbakır'da doğmuştu. 1. 60 metre boylarında, 56 kilo ağırlığındaydı. Anadili Kürtçe'nin yanı sıra Türkçe'yi de iyi bilirdi. Gençliğinde çok yakışıklıydı. Her zaman bıyık uzatır, pantolon, yelek, ceket giyer, başına da kasket takardı. Son dönemlerde epey yaşlanmış, zayıflamış, hafiften kamburlaşmış, saçları önden biraz seyrekleşmişti. Ceketini omuzuna atar ya da elinde taşırdı. Öyle yapmasının nedeni, kavgaya girdiğinde, omuzunda ya da elinde taşıdığı ceketini sol eline sarıp hasmının bıçak darbelerini savuşturmak içindi. Tespih kullanmayı severdi. Devamlı şarap içer, genelde de sarhoş dolaşırdı. Ramazan ayları dışında ayık olduğunu gören hiç olmamıştı. Çok cesur biriydi. Kimseden korkmazdı. Saldırgan değildi ama kendisine sataşanlara hiç tereddüt etmeden saldırırdı. Usta bir hırsızdı. Geçimini yankesicilik yani cepçilik yaparak sağlardı. Genelde Batman, Kurtalan, Bismil gibi çevre yerleşim yerlerine giden trenlere binip cepçilik yapardı ama Diyarbakır'da cepçilik yapmaktan kaçınırdı. En büyük özelliği çok iyi bıçak kullanma-

şıydı. Bıçağı onun gibi ustaca kullanan biri daha yoktu memlekette. Savurduğu bıçak asla boşa gitmezdi. İsmi bıçağı kullanmaktaki becerisiyle anılır olmuştu. Bıçağı parmaklarıyla ayarlar, karşısındaki kişide istediği şekilde yara açardı. Adama vurduğunda muhakkak yaralar ama asla öldürmezdi. Kızdığında söylediği en meşhur laf “bi piçağ ataram ha” ya da “attım mı mıhlaram ha” idi. Polisler bir gün Dağ Kapı’nın orda bulunan Yenişehir Sineması’nı (Yenişehir Sineması sonradan yıktırılıp yerine özel bir hastane yaptırıldı) basar, Pışo Meheme tedbir olsun diye üzerindeki bıçağı çıkarıp tavana fırlatır. Bıçak gider muntazam bir şekilde tavana saplanır. Pışo Meheme’nin tavana sapladığı o bıçak sinema yıkılana kadar hep orda kaldı.

Ailesi Diyarbakır’ın Saray Kapı Mahallesi’nde, Erbedaş** civarında otururdu. Daha gençken ailesinden ayrı düştü ve hayatını gayri meşru yollarla sürdürmeye başladı. Bazen Balıkçılarbaşı’nın ordaki Muş ve Bingöl Oteli’nde kalırdı. Parası olmadığına Yıldız Parkı ve daha sonra da eski tekeli fabrikasının yanında, Doğum Hastanesi’nin karşısında bulunan surların dibinde oturur, şarabını içer, oracıkta da uyurdu. Genellikle Dağ Kapı’nın orda bulunan Hemo Ziko’nun kahvesine takılırdı. Kışın hava aşırı soğuksa, meteliksizse, kalacak yeri yoksa karakola gidip komişere, “komiser beg, beni içeri al babam, böğün otelden geri kalmışam” derdi.

Günün birinde Berber Yaşo’yla Bağlar’da kavga ederler. Berber Yaşo Diyarbakır’da çok iyi tanınan cesur bir kabadayıydı. Pışo Meheme yere genişçe bir daire çizer, sonra da Berber Yaşo’ya, “ikimiz bu dairenin içine gireceğiz, çizginin dışına çıkmadan kavga edeceğiz” der. Dairenin içine girerler. Berber Yaşo bıçağını bir iki sallamaya kalkar ama darbeleri boşa gider. Pışo Meheme ona öyle bir darbe vurur ki, göbeğinden boğazına kadar santimi santimine derince bir çizgi çizer, sonra da, “bak istesem seni parça

parça ederdim” der. Doktorlar Berber Yaşo’ya tam yetmiş iki dikiş atarlar. Yazın arada bir Dağ Kapı meydanındaki Atatürk heykelinin yanında geceyi geçirirdi. Bir gece yine gelir heykelin yanına, yastık niyetine yere bıraktığı ayakkabılarının üstüne başını koyup uyur. Sabah uyanınca bir de bakar ki ayakkabıları yok. Sitem dolu tavırlarla Atatürk’ün heykeline bakıp, “iyêêh Mıstafa, bi de diyisen ben cumhuriyeti kurmuşam, edemedin bi çut ayakkabıma sehip çıkasan! Sahan güvenerek burda yattık” der. Pışo Meheme ayakkabılarını çalanın Casus Ezo olduğunu çok iyi bilir. Kalkar Casus Ezo’yla arkadaşlarının oturduğu kahveye gider. Ezo’ya, “ayakkabılarımı sen çalmışsın” der. Casus Ezo, “nerden biliyorsun?” diye sorar. Pışo Meheme ani bir hareketle bıçağını çıkarıp fırlatır. Ezo, Pışo Meheme’yi çok iyi tanıdığı için ondan daha çevik davranıp masayı siper eder kendine. Pışo Meheme’nin fırlattığı bıçak gider masanın tam ortasına saplanır. Casus Ezo masayı kendine siper etmese bıçak göğsünün ortasına saplanacak. Pışo Meheme Casus Ezo’ya, “ayakkabılarımı sen çalmışsın. Geri getirmezsen seni öldürürüm” der. Aslında Casus Ezo’yla arkadaşları şaka olsun diye Pışo Meheme’nin ayakkabılarını çalıp bir yerde saklarlar. Casus Ezo ayakkabıları geri vermezse başına ne geleceğini bildiği için arkadaşlarına, “Allah için gidip ayakkabılarını getirin” der. Arkadaşları Pışo Meheme’nin ayakkabılarını getirip geri verirler. Böylelikle Casus Ezo Pışo Meheme belasından kurtulur.

Pışo Meheme bir gün yine Dağ Kapı’daki Atatürk heykelinin oraya gider. Canı sıkılır, kalkar heykelin üzerine çıkar, sonra şöyle iki üç defa “tıf tıf” (tu tu) edip bir iki de tokat çeker. O zamanlar inzibatlar heykelin bulunduğu yerde nöbet tutardı. Pışo Meheme’yi görünce gelip, “orda ne yapıyorsun sen?” diye sorarlar, Pışo Meheme, “kuşlar paşamın üzerine sıçmış, kafasını yüzünü temizleyeyim diye çıktım buraya” der.

Yağmurun habire yağdığı, havanın çok soğuk olduğu, her tarafın çamur deryasına döndüğü bir gün Pışo Meheme Balıkçılarbaşı'nda, Sin Camii'nin ordaki bir kahveye sığınmak ister ama daha adımını içeri atmadan kahveci bırakmaz girsin. Bu durum Pışo Meheme'nin epey zoruna gider. Hemen karşıdaki köşede cebinden çıkardığı şarabını içer, boş şişeyi duvara savurur, ceketini koluna sardıktan sonra ani bir hareketle kendisini içeri almayan kahveciye fırlatır bıçağını. Bıçak gider kahvecinin boğazına saplanır. Orda bulunan insanlar Pışo Meheme'nin bıçağı nasıl çıkarıp fırlattığını farketmez bile. Kahveci ölmez ama iyileşmek için uzun bir süre yatmak zorunda kalır.

Bir gün temiz giyimli fötr şapkalı birini gözüne kestirip parasını çarpmak için peşine düşer. Bir türlü eline fırsat geçmez ki adamı çarpsın. Adamın İstanbul'a gitmesi gerek, o yüzden gara uğrayıp bir bilet alır. Hayatında hiç bilet almamış olan Pışo Meheme de bir bilet satın alır. İstanbul'a kadar giderler. Adam da ayık biriymiş, Pışo Meheme'nin kendisini çarpacağını anladığı için hiç açık vermez. Pışo Meheme bakmış bir türlü adamı çarpamıyor, sonunda dayanamayıp, "begim, valla Diyarbakır'dan buraya kadar peşinden geldik ama bir şey yapamadık, e bari bi bilet parası da mı yok sende?" der. Adam da, "tamam, boş gelmişsin boş gitme bari" dedikten sonra çıkarıp Pışo Meheme'ye bilet parası verir.

Pışo Meheme bir gün istasyona gider, orda saf bir köylüyle karşılaşır. Köylü karşıdaki treni gösterip, "bu tren kimindir?" diye sorar. Pışo Meheme, "o gördüğün tren benimdir" diye cevap verir. Köylü, "trenini bana satar mısın?" diye sorar. Pışo Meheme, "olur, satayım" der. Köylü, "kaçı satarsın?" der. Pışo Meheme, "ne kadar paran var?" diye sorar. Köylü, "şu kadar param var" der. Pışo Meheme, "o parayı bana kaparo olarak ver,

geri kalanı sonra verirsin” der. Köylü cebindeki paranın hepsini çıkarıp Pışo Meheme’ye verir. Pışo Meheme parayı aldıktan sonra hemen ortadan yok olur. Köylü trenin yanına gidip şefe, “haydi sür!” der. Şef, “ne yapacaksın?” diye sorar. Köylü, “para verip aldım, bu trenin sahibi benim artık” der. Şef, “sen kimden aldın bu treni?” diye sorar. Köylü, Pışo Meheme’yi tarif edip, “ona kaparoyu verip aldım” der. Şef saf köylüye şöyle bir bakıp, “ulan bu tren devlet malıdır, nasıl para verip satın alırsın?” dedikten sonra arkadaşlarıyla birlikte tekme tokat dövüp ordan kovarlar.

Pışo Meheme 1995 yılında Diyarbakır’ın Bağlar beldesinde özel bir taksinin çarpması sonucu hayatını kaybetti.

“Memed abê (Pışo Meheme) sürekli olarak dükkânıma gelirdi. Onu asla aç bırakmazdım. Ramazan aylarında tam bir müslüman olur, oruç tutar, namaz kılardı. Hatta benden bile daha müslüman olurdu. Ramazan ayının bitimine kadar ona iftar yemeği verir, elimden geldiğince ilgilenirdim. Cezaevine düştüğünde de, ordan çıktıktan sonra da kendisiyle hep ilgilenip gücüm yettiğince yardım etmeye çalışırdım.” (Çiğköfteci Hasan Usta’nın anlatımı.)

“Bir gün Pışo Meheme ile Urfalı Kader, Bozkurt Oteli’nde karşılaşır. İkisi de sarhoştur. Urfalı Kader Pışo Meheme’ye, sen beni tanıyor musun? der, Pışo Meheme, hayır seni tanı mıyorum, diye cevap verir. Urfalı Kader gökyüzünü işaret ederek, bak gökteki şu yıldızların hepsi beni tanır, Kader dedin miydi herkes tanır, memlekette beni tanımayan yok, der. Pışo Meheme, peki sen beni tanıyor musun, diye sorar. Urfalı Kader, hayır, diye cevap verir. Pışo Meheme, Diyarbakır’daki hangi köpeğe sorsan beni çok iyi tanır, Diyarbakır’ın bütün köpekleri beni tanır, diye karşılık verir Urfalı Kader’e.

Ne zaman görsem kafası iyiydi. Bir bıçak attı mıydı yerine oturturdu. Pışo Meheme kaç santim bıçak vuracağını çok iyi bilirdi. Hatta son bıçağını Yenişehir Sineması'nın tavanına saplamıştı. Onun döneminde bir de Sinoplu Aydın vardı.” (Aşık Zülfü Yoldaş'ın anlatımı.)

“Biri ona pış pış dese aşırı öfkelenirdi. Bir gün biri 20 metre arkasından iki üç defa pış pış diyerek onu kızdırdı. Pışo Meheme döndüğü gibi bıçağını fırlattı, bıçak gitti adamın üst dudağına saplanıp kaldı. Pışo Meheme onurunu rencide edenleri affetmez, onları bu şekilde cezalandırırdı. Onun salladığı bıçak asla boşa gitmezdi. Bir gün insanlar kahvede kendi aralarında bıçak meselesi üzerine konuşuyorlarmış. Pışo Meheme de ordaymış. Birden bıçağını çıkarıp kahvenin tavanına fırlatmış, bıçak gitmiş tavanın tam ortasına saplanmış. Pışo Meheme mağrur bir şekilde, bıçak aha böyle kullanılır dercesine nispet yapmış ordaki insanlara.” (Mehmet Uslu'nun anlatımı.)

“Pışo Meheme genç yaşlarda esrar çekerti, sonradan esrar çekmeyi bıraktı. O gençlik yıllarında bir gün sol elinde esrar, sağ elinde de bir tane kamayla Dağ Kapı'nın oralarda polislere, gelin ulan gelin alın bakalım. Bakın işte bu esrardır bu da kama... gelin alın bakalım! deyip pis küfürler savurmuş. Polisler korkudan yanına yaklaşamamış. En sonunda bir punduna getirip Pışo Meheme'yi yakalamışlar, sonra da cepçilikten dolayı karakola götürmüşler. Karakolda Pışo Meheme'ye aşırı dayak çekiyorlarmış ama o umursamayıp türkü söylüyormuş. Polisler, ulan konuşsana, diyormuş Pışo Meheme hiç aldırış etmeden türkü söylemeye devam ediyormuş.” (Mehmet Uslu'nun anlatımı.)

“Bir gün onu mahkemeye çıkarırlar. Hakim, sen hırsızlık yapmışsın, başkasının parasını çalmışsın, der. Pışo Meheme,

hakim bey yer gök hırsızdır, dedikten sonra bahçedeki bal arılarını gösterip, onlar da hırsızdır hakim bey, onları da yakalayıp yargılayın, başkalarının üzümüne, meyva bahçelerine konuyorlar, onlar hırsız değil mi? diye sorar. Hakim, oğlum onlar hayvandır, der. Pışo Meheme, benden ne farkları var? Başkasının malını yemiyorlar mı? Ben de parasız kaldım, aç kaldım, birilerinden alıp karnımı doyurmaya çalıştım, der. Hakim, Pışo Meheme'nin söylediklerini çok iyi anlar ama çaresiz onu hapse attırır. Pışo Meheme adam yaralama ve özellikle de yankesicilikten dolayı çok hapis yattı.” (Mehmet Uslu'nun anlatımı.)

“Dükkânım Parlı Safa Camii civarındaydı. Pışo Meheme bazen sabahları gelip caminin karşısındaki fırından bir parça ekmek alır, sonra da ekmeği ufaltarak duvar diplerindeki karıncalara verirdi. Verirken de, nerdeeen nereye, derdi.” (Yadin'in anlatımı.)

“Pışo Meheme bir gün Melikahmet'teki dükkânımızın önünden geçiyordu, elinde de bıçak vardı. Aniden bekçinin biri karşısına çıkıverdi, adı Ali Batur'du, Pışo Meheme'ye, Pışo şimdi nereye kaçacaksın? dedi. Pışo Meheme, ananın a...ına kaçacağım, diye cevap verdi. Bekçi Ali Batur copuyla Pışo Meheme'ye vurmaya başladı. Pışo Meheme o gürültü patırtı arasında bıçağını zula etti. Bekçi Ali Batur Pışo Meheme'yi kolundan tutup bizim dükkâna soktu, sonra onu anadan doğma soyup aramaya başladı ama bıçağı bulamadı. Bekçi Ali Batur, bıçağı nereye sakladığını söyle söz seni bırakacağım, dedi. Sonra da bana dönüp, yeğen sen de şahitsin tamam mı? dedi. Ben de, tamam, ben şahidim, diye cevap verdim. Pışo Meheme, bak, dedi, bıçağı sen yanımdayken çorabımın içine koydum, sonra da ayakkabımı giydim, sen üzerimdeki her şeyi soyduğunda bıçak

çorabın içindeydi ama görmedin, dedi. Bekçi Ali Batur yerden ayakkabıyı alıp içindeki çoraba baktı, gerçekten bıçak oradaydı. Söz verdiği gibi Pışo Meheme'yi serbest bıraktı.” (İbrahim Halil Basmacı'nın anlatımı.)

“Urfa Kapı'nın sol tarafında, sur dibinde eskiden bir tane petrol istasyonu vardı, hemen yanında da narkotik karakolu vardı. Pışo Meheme soğuk kış günlerinde yatacak yeri olmadığına giderdi karakolun penceresini tekmeler ya da cama bir taş atardı. Polisler dışarı çıkıp bakarlardı ki, Pışo Meheme'dir, Pışo içeri gel, deyip onu nezarete alırlardı. Pışo Meheme o gece orda yatar, ertesi gün dışarı çıkardı.” (Zeynettin Çelikkılıç'ın anlatımı.)

***Pışo:** Bu kelime Kürtçe olup çocuklar dilinde “kedi” anlamına gelmektedir. Dediklerine göre Pışo Meheme'yle arkadaşları bir gün bahçede içki içerlerken yanlarından bir kedi geçmiş. Pışo Meheme eline bir taş alıp kediye fırlatmış. Pışo Meheme'nin fırlattığı taş kedinin ölmesine neden olmuş ve o günden sonra arkadaşları ona Pışo Meheme demeye başlamış.

****Erbedaş:** Nasuh Paşa Meydanı'nda, Saray Kapı'ya giden yolun sur duvarları ile birleştiği yerde Erbedaş Çeşmesi (Kaniya Erbedaşê) adında tarihi bir çeşme bulunmaktadır. Çeşme Kanuni Sultan Süleyman zamanında 1531 yılında yaptırılmıştır. Önündeki havuza iki musluktan su akmaktadır. Bu çeşme civarındaki yerleşim alanına halk tarafından Erbedaş denilmektedir.

II. BÖLÜM

DİYARBAKIR KABADAYILARI

SELAX SAİT (SELAX SEÎD)

Selax Sait Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş sürecinde, 1880'lerde Diyarbakır'da doğmuştu. Kabadayılığa başlamadan evvel salhanede selaxlıx* yapardı ki, o yüzden halk arasında Selax Sait olarak tanınırdı. Çok yakışıklı biriydi. O devirde moda olduğu için kendisi de işlemeli entari giyer, entarinin üstüne abasını atar, başına da tiftikten yapılmış siyah papak takardı. Üzerinde devamlı tabanca ve hançer taşırdı. İçki içerdi ama sarhoşken racona ters düşecek şeyler yapmazdı. Osmanlı'nın batmak üzere olduğu dönemde son Diyarbakır kabadayıları içinde en meşhuru olarak bilinir. Kürt'tü. Anadili Kürtçe'nin yanı sıra Türkçe'yi de iyi konuşurdu. Çok güçlü ve korkusuz biriydi. Kavgada kimse onunla başa çıkamazdı. Fakir fukaraya her zaman sahip çıkar, sevip sayardı. Onun derdi zenginlerleydi. Onlara mektup yollar, şu kadar para ya da altın göndereceksin, aksi takdirde şöyle şöyle yaparım, derdi. Zenginler ondan çok korktukları için istediği para ya da altını gönderirlerdi. Selax Sait istediği para veya altını göndermeyenlerin muhakkak icabına bakardı. Zenginlerin başına öyle bir bela olmuştu ki, bir türlü ondan kurtulamıyorlardı. Sürekli olarak Selax Sait'i

devlete şikâyet ediyorlardı ama devlet bir türlü onu ele geçiremiyordu. Aradan epey zaman geçer. 1925 yılında bir gün güvenlik güçleri onu bir yerde kısıtıp yakalarlar. Onu ayaklarından bağlayıp On Gözlü Köprü'den** nehre sarkıtıp boğmak suretiyle infaz ederler.

Devletin kendisini yakalayıp öldüreceğini hisseden Selax Sait ölmeden evvel hatıra olarak arkadaşlarına kısa bir şiir bırakır:

“Çadır kurdum düzlere
Tiken oldum gözlere
Arkadaşlar ben gidiyem
Diyarbakir kalsın sizlere.”

“Selax Sait'i yakından tanımış olan Xalê Nûrî (Nuri Dayı) adında çok yaşlı biri vardı. O, Selax Sait ile ilgili şöyle bir anısını anlattı: Yıl 1920 falan vardı. Osmanlı dönemiymi. Cumhuriyet daha kurulmamıştı. Bir gün biz 15-16 yaşlarında 4-5 arkadaş gittik Sem'an Köşkü'nün (Gazi Köşkü) aşağısına, bir ağacın altında oturup saz çalmaya başladık. Birkaç dakika sonra başında papak, belinde hançer olan biri yanımıza gelip Selax Sait sizi çağırıyor dedi. Selax Sait'in adını duyunca dizlerimizin bağı çözüldü. Bunlar bize kötülük edecek diye çok korktuk. Titreye titreye gittik Selax Sait'in yanına. Baktık 4-5 kişi karşıda bir sofranın başına oturmuş içki içiyor. Başında siyah papağı, altında abası olan biri dikkâtimi çekti. Dikkâtimi çeken siyah papaklı adam oturun dedi bize. Birkaç metre uzaklarında oturduk. Başında siyah papak olan adam, biliyor musunuz ben Selax Sait'im, deyip kendini tanıttı. Ardından belindeki tabancayı çıkarıp yerden sürükleyerek bize doğru itti, silah yanımıza kadar geldi. Haydi şimdi de çalın bakalım, dedi. Yarım saat kadar saz çaldık. Selax Sait çok korktuğumuzu görünce tamam tamam

haydi gidin bakalım dedi. Kalkıp tabancasını verdik, tabancasını alıp beline soktu. Tam yola çıkmak üzereydik ki, durun! dedi. Durduk. Tabancamı neden sürükleyerek size doğru ittim biliyor musunuz? diye sordu. Korku içinde hayır abi nerden bilelim dedik. Selax Sait, istedim ki benden korkmayasınız, yani benden size bir zarar gelmez anlamında öyle yaptım. Siz gençsiniz, toysunuz, bir daha böyle kuytu, böyle tehlikeli yerlere gelmeyin sakın. Böyle yerler size göre değil. Kötü niyetli aşağılık insanlar var, size bir kötülük yapabilirler. Herkes bana benzemez, diyerek ne kadar mert ve dürüst bir insan olduğunu bize gösterdi. Teşekkür ettikten sonra ordan ayrıldık. Tövbe ettik, bir daha o tür yerlere gitmedik.” (Mehmet Uslu’nun anlatımı.)

***Selaxlıx:** Eskiden salhanelerde hayvan kesim işine denirdi. Selaxlıx işini yapanlara ise “selax” denirdi.

****On Gözlü Köprü:** Diyarbakır şehrinin güneyinde 3 km. kadar yakınında ve eski Silvan yolu üzerindedir. Köprü kesik üzerinde bloklarla karayla birleşir. Üzerindeki kitabesinde Hicri 457 (M. 1065) tarihinde Mervaniler zamanında inşa olunduğu ve mimarının Ubeydoğlu Yusuf isimli biri olduğu anlaşılmaktadır. Köprüye Kürtçe “Pıra Dehderi” denilmektedir.

Kürdo Meheme

KÜRDO MEHEME (KÜRT MEHMET)

Asıl ismi Mehmet Altın'dı. 1945'lerde Diyarbakır merkeze bağlı Hacidel köyünde dünyaya gelmişti. Meşhur Têrkan aşiretine mensuptu. Annesi Huriye (Horê), babası Halil (Xellê Sinco) adında itibarlı bir adamdı. Boyu 1.85 metre, ağırlığı 90 kilo civarındaydı. İri yarı, güçlü kuvvetli biriydi. Takım elbise ve gömlek giyerdi. Bazen şalvar giydiği de olurdu. Sarı renk bir pal-tosu vardı, genelde omuzuna atardı. Üzerinde devamlı olarak tabanca ve bıçak taşırdı. Anadili Kürtçe'nin yanı sıra Türkçe de konuşurdu. Babası Halil bir zamanlar hayvan pazarı olan eski borsa hanında canbazlık yapardı. Kürdo Meheme, babasının hayvan tüccarlığı yaptığı dönemde Çarşıya Şewitî'de* terzi çıraklığı yapardı. Sonradan terzi ustası oldu. Bir süre sonra da terziliği bırakıp kabadayılığa başladı. Kürdo Meheme Diyarbakır'da herkes tarafından takdir edilen, beyefendi bir kabadayıydı. Sigara ve içki içmezdi. Çok güçlü ve gözü kara biriydi. Yüreğinde korkunun zerresi dahi yoktu. Yürüdüğünde yeri titretirdi. Kavgada kimse bileğini bükemezdi. Pek çok vukuatı vardı. 25 yıla yakın bir süre İstanbul, Ankara, Sinop, Kayseri, Antep, Elazığ vb. cezaevlerinde yatmıştı. Bir kaç sefer

cezaevinden firar etmişti. Elazığ'da cezaevindeyken bir gün bir de bakar ki, adamın biri ağlıyor. Yanına gidip niçin ağladığını sorar. Adam, kendisine zulmettiklerini, ana avrat küfrettiklerini, karşı koyacak gücü olmadığı için çaresizlikten ağladığını anlatır. Kürdo Meheme bunları duyunca çok etkilenir. Büyük bir kızgınlıkla gider herkesi koğuşa sokar, bir eline piknik tüpünü diğer eline de bir tane çakmak alıp hepinizi yakacağım der. Cezaevi müdürü ve savcı kendisiyle konuşup ikna ederler. Böylelikle koğuştaki insanlar yanmaktan kurtulur. Hiç bir cezaevi müdürü Kürdo Meheme'nin kendi cezaevine nakledilmesini istemezdi. Çünkü Kürdo Meheme aşırı belalı biriydi ve nereye gitse beraberinde bin bir türlü bela da götürürdü. Mesela söylentilere göre Sinop cezaevi müdürü, Kürdo Meheme buraya nakledilirse istifa ederim demişti. Dosyasında "azılı mahkûm" diye yazarmış. Onu bir cezaevinden başka bir cezaevine naklederlerken tedbir olsun diye zincirle bağlarlarmış.

Kürdo Meheme cezaevinde güvercin beslermiş. Güvercinlerinin arasında posta güvercini de varmış. Posta güvercini vasıtasıyla dışardaki adamlarıyla mesajlaşmış. Günün birinde kendisini Elazığ Cezaevi'ne nakledeceklerini öğrenir, adamlarına posta güvercini vasıtasıyla mesaj yollayıp kurtarmalarını ister. Jandarmalar onu nakil aracına bindirip Elazığ'a doğru yola koyulurlar. Adamları yolda nakil aracını durdurup jandarmaları öldürdükten sonra Kürdo Meheme'yi kurtarırlar.

Kürdo Meheme iki cinayetten arandığı bir sırada Dağ Kapı'da bulunan Tüccarlar Klübü'ne gidip 150 bin lira xûgî (haraç) ister, lokaldekiler oyunların daha başlamadığını, kasada sadece 50 bin lira bulunduğunu, o parayı alıp gitmesini söylerler. Kürdo Meheme 150 bin lirada ısrar eder. Lokaldekilerden biri gizlice gidip polisleri arayarak Kürdo Meheme'yi ihbar eder. Polisler çok çabuk ve çok da kalabalık bir şekilde gelip lokalin

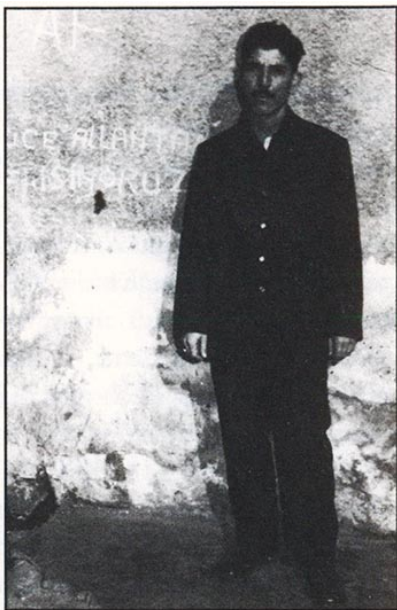
etrafını çepeçevre sararlar. Kürdo Meheme kaçamayacağını anlayınca çaresiz teslim olur.

Evliydi. Bir kaç yıl evvel (2000 sonrası) eceliyle öldü.

"Antep cezaevinde Antepli Ali Kiraz isminde biri bana şunları anlattı: Tunceli cezaevindeydim. Kürdo Meheme de ordaydı. Bir gün cezaevinin kapısına geldi, üzerindeki silahı çekip, sakın kıpırdamayın, ben Kürdo Meheme, dedikten sonra oradaki görevlileri bağladı, ardından da kaçtı gitti." (Kabadayı Hacı Doğru'nun anlatımı.)

"1986'larda Diyarbakır cezaevine düştüm. Kürdo Meheme de aynı cezaevindeydi. Cezaevi o zamanlar Saray Kapı'da, İç Kale'deydi. Kürdo Meheme zenginlerin, kabadayıların bulunduğu atölye koğuşunda kalıyordu. Avluya çıktığında gardiyanlar hazırola geçerdi. Kürdo Meheme cezaevinde her türlü uyuşturucuya karşı çıkardı. Fakir fukaraya kol kanat gerer, onlara yiyecek, giyecek ve para yardımı yapardı. Cezaevinde birine zulmedilseydi, zulmeden kişi gardiyan olsun mahkûm olsun asla affetmezdi. Hapishanedeki herkes hem çekinir hem de saygı duyardı kendisine. Batıdaki cezaevlerinde çok yatmıştı. Cezaevi yaşamı sürgünlerde geçmiş, en son Diyarbakır cezaevine sürülmüştü. Diyarbakırlı ve Kürt olduğu için batıda Kürdo lakabını takmışlardı ama burdaki herkes ona olan saygılarından dolayı Memed abê derdi." (Ahmet Sümbül'ün anlatımı.)

***Çarşıya Şewiti:** Diyarbakır'ın Balıkcılarbaşı semtinde bulunan ünlü bir çarşı. 1914 yılının Ağustos ayında bilinmeyen bir nedenden dolayı bir gece yarısı bu çarşıda yangın çıkar. Çıkan yangında 1200 dükkân ve birkaç han kül olur. Çarşı 1. Dünya Savaşı'ndan sonra yeniden inşa edilir.

Cenneh Kado (Cezaevinde.)

Cenneh Kado (Kendi evinde.)

CENNEH KADO (CENNEH QADO)

Babası Şeyh Sait isyanı döneminde Erzurum'dan sürgün olarak gelip Diyarbakır'a yerleşmişti. Diyarbakır'ın Saray Kapı semtinde, Erbedaş'ta 1938 yılında dünyaya geldi, büyüdü ve hayatının sonuna kadar orada yaşadı. Asıl ismi Kadri Açıkgöz'dü. Az kısa boylu ve zayıfça biriydi. Genelde Kürtçe konuşurdu. Sürekli beyaz takım elbise ve ipek gömlek giyerdi. Elinden tespihini hiç eksik etmezdi. Hiç okul okumamıştı. Belinde devamlı çift tabanca vardı. Çok mert ve korkusuz biriydi. İnsanlar hem çekinir hem de büyük saygı gösterirdi kendisine. Cennehi* çok iyi kullanırdı. O yüzden ona Cenneh Kado lakabını takmışlardı. On kişi hançer ve bıçaklarla saldırırsa hiç zorlanmadan cennehiyle başa çıkabilirdi. Onun yaşadığı mahallede hırsızlık, gasp, tecavüz gibi olaylar olmazdı. Cenneh Kado'nun evinin olduğu mahallenin sakinleri çok rahat ve huzurlu bir yaşam sürdürürdü. Çünkü Cenneh Kado bütün mahalleliye kol kanat gerer, mahallenin huzurunu kaçıranları cennehiyle cezalandırırdı. Bir gün biriyle kavga eder, tam da silahıyla rakibini vurmak üzereyken bir kadın araya girer. Cenneh Kado Kürt geleneklerine sıkı sıkıya bağlı olduğu için

kadının araya girmesiyle adamı vurmaktan vaz geçer. Kürt geleneklerine göre iki taraf kavga ettiğinde, kadın araya girerse kavganın durması gerek. Cenneh Kado atalarının geleneklerine çok bağlı olduğu için gerekeni yapar ve adamı affeder.

Cenneh Kado doğayı, ağaçları, çiçekleri ve hayvanları çok severdi. Yüreği merhamet dolu, vicdan sahibi bir insandı. Harama el sürmez, haram mal yiyenlerden nefret ederdi. Çok yardımseverdi. Fakir fukaraya sahip çıkar, onlara elinden geldiğince yardım ederdi. Kimseye zulmetmez, tam aksine zulme uğrayanların yanında yer alır, onları korurdu. 1970’li yılların başlarında birkaç kişi (takriben 7-8 kişi) 7 yaşlarında bir çocuğa tecavüz etmişti. Cenneh Kado bu olay üzerine çocuğa tecavüz eden kişileri yakalayıp cennehiyle kemiklerini kırarak cezalandırmıştı. Bir gün bir mesele yüzünden adamın birini cennehiyle dövüp elini ayağını kırmış, sonra da adamın haline acıyarak alıp Saray Kapı’daki evine götürmüş, tedavi ettirmiş, bir ayı aşkın bir süre yedirmiş içirmiş, iyileştikten sonra da cebine harçlığını koyarak yollamıştı. Saray Kapı’daki kadınlar ondan çok korkardı. Öyle ki, çocuklarını uyutmak için “çabuk uyuyun yoksa Cenneh Kado gelir ha!” diyerek korkuturlardı. Temmuz 2008’de kanser hastalığından dolayı yaşamını yitirdi.

***Cenneh:** Bir ucu topuz gibi olan döyüş sopası.

Diyarbakır'lıydı. Diyarbakır'ın amatör takımlarından Diclespor'da futbolcuydu. Son derece hareketli, kedi gibi çevik biriymi. Ondaki cesaret kimsede yoktu. Çok iyi kavga eder, çevikliğiyle rakiplerinin hakkından gelirdi. Asla içki içmez, nara atmaz, küfür etmez, insanları kırmaz, incitmezdi. Yüreği merhamet dolu bir insandı. Yoksul birini gördüğünde çağırır, elbise ve ayakkabı alır, cebine biraz para koyup gönderirdi. Herkes onu sevip saygı gösterirdi. İnsanlar ona Keşe Memed lakabını takmışlardı. O ise bu lakaptan aşırı derecede nefret ederdi. Bir gün Çermiklilerle kavga eder. Yirmi kişi kürsülerle üstüne saldırır ama hiç biri ona vurmayı başaramaz. Keşe Memed tek başına hepsini bozguna uğratar. Bir gün Dağ Kapı'nın orda, Dilan Sineması'nın karşısında bulunan parkta* tanımadığı biri ona bir şarjör mermi boşaltır. Keşe Memed çok çevik ve hareketli biri olduğu için mermilerden kurtulmayı başarır. Kendisini öldürmek isteyen adamı kovalayıp yakalar, elinden tabancasını alır, ardından da, "beni öldürmen için sana para verip gönderenin

kim olduğunu biliyorum, ona bunun hesabını soracağım. Ama sen gençsin, toysun. Şimdi seni öldürsem yazık olur. Siktir ol git!” der. Keşe Memed Ankara’da hastalıktan vefat etti.

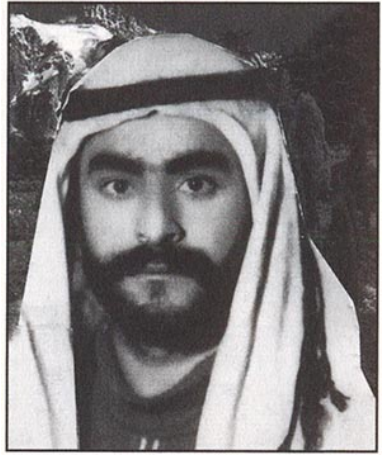
*Şimdiki Selahaddin-i Eyyubî Yeraltı Çarşı’sının bulunduğu yer. Burası eskiden çay bahçesiydi. Çay bahçesini Çiğköfteci Hasan Usta işletirdi.

KASAP SELAHATTİN (QASAP SELHEDİN)

1956 yılında Diyarbakır'ın Sur beldesinin meşhur mahallelerinden Ali Paşa'da dünyaya gelmiş. Dediğine göre asıl yaşı kimlikteki yaşından daha büyükmüş. 1990'lardan sonra yakılıp yıkılan köylerden göç eden Kürt köylüleri genelde sur içine yerleşti. Sur içinde yaşayan ahali ise kentin genişlemesiyle birlikte evlerini satarak, kiraya vererek ya da boş bırakarak sur dışına taşındı. Ama Kasap Selahattin doğduğu mahalleden asla ayrılmadı. Ordan ayrılmak onun nazarında köklerinden kopmak gibi bir şey. Orta boylu ve bıyıklıdır. Pantolon, şalvar, gömlek giyer, başına da şapka takar. Genelde Kürtçe, bazen de yerine göre Türkçe konuşur. Ama evde hanımıyla asla Türkçe konuşmaz. Mert ve cesur biridir. Mahallesinde pek çok sevilip sayılır. Eskiden çift tabanca taşırdı. Tabancanın yanı sıra sator (kesici satır aleti), sallama, bıçak gibi silahları üzerinde taşımayı ihmal etmezdi. Çünkü tabanca patlamadığı zaman devreye kesici aletler girerdi. Öyle olmasa karşıdakiler adamı yaşatmazdı. Hayatı boyunca hep fakir fukaradan yana olmuştur. Hakarete, haksızlığa tahammülü yoktur. Pek çok vukuatı var. Birkaç kişiyi yaralamak zorunda kalmış. Son vukuatını da ismini almak isteyen

yeni yetme birini yaralayarak işlemiş. Hani bir mahallede isim yapmak isteyen birileri ortaya çıkıp namlı bir kabadayıyı vurarak ismini almak ister ya. İşte Kasap Selahattin'in başına da böyle bir olay gelir. Ama o ismine sahip çıkmayı büyük bir şerefle başarır.

Kasap Selahattin aynı zamanda siyasetin içinde olan biridir. Bu yüzden bir defasında hapishaneye düşer. 1999 yılında Apo (Abdullah Öcalan) yakalandığında cin-

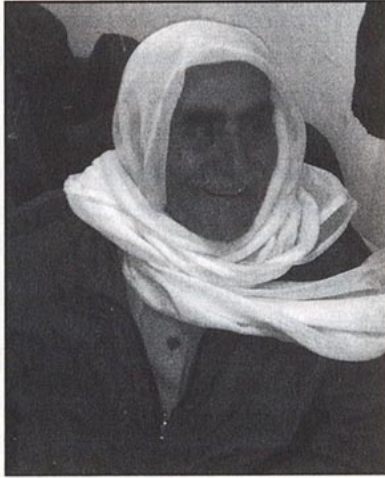

Kasap Selahattin (Gençken.)

net geçirir, bundan dolayı da ölümden döner. O süreçte ailesi, özellikle de ablası Apo'yla ilgili haberleri izlemesin diye evdeki televizyonu kaldırıp saklar. Çünkü Apo'yla ilgili haberleri duyan Kasap Selahattin sinir krizleri geçiriyor, adeta çıldırıyormuş. Bu olaydan dolayı uzun bir süre yemeden içmeden kesilmiş, bir deri bir kemik kalmıştı. Bir ara neredeyse kafayı yiyormuş. 2007 yılından beridir kabadayılığı bırakmış.

Abbas'ın Kahvesi'nde sohbet ederken bana şunları anlattı: "1980 evveliydi. Askerden yeni gelmiş, yeni de evlenmişim. O zamanlar at arabam vardı, onunla geçimimi sağlıyordum. Bir gün tren istasyonunun orda at arabamın üzerinde uzanmıştım. Ramazan ayıydı. Niyetliydim. At arabası işiyle uğraşanlar o zamanlar orda park edip müşteri beklerdi. Resmi kıyafetli bir tane polis gelip, haydi hepiniz çekin gidin burdan, dedi. Bütün arabacılar gitti ama ben ve genç biri daha vardı, ordan gitmedik. Polis gelip elini arabamın kenarına atarak sert bir şekilde, dedi-

ğimi duymadın mı? Sen niçin gitmedin? dedi. Polisin bu sözleri karşısında çok öfkelen dim. Sert bir şekilde, bana bak, kalkarsam var ya seni ayağımın altına alırım, dedim ve ardından da pis bir küfür savurdum. Benim bu sert tavrımdan sonra polis yumuşak bir ses tonuyla, küfretme kardeşim, ben küfrediyor muyum? dedi. Arabadan aşağı inip birkaç tokat çektim. Korkudan elini bile kaldırmadı. Sonra da sessiz bir şekilde çekti gitti.”

Kasap Selahattin (Şimdiki hali, 2012)

Diyabakır'lıydı. Kısa boylu, ufak tefek biriydi. O yüzden ona Icur* Mihê lakabını takmışlardı. Dediklerine göre Icur Mihê ile Pıšo Meheme'nin ailesi kirveymişler. Icur Mihê çok sempatik biriydi. Bıyık uzatır, şalvar, gömlek, yelek, ceket giyer, beline acem kuşağı bağlar, başına da kasket takardı. Ayağına kundura veya spor türü ayakkabı giyerdi. Evi İskender Paşa Mahallesi'ndeydi. Çok cesur, çok hızlı ve gözü kara biriydi. İçki içer, devamlı olarak da Ali Paşa'lı çocuklara takılırdı. Bir gün Kel Reco'nun oğlu İbo ile kavga ederler. İki de sarhoşmuş. Birbirlerine bıçaklarla saldırırlar. Icur Mihê bıçağını İbo'nun bağırsaklarına saplar, İbo'nun ağzından burnundan dışkı atar ve bir iki dakika sonra da yere düşer. İbo 3 gün boyunca komada kalır. Daha sonra komadan çıkar ve uzun bir süre sonra iyileşir. İbo bir gün Icur Mihê'ye içkili bir mekânda içki içerken rastlar. Icur Mihê İbo'yu görünce, "benim bıçak vurduğum adamın ağzından burnundan bok atar" şeklinde laf atar. İbo bu laf üzerine çok bozulur ama ortamın müsait olmamasından dolayı dışarı çıkar. Yolda giderken kendi kendine "Icur Mihê'yi öldürmezsem başıma bela olur" diye düşünür. Bir gün yine içki içilen

o mekâna gider bakar ki, Icur Mihê bir masada aşırı sarhoş bir vaziyette oturuyor. Çaktırmadan gidip sırtından bıçaklayarak Icur Mihê'yi öldürür. İbo Şeyh Güzel'in damadıydı. Icur Mihê'yi öldürdükten sonra bir çare bulması için Şeyh Güzel'in yanına gider. Şeyh Güzel onu Suriye'ye gönderir. Aradan 20 yıl geçtikten sonra Türkiye'de genel af çıkar. Bunun üzerine İbo memleketi Diyarbakır'a geri döner.

Icur Mihê

“Bizim hala yaşayan çok yaşlı bir amcamız var, adı Resul'dur. Diyarbakır'ın Şehitlik semtinde Şehitlik Camii'nin tuvaletine bakıyor. Resul amca Icur Mihê'yle ilgili bir hatırasını anlattı. Anlattıkları şöyleydi: Bir akşam biz dört genç arkadaş Dilan Sineması'na film izlemeye gittik. Film bittikten sonra Dilan Sineması'nın altında bir tekeli vardı, oradan bir tane vermut aldık, sonra da Nilgün Sineması'nın olduğu sokağa girdik. Sokakta vermutu açıp her birimiz birer fırt çektik, boşalan şişeyi yere çarptık, ardından da kendimizi sarhoşluğa vurup heeeyt ulan var mı bize yan bakan diye nara atmaya başladık. Bir de baktık kısa boylu, dimdik kulaklı, üstünde çizgili pijama, ayağında takunya, elinde de bakkaldan yoğurt almak için ufak bir tas olan biri bize doğru yaklaştı ve ulan burası çaput mahallesi değil, çakallık yapmayın! dedi bize. Biz de, çaput mahallesi olsa ne olur olmasa ne olur? diye karşılık verdik. Biz dört kişiyiz, o ise ufak tefek biri, bize saldırsa perişan ederiz diye içimizden

*Icur Mîhê (Kucağındaki Pışo
Meheme'nin kardeşi Hasan'dır.)*

geçiriyoruz. Bize, siz şöyle bir dakika burda bekleyin ben şimdi geliyorum, dedikten sonra gerisin geri evine doğru gitti. Sokaktaki bakkal bizi çağırıp, siz o adamı tanıyor musunuz? diye sordu, hayır, dedik, o adam Icur Mîhê'dir, öyle hızlı ve çevik biridir ki, adama yetişir yetişmez bıçağını saplayıp öldürür, dedi. Arkadaşlarımızdan biri Icur Mîhê ismini duyunca çok korktu, bize dönüp, tanıdıklarımından biri anlatmıştı, Icur Mîhê kime yetişse bıçağını saplıyor ve adamı gık demeden anında öldürüyor, dedi. Arkadaşımızın

anlattıklarından sonra öyle bir korktuk ki... sormayın gitsin. Hepimiz can havliyle ordan hızla kaçtık. Habire koşuyoruz. Bir de baktık Mardin Kapı'dayız. Biraz dinlendikten sonra, eyi ki ayağımıza iyi olduk**, yoksa Icur Mîhê hepimizi öldürecekti, diyerek şükrettik." (Kemal Alar'ın anlatımı.)

*Icur: Acur.

**Ayağına eyi olmak: Tabana kuvvet kaçmak.

Ailesi Diyarbakır'ın Hazro ilçesindendi. Kendisi Diyarbakır merkezde dünyaya gelmişti. Esmer tenli, iri yarı ve çok güçlü biriydi. Kekemeydi. El parmakları normalden iki kat iriydi. Birinin elini tuttuğunda rahatlıkla parçalayabilirdi. Arkadaşlarıyla birlikte Yenişehir Sineması'nda hem çalışıyor hem de sinemanın yazlık kısmında yatıyorlardı. Nedkan'ın arkadaşları gidip insanlardan para çarpardı, Nedkan da onlardan paraları alıp çevresindekilere dağıtırdı. Aşırı içki içerdi.

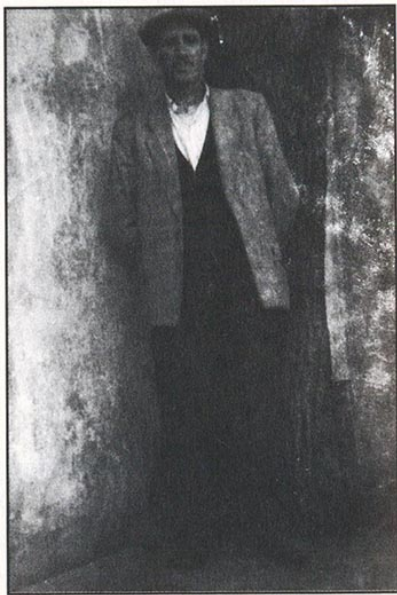
“Bir gün çok sarhoştu. Atatürk'ün Dağ Kapı'daki heykelinin orda habire nara atıyordu. Gittik baktık elinde kemik parçalamada kullanılan kesici bir satır aleti vardı. Ona, Nedkan ne olmuş? diye sorduk, sakın yaklaşmayın! dedi bize. Birkaç polis karşıda durmuş Nedkan'ı sakinleştirip elindeki satırı almaya çalışıyordu. Nedkan polislere ağza alınmayacak küfürler savurup, haydi erkekseniz gelip elimdekini alın bakalım!.. diye bağıırıyordu. Etrafta müthiş bir kalabalık toplandı. Polisler, satırını almayacağız, seni de götürmeyeceğiz diyerek sakinleştirmeye çalıştılar ama Nedkan yine pis küfürler savurup, cesaretiniz

varsa gelip alın diyerek polisler meydan okumaya devam etti. Sonunda çok değerli bir arkadaş vardı, ismi Yılmaz'dı, gelip Nedkan'ı sakinleştirdi. Polisler, satır versin kendisi gitsin dediler. Nedkan satır polisler teslim ettikten sonra elini kolunu sallaya sallaya çekip gitti. Aslında Nedkan başkasına kızmış, polisleri görünce öfkesini onlardan çıkarmaya kalkmıştı." (Mehmet Uslu'nun anlatımı.)

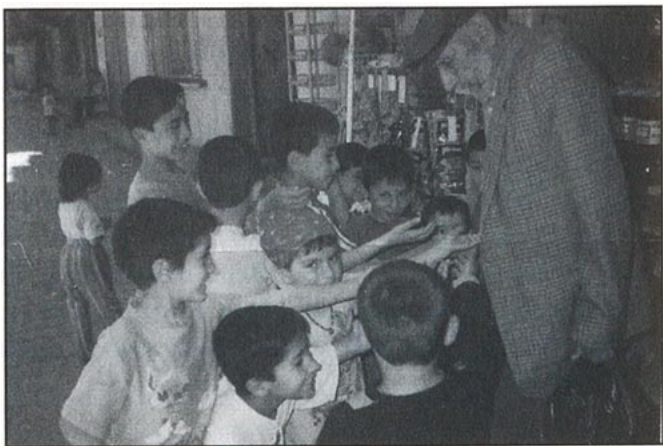
KELEKÇİ REMO

Uzun boylu, bıyıklı, ağır başlı ve çok ciddi biriydi. Pantolon, gömlek, ceket giyerdi. Kelek* işiyle uğraşırdı. Dicle nehrinde keleklerle odun taşır, taşıdığı odunları da katırlarla gelen müşterilere satardı. Odunları alan müşteriler de onları katırlara yükleyip şehirde satardı. Kelekçi lakabını da yaptığı kelek işinden dolayı takmışlardı. Kelekçi Remo bu işte öyle bir tekel oluşturmuştu ki, insanlar çekindikleri için rakibi olmak istemiyorlardı. Kelekçi Remo kabadayılar içinde kendini taşıyabilen cesur bir insandı. Kelekçi Hacı Nuri'nin kardeşinin oğluydu. Evleri Dağ Kapı'daydı. Bir gün istasyonun sağ tarafındaki çay bahçesini işleten Şêx Meheme (Mehmet Şeyhmus) ile beraber Fiskaya'nın dibinde rakı içerler. Şêx Meheme Kelekçi Remo'yla münakaşa eder ve ardından silahını çekip onu haince öldürür. Şêx Meheme bu cinayeti işlerken Kelekçi Remo'nun üzerinde silah yokmuş. Kelekçi Remo öldürüldüğünde Diyarbakırlılar çok üzölmüştü. Kelekçi Remo halk arasında iyi taraflarıyla bilinen yiğit bir kabadayıydı.

***Kelek:** Irmaklarda işleyen ve şişirilmiş tulumlar üzerine kurulan bir çeşit sal.

Sofi Şiko (Cezaevinde.)

Sofi Şiko (Çocuklara şeker, çikolata vs dağıtırken.)

Asıl ismi Şükrü Saraçoğlu'ydu. Ailesi Diyarbakır'ın Hazro ilçesindendi. Kendisi 1919'larda Diyarbakır merkezde dünyaya gelmişti. Boyu 1.85 metre, ağırlığı 85 kilo civarındaydı. Şalvar, gömlek, yelek, ceket giyer, başına da kasket ya da kefiye takardı. Çok ciddi ve etrafa korku saçan bir duruşu vardı. Zaman zaman ağrıyan gözlerine sürme çekerdi. Onu o sürme çekilmiş haliyle görenler karşılarında azrail var sanırdı. Çok cesur ve gözü kara biriydi. Üzerinde sürekli olarak tabanca taşırdı. Kabadayılıkta büyük bir isim yapmıştı. Hevsel Bahçesi'nde kalırdı. Sonradan (1970 evveli) eski Buğday Pazarı'nın orda allaflık* yapmaya başladı. Bütün allaflar ondan korkardı. Kimseden zorla para almaz, hırsızlık vb. işler yapmazdı. Pek çok vukuatı vardı. Bir çok kez adam yaralamış, o yüzden defalarca hapse girip çıkmıştı. Evliydi. 2008 yılında vefat etti.

*Allaflık: Hububat tüccarlığı.

CANBAZ BEKİR AĞA (TOPAL BEKİR)

1902 yılında dünyaya gelmişti. Metinan aşiretine mensuptu. Boyu 1.65 metre, ağırlığı 70 kilo civarındaydı. Şalvar, yelek, ceket giyer, beline acem kuşağı bağlar, başına da kasket takardı. Pala bıyıkları vardı. Bir gün bir kavgada ayağından yaralanır. Hastanede ayağını keseceğiz derler, Bekir Ağa bunu kabul etmez, kendini pencereden aşağı atar. Yere düşünce ayağı sakatlanır. Yarası iyileşir ama ayağı sakat kalır. O yüzden ona "Topal Bekir" lakabını takmışlardı. Ali Paşa Mahallesi kabadayılardan. Cesurdu. Haktan yana bir insandı. Haksızlığa asla tahammül etmezdi. Kimseye zulmetmez, kimsenin hakkını yemezdi. Fakirin fukaranın dostuydu. Üzerinde sürekli olarak loğlu bir tabanca bulundururdu. Oldukça varlıklı biriydi. Çarşı ağalığı yapardı. Mardin Kapı'ya gelen köylülerin mallarını onlar adına satar, yaptığı satıştan ufak bir pay alırdı. İki karısı, çocukları vardı. 1957 yılında vefat etti.

SİVEREKLİ HEMO

Hemo Siverek kökenliydi. Kocaman kulakları vardı. Gençliğinde çok cesur ve hızlı biriydi. Diyarbakır'ın tanınmış kabadayılarındandı. Bir gün bir diğer kabadayı Sofi Şıko ile birlikte faytona binip geneleve giderler. Yolda Sofi Şıko ile kavga eder. Sofi Şıko onu bıçaklar. Aldığı bıçak darbesinden sonra Siverekli Hemo'nun bir eli felç olur. Felç olduktan sonra Melikahmet'te bir kulübede pinencilik (ayakkabı tamirciliği) yapmaya başlar. O zamanlar Melikahmet'te esnafılık yapan Siverekli Emin efendi vardı, bir ara belediye reisliği de yapmıştı, onun oğulları yaşamını sürdürebilmesi için Hemo'ya maddi olarak destek olurlar. Hemo kulübesinde güvercin besleyip sürekli olarak şarap içerdi. Hemo, Sofi Şıko'dan intikamını almak için fırsat kollardı. Hatta Sofi Şıko'nun hangi kahvede olduğunu öğrenip haber versinler diye çocuklara para verirdi. Bir gün kulübesinde çalışırken bir de bakar ki, Sofi Şıko karşı kaldırımdan geçiyor. Deri dövmede kullandığı demiri alıp Sofi Şıko'ya fırlatır ama Sofi Şıko farkedip yana çekilir. Yana çekilmese demir kafasını paramparça edecekti. Hemo karşı taraftan, gel ulan yarım bıraktığın işi bitir, diye bağırır. Sofi Şıko hiç aldırış etmeden yoluna devam eder. Siverekli Hemo 1980 öncesi vefat etti.

ALİPARLI KUTBETTİN (QUTBEDÎNÊ ELÎPARÎ)

Diyarbakır merkeze bağı Alipar* köyündendi. Boyu 1.70 civarındaydı. Bıyık uzatır, kumaştan şalvar ve eskiden moda olan kırk düğmeli yelek giyer, beline acem kuşağı bağlar, başına da kasket takardı. Her zaman çok kaliteli ve pahalı ayakkabı giyerdi. Çok yakışıklıydı. Altın dişleri vardı. Üzerinde devamlı olarak tabanca ve hançer taşırdı. Canbazlık yapardı. Hayvan pazarına geldiği zaman herkes ondan çekinirdi. “Bu hayvanın fiyatı şu kadardır” dedi miydi hiç kimse itiraz edemezdi. Hayvan pazarına gelenler ya hayvanlarını Kutbettin’in belirlediği fiyata kendisine satar ya da hayvanlarını alıp geri giderlerdi. Pek çok vukuatı vardı. Bir gün Köse Adil’le Sin Camii’nin yanında kavga eder, onu tabancasıyla öldürüp hapse girer. Dediklerine göre Köse Adil’in yanında meşhur ses sanatçısı Ayşe Şan’ın kızkardeşi de varmış. Meheme isminde bir oğlu vardı, o da babası gibi kabadayıydı. Meheme çok gaddar, belalı ve saldırgan biriydi. Dediklerine göre bunlar baba oğul halka zulmederlerdi. Meheme’nin pek çok vukuatı vardı. Karakola düştüğünde babası Kutbettin gider, iş mahkeme aşamasına gelmeden halleder, oğlunu serbest bıraktırırdı. Bir gün Aliparlı

kadınlar kendi aralarında kavgâ ederler. Kutbettin'in oğlu Meheme bıçağını alıp gider kadınlara saldırır, on dokuz tanesini bıçağıyla yaralar. Bir gün de Siverekli birinin karısını döver. Kocası gelir bakar ki kadın perişan hâledir. Karısına, kim seni bu hâle soktu, diye sorar, karısı, toximê mehlê kî ye ma tu nizanî? (mahallenin tohumu kimdir bilmez misin?) der. Kocası, Kutbettin'in oğlu Meheme mi? diye sorar, karısı, evet, der. Kutbettin'in oğlu işlediği bir vukuattan dolayı polisler tarafından yakalanıp Dağ Kapı'daki çarşı karakolunun nezaretine atılır. Kadının kocası bu durumdan haberdar olur ve bilir ki Kutbettin hayvan pazarından karakola gidip oğlunu bıraktıracak. Evdeki tabancasını alıp gider karakolun karşısında beklemeye başlar. Biraz sonra Kutbettin karakoldan çıkar. Yanında da uzun boylu, iri yarı ve güçlü kuvvetli arkadaşı hayvan tüccarı Siverekli Lawê Dato (Dato'nun oğlu) varmış. Adam tabancasını çekip sıkar, hem Kutbettin'i hem de yanındaki arkadaşı Lawê Dato'yu oracıkta öldürür. Alıparlı Kutbettin 1975'lerde öldüğünde yaşı takriben 65 vardı. Kutbettin'in oğlu Meheme babasının ölümünden sonra kabadayılığı bırakır. Dediklerine göre Seyrantepe'de kamyon simsarlığı yapmakta.

***Alıpar:** Alıpar (Alıpınar) eskiden Diyarbakır merkeze bağlı bir köydü, sonradan şehrin genişlemesiyle Diyarbakır'ın Bağlar beldesinin bir mahallesine dönüştü.

1938’lerde dünyaya gelmişti. Kürtlerin Zaza boyundandı. Boyu 1.80 metre civarındaydı. İri yarı, güçlü kuvvetli biriydi. Çok yakışıklıydı. Bıyık uzatır, şalvar giyer, beline acem kuşağı bağlar, omuzuna da ceketini atardı. Saray Kapı’da odun satardı. Belinde devamlı olarak tabancası vardı. Bir gün (1964-65’lerde) Bozo Kemal’e* haber salıp xûgî (haraç) ister, Bozo Kemal Fil Mıho’nun istediği xûgîyi yollamaz. Fil Mıho Dağ Kapı’da, Peygamber Camii’nin oralarda Bozo Kemal’e rastlar, sinirli bir şekilde, “senden istediğim şeyi niye yollamadın? Haber ulaşmadı mı sana? Sen beni tanımıyor musun?” der. Bozo Kemal, “haydi git, başıma bela olma!” der ama Fil Mıho bir türlü yakasını bırakmaz. Bozo Kemal bakar ki bu bir türlü vaz geçmiyor ve illa bir vukuat işleyecek, 6.35’lik silahını çıkarıp caddenin ortasında Fil Mıho’yu öldürür.

***Bozo Kemal:** Sarışın olduğu için ona “Bozo” lakabını takmışlar. 1927’lerde dünyaya gelmiş. Diyarbakır beylerinden, Yedibelagillerdendir. Uzun boyludur. Gençliğinde çok yakışıklıydı. Ağır başlı, kibar ve efendi kişiliğiyle kendini sevdirmiş. O zamanlar Kefnecar adında bir köyü, Dağ Kapı’da oteli ve çarşı karakolunun karşısında da Sefa adında bir kahvesi vardı. Bozo Kemal Fil Mıho’yu öldürdükten sonra yargılanıp beraat eder. Bu olaydan sonra perişan olan Fil Mıho’nun ailesinin durumuna çok üzülen Bozo Kemal, gider Deliller Hanı’nın sol tarafındaki sokakta onlar için bir ev satın alır. Bozo Kemal bununla da yetinmez, Fil Mıho’nun çocuklarını okutup bütün masraflarını üstlenir. Bozo Kemal İstanbul’da yaşamakta.

KİREÇÇİ SEYDO

1906’larda dünyaya gelmişti. Boyu 1.90 metre civarındaydı. Şalvar, yelek ve ceket giyer, beline acem kuşağı bağlar, başına da kasket takardı. Diyarbakır’ın en meşhur kabadayılarındandı. Üzerinde sürekli olarak silah taşırdı. Çok cesur, yiğit ve aynı zamanda yüreği merhamet dolu bir insandı. Zalimin düşmanı, fakir fukaranın da dostuydu. Mardin Kapı’da, Hz Ömer Camii’nin yanında kireç satardı. O yüzden Kireççi Seydo olarak tanınırdı. Günün birinde Adanalı Memed ile kavga ederler. Kireççi Seydo Adanalı Memed’i elinden yaralar. Aldığı darbeden dolayı Adanalı Memed’in eli felç olur ve ondan sonra Kireççi Seydo ile aralarında müthiş bir düşmanlık başlar. Kireççi Seydo bir gün Urfa Kapı’da Adanalı Memed’e tabancasıyla sıkar ama silah patlamaz. Bunun üzerine tabancasının kabzasıyla hasmının kafasına vurmaya başlar. Adanalı Memed bakar ki Kireççi Seydo kendisini öldürecek, bıçağını belinden çıkarıp bağırsaklarına saplayarak onu öldürür. Kireççi Seydo öldüğünde 70 yaşlarındaydı.

1914'lerde dünyaya gelmişti. Diyarbakır'da büyümüştü. Evleri daha evvel Mardin Kapı civarındaydı, sonradan Şeyh Yusuf Camii'nin* olduğu sokağa taşındılar. Boyu 1.80 metre, ağırlığı 85 kilo civarındaydı. Yakışıklıydı. Kafasını sürekli ustura raya vurur, dazlak kafasına da kasket takardı. Şalvar, yelek, ceket ve yemeniye benzer bir tür kundura giyerdi. Elinde devamlı olarak bir hêzranî** taşırdı. Köstekli bir saati vardı, yeleğinin cebine koyardı. Hem Kürtçe hem Türkçe konuşurdu. Üzerinde sürekli olarak silah bulundururdu. Çok cesur ve çok da belalıydı. Aşırı sinirli ve geçimsiz biri olduğu için insanlar ondan çekinir, uzak dururlardı. Biri ufacık bir hata yapsa küfreder, saldırırdı. Tüm olumsuzluklarına rağmen kötü ayağı yoktu. İçki içmez, kumar oynamaz, yasadışı işlerle uğraşmazdı. Hakkına sadık, dürüst ve namuslu biriydi. Ailesinin geçimini sağlamak için Adana'dayken öğrendiği adana tatlısından üretilip satar, canbazlık yapardı. Dedeleri Osmanlı İmparatorluğu döneminde Adana'ya sürgüne gitmişlerdi. O yüzden halk arasında Adanalı Memed olarak tanınırdı. Adanalı Memed'in babaları aslen Muş kökenliydimler ve meşhur Nasiran aşiretine mensuptular.

Sürgüne giderlerken dramatik bir süreç yaşarlar. Sürgün sırasında ailenin bir kısmı dağılır, bir kısmı da kaybolur. Günün birinde meşhur kabadayılardan Kireççi Seydo ile Turistik Caddede kavga ederler (dediklerine göre Kireççi Seydo'nun yanında arkadaşı Remzi Böcek de varmış.) Kireççi Seydo Adanalı Memed'in sağ eline sıkıp yaralar. Bu yaralama olayından dolayı Adanalı Memed'in sağ eli felç olur ve ondan sonra intikam ateşiyle yanıp tutuşmaya başlar. Felçli elini çocuklarına gösterip, "min eviya di q...ê jinên we kiro!" (bunu karılarınızın a...ına sokayım!) der, niçin Kireççi Seydo'dan intikamını almıyorlar diye hakaretler yağdırırdı. Bir gün hayvan pazarında birinden bir tane keçi satın alır, keçiyi zaptedemez, keçi elinden kurtulup kaçar. Torunu Elo'ya, "çabuk git yakala!" der. Elo keçiyi yakalayamayınca Adanalı Memed çok öfkelenir, ordaki insanlara, "xwe bidin alî!" (kenara çekilin) der ve ardından tabancasını çekip keçiyi oracıkta öldürür. Bir gün Kireççi Seydo Adanalı Memed'le aralarında ki düşmanlığın çok büyüdüğünü, bu durumun çocuklarına büyük bir felaket getireceğini, tek çare olarak onun öldürülmesi gerektiğini düşünür. Tabancasını beline takıp Urfa Kapı'ya gider. Urfa Kapı'da Adanalı Memed'e tabancasıyla ateş eder ama mermiler sahte olduğu için silahı patlamaz. Silah patlamayınca kabzasıyla Adanalı Memed'in kafasına vurmaya başlar. Adanalı Memed bakar ki Kireççi Seydo kendisini öldürecek, bıçağını belinden çıkarıp bağırsaklarına saplayarak onu öldürür, sonra da eve gider. Başını yıkayıp karısından hatır istedikten sonra çarşı karakoluna gidip teslim olur. İfadesinde nefsi müdafaa sonucunda Kireççi Seydo'yu vurmak zarunda kaldığını anlatır. Bu olaydan sonra Adanalı Memed cezaevine atılır. Birkaç ay yattıktan sonra 74 affıyla hapisten salıverilir.

Kireççi Seydo'nun oğlu Adanalı Memed'i 1978'lerde hayvan pazarında bıçakla öldürüp babasının intikamını alır. Bu kan

davası epey sürer. Takriben 7-8 kişi bu kan davasının kurbanı olur.

“Bir gün Palo Camisi'ne (Parlı Safa Camii) gidip Cuma namazı kıldım. Namazdan sonra camiden çıktım. Bir de baktım Adanalı Memed önümde yürüyor. Birden ayağı bir taşa takıldı. Ayağı taşa takılınca biraz debelendi. Demek ki taş ayağını epey incitmiş olacak ki, belinden silahını çekip taşa iki tane mermi sıktı, sonra da taşa bakıp, bi te ra ruh heba min aniha ruhê te stendibû (sende ruh olsaydı ruhunu almıştım şimdi), dedi. İçimden bu adam taşa böyle yaptığına göre insanlara neler yapmaz ki, diye geçirdim.” (İbrahim Halil Basmacı'nın anlatımı.)

“Birin eli bana değdi mi beni öldürmesi gerek, derdi. Şeyh Yusuf Camii'ne gider, Adanalı Memed'in arkasında namaz kılardık. Adanalı Memed camide namaz kılarken sağındaki solundaki kişilere tükürüp vururdu. Hoca vaaz verir, Adanalı Memed hocaya, hoca anlattıklarını anlayamadım bir daha anlat, derdi. Hocanın haddine mi düşmüş Adanalı Memed'e itiraz etsin, korkudan bir daha anlatırdı.

Bir gün seccadesini caminin avlusuna serdikten sonra eve gidip abdest alır, sonra da camiye geri döner bakar ki köylünün biri seccadesinin üzerinde namaz kılıyor. Gider zavallı köylüye bir tekme çeker, babanın seccadesi mi sandın? Benim seccade-min üzerinde ne işin var? dedikten sonra ordan kovar.

Bir gün de Cuma namazı için Salos Mescidi'ne gider. Salos Mescidi'nin 6 tuvaleti vardı, üç tane bir tarafta, diğer üçü öbür taraftaydı. Adanalı Memed bakar millet tuvalet kuyruğunda bekliyor. Onun da abdest alıp namaza yetişmesi gerek ama sıra kendisine gelene kadar namaz bitecek. Kısa bir süre bekler ama kimse çıkmaz. Aşırı sinirlenir, ardından bütün tuvaletleri teker

teker tekmeleyip pis küfürler savurarak, çıkın ulan, kışınızın sesi borazan gibi ötüyor, çıkın ulan ibneler yeter artık, der.

Adanalı Memed bir gün mahkemeye çıkarılır. Karacadağ kökenli karısı Zînê de duruşma salonundadır. Mahkeme devam ederken Zînê elini kaldırıp konuşmak için izin ister. Adanalı Memed karısına kızıp, destê xwe deyne (indir elini), der. Hakim, ne oluyor, diye sorar, Adanalı Memed, hakim beg, tırê (pis kadın, adi kadın) diyor ki ben de konuşmak istiyorum, diye cevap verir hakime.” (Adını vermek istemeyen bir arkadaşımın anlatımı.)

***Şeyh Yusuf Camii:** Diyarbakır Alican Mahallesi’nde dabakhane civarında bulunan Şeyh Yusuf Camisi’nin kitabesi bulunmadığından ne zaman ve kimin tarafından yapıldığı kesinlik kazanamamıştır. Cami avlusunda Şeyh Yusuf Hemedani’nin olduğu söylenen bir türbeden ötürü de camiye onun ismi verilmiştir. Ancak bunu kanıtlayacak kesin bir bilgiye de rastlanmamıştır. Caminin mimari üslubu XVI. yüzyılda yapıldığına işaret etmektedir.

****Hêzranî:** Kamyştan baston.

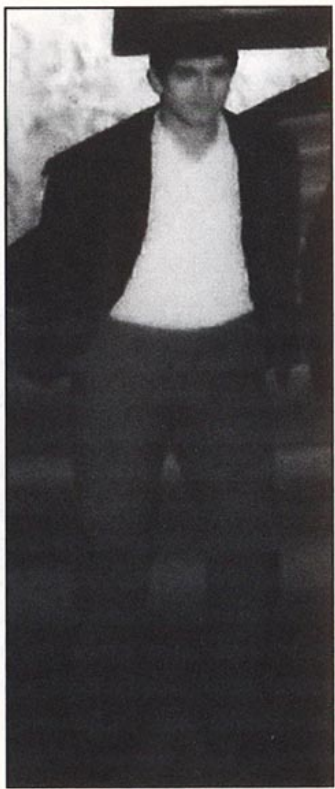
ABDÜLKADİR (EVDİLQADİR)

1952’lerde Diyarbakır’da dünyaya gelmişti. Meşhur kabadayılardan Adanalı Memed’in oğluydu. O da babası gibi çok namlı bir kabadayıydı. Boyu 1.68 metre, ağırlığı 65 kilo civarındaydı. Yakışıklı, atletik yapılı, çevik ve hareketliydi. Aynı zamanda boksördü de. Kendine çok iyi bakardı. Bıyık uzatır, takım elbise, gömlek, yelek giyerdi. Elinde sürekli olarak altından yapılmış bir tane tespih vardı. Üzerinde her zaman çift tabanca bulundururdu. Deli Eyno’nun oğlu korumalığını yapardı. Bazı zamanlar Deli Eyno’nun oğluna silah verir, adam vurdurturdu. Diyarbakır’da pek çok vukuatı vardı. Diyarbakır’daki zenginlere gider, hakkımı verin der, onlardan xûgî (haraç) alırdı. Defalarca hapishaneye girip çıkmıştı. Hasmına seni vuracağım dediğinde ne olursa olsun gidip vururdu. Abdülkadir bir gün birini yaralayıp Diyarbakır cezaevine düşer. Cezaevinde bir diğer kabadayı Selax Teyfo ile kavga eder. Selax Teyfo’nun ağzını burnunu dağıtır. Millet bunları ayırdıktan sonra Selax Teyfo Abdülkadir’e dönüp, o kadar erkeksen git babanın elinin intikamını al, der. Bu sözler Abdülkadir’e oldukça dokunur. Bir süre sonra babası Adanalı Memed’in ayarlamasıyla cezaevi yönetimi

Abdülkadir'i çete koğuşuna yerleştirir. Bir gün havalandırmada voleybol oynarlarken top cezaevinin dışına kaçar, Abdülkadir topu alma bahanesiyle duvardan atlayıp dışarı çıkar ve ardından da firar eder. Firar ettikten hemen sonra Diyarbakırlı zenginlerden Ali Demir'in yanına gidip bir kaç deste para (xûgî) alır, sonra da gider eski halin önünde Kireççi Seydo'ya bıçağıyla bir kaç darbe vurur ve aynı gün gizlice cezaevine döner. Kireççi Seydo doktorların müdahalesi sonucunda ölümden kurtulur. Kireççi Seydo verdiği ifadede kendisini vuran kişinin Abdülkadir olduğunu söyler ama ispat edemez. Abdülkadir'in babası önceden tedbirli davranıp firar meselesinin üstünü kapattırdığı için Kireççi Seydo'nun yaralanma olayı faili meçhul olarak kalır. Bu olaydan sonra Abdülkadir'i Elazığ cezaevine sürgün ederler. Abdülkadir cezaevindeyken kumar oynanmasına müsaade etmez, ispiyoncularla oğlancıları sabaha kadar falakaya yatırırdı. Çete koğuşunda olduğu sürece ordaki bütün çocuklara sahip çıkardı. Bir ara Kasaplar Derneği başkanlığı yaptı. Dernek başkanı olduğu dönemde (1980 evveli) Peygamber Camii'nin önünde maskeli biri tarafından öldürüldü. Bu cinayet faili meçhul olarak kaldı. Abdülkadir öldürülmeden evvel evlenmek için hazırlık yapıyordu. Abdülkadir'in Fesih ve Arif adında iki kardeşi vardı. Arif en büyükleriydi. Anaları Zinê, Kireççi Seydo'dan babalarının intikamını alsınlar diye çocuklarına çok baskı yapardı. Günün birinde Zinê oğlu Arif'i çağırıp, "Seydo kahvede oturmuş, silahını al git onu öldür" der. Arif silahını alıp kahveye gider ama cesaret edip Kireççi Seydo'yu vuramaz ve geri döner. Söylenenlere göre Arif, içindeki öldürülme korkusu yüzünden tüberküloz olup yaşamını yitirir. Bir diğer söylentiye göreyse Arif günün birinde askere gider, askerlik ona çok zor gelir. Askerlikten kurtulmak için tebeşir yer, tebeşir akciğerinde leke oluşmasına neden olur.

Ciğerinde leke oluşunca askerlikten muaf tutulup memleketine gönderilir. Arif bir süre sonra yediği tebeşir yüzünden verem olup yaşama veda eder.

Asıl ismi Abdülhaluk Tutak'tı. Diyarbakır'lıydı. Boyu 1.68 metre, ağırlığı 80 kilo civarındaydı. Pantolon, gömlek, tişört giyerdi. O da babası gibi kasaplık yapardı. Bekârdı. Müthiş bir cesareti vardı. İş zenginlerden xûgî (haraç) almaktı. Pek çok vukuatı vardı. Defalarca adam yaralamış, defalarca da hapse girip çıkmıştı. Bir gün kendisi gibi kabadayı olan arkadaşı Hesê'yle para paylaşamama meselesi yüzünden kavga eder. Hesê'ye bir kurşun sıkar. Hesê yaralı haliyle Kalê'nin yakasına yapışıp bıçağıyla 27 darbe vurur. Hesê ölür, Kalê ise yaralanır. Kalê tutuklanıp tedavi edildikten sonra hapse atılır. Hapisten çıktıktan sonra Eroinci Şêxo'yu ispiyonculuk yaptığı için öldürüp cesedini Dicle nehrine atar. Daha sonra Kalê yakalanıp idam cezasına çarptırılır. Kalp hastası olduğu için idam cezası müebbetle çevrilir. Daha sonra Kelleci Meheme'yle kardeşi Kelleci Sait ve Hırsız Eyo (Xırxız Eyo) Kalê'yi Diyarbakır cezaevinde tuzağa düşürüp 60 bıçak darbesiyle öldürürler.

Hesé (Hasan)

HESÊ (HASAN)

1950'lerde Diyarbakır'da doğmuştu. Boyu 1.68 metre, ağırlığı 70 kilo civarındaydı. Pantolon, şalvar, gömlek, tişört, ceket, mont giyerdi. Evleri Kurşunlu Cami* civarındaydı. Babası kasaptı. Çocukken babasının yanında çalışırdı. Çok cesur ve gözü kara biriydi. Kalê, Hesê ve bir arkadaşlarıyla birlikte (1979'larda) Elazığ'a gidip haraç alırlar. Aldıkları haracı aralarında paylaşamazlar ve bu yüzden kavga ederler. Yanlarındaki diğer arkadaşları kaçar. Kalê, Hesê'ye silah sıkıp yaralar. Hesê, Kalê'nin yakasına yapışıp bıçağıyla 27 darbe vurur. Hesê 27. darbeden sonra kan kaybından yaşama veda eder. Hesê öldüğünde 30 yaşlarındaydı.

***Kurşunlu Cami:** Fatih Paşa (Bıyıklı Mehmet Paşa) Camii. Diyarbakır'ın ilk valisi olan Bıyıklı Mehmet Paşa tarafından 1516-1520 yılları arasında yaptırılmıştır. Halk bu camiye genelde Kurşunlu Cami, Kürtçe ise Mizgefta Fatih Paşa demektedir.

Xalê Hüs

Asıl ismi Hüseyin Doğru'ydu. 1937 yılında Diyarbakır'da doğmuştu. Hançepek kabadayılarındandı. Boyu 1.70 metre, ağırlığı 70 kilo civarındaydı. Pantolon, şalvar, gömlek, tişört giyerdi. Üzerinde satır, bıçak gibi kesici aletler taşırdı. Çok cesur ve gözü kara biriydi. Pek çok hasmını yaralamış, arada bir kendisi de yaralanmıştı. 8-10 defa hapse girip çıkmıştı. Evli ve 7 evlat sahibiydi. 2002'de Diyarbakır'da trafik kazasında vefat etti.

*Xalê Hüs: Hüseyin Dayı veya Dayı Hüseyin.

1961 yılında Diyarbakır'ın Fatih Paşa Mahallesi'nde, Hançepek'te dünyaya gelmiş. Boyu 1.62 metre, ağırlığı 60 kilo civarındadır. Pantolon, gömlek, tişört giyer. Daha küçük bir çocukken Diyarbakır'ın meşhur kabadayılarından olan ağabeyi Xalê Hüs'ün etkisinde kalır. Çok genç yaşlarda kavga ederek kabadayılığa adım atar. O da ağabeyi gibi Hançepek kabadayılarındandı. Kesici satır aleti ve tabancayla dolaşırdı. Bir kaç vukuatı var. Bir kaç sefer cezaevine düşmüş. En son cezaevinden çıktıktan sonra (1987'lerde) kabadayılığı bırakıp postanede çalışmaya başlamış. Şimdi ise emeklidir. 7-8 yıldır ailesiyle beraber İstanbul'da yaşamakta. Evli ve 7 evlat sahibidir. Diyarbakır'ı çok özlediği için sık sık gelip hasret giderir.

Hacı Doğru

1945'lerde Diyarbakır'da dünyaya gelmişti. Boyu 1.75 metre, ağırlığı ise 65 kilo civarındaydı. Kot pantolon, gömlek, mont ve spor ayakkabı giyerdi. Arada bir şalvar giydiği de olurdu. Genelde bıyık uzatırdı. Evleri Yeni Kapı civarındaydı. Müthiş bir cesareti vardı. Çok çevik ve belalı biriydi. Diğer kabadayılardan farklı bir özelliği vardı; bir Kürt devrimcisiydi. Arkadaşlarıyla birlikte bir kuyumcu dükkânını soyarlar. Kuyumcu dükkânları o zamanlar toprak damlıydı. Damdan girip dükkânın kasasını çıkararak bir el arabasıyla Dicle nehri-nin kenarına götürüp saklarlar. Bu soygun olayından dolayı polisler peşine düşer. Bir kaç defa polislerle çatışır ama her defasında paçayı kurtarır. Günün birinde yakalanıp cezaevine atılır. Cezaevinden çıktıktan sonra evlenir. 2000'lerde bunalıma girip intihar eder. Öldüğünde yaşı takriben 55 civarındaydı.

"Recep Ayzıt firariydi. Bir gün Yeni Kapı'nın orda, surların üstündeydi, aşağıda da mezarlık vardı. Bir kaç polis gelip çocuğun birine, surların üstündeki kimdir? diye sordular, çocuk, Recep'tir, diye cevap verdi. O zamanlar o civarda iki tane Recep

vardı; biri Recep Ayzıt diğeri de Recep Tufan'dı. Polisler beden-
nin üstündekinin hangi Recep olduğunu bilmiyorlardı ama ara-
dıkları Recep olabilir diyerek gizlice surlara çıktılar. O gün
boğulmuş olan genç bir çocuğun cesedi Dicle nehrinden çıkarıl-
mış, savcı ve polisler falan orda inceleme yapıyordu. Yani kısaca-
sı her taraf polis kaynıyordu. Polisler Recep'i kısıtırıp yakaladılar.
Recep, abi bırakın beni, aradığınız Recep ben değilim, dedi,
polisler, hayır sen Recep'sin, dediler. Recep, bırakın beni, ben
Recep değilim, bırakmazsanız aşağı atarım kendimi, dedi ama
polisler onu bırakmadı. Recep aniden polislerden sıyrılıp kendi-
ni aşağı attı. Polisler Recep Ayzıt'ın ardından silah sıktılar ama
isabet ettiremediler. Recep o kadar yüksekte atladıktan sonra
sağ salim bir şekilde kaçmayı başardı. Surların üzerindeki polis-
ler ise atlamaya cesaret edemediler. Recep ordan kaçtıktan sonra
Hz. Süleyman Camii'nin oraya kadar koşarak izini kaybettirdi.
Recep günün birinde yakalanıp cezaevine atıldı. Epeyce yattık-
tan sonra cezaevinden çıktı. Çıktığında yaşı epey ilerlemişti.
İşsiz güçsüzdü. Süreç çok değişmişti. Eski ortam yoktu. Polis
kontrolündeydi. Ağabeyi zengindi ama kendisine yardım etmi-
yordu. Sonunda müthiş bir bunalıma girdi ve kezzap suyu ile
çamaşır suyunu birbirine karıştırıp içerek hayatına son verdi."
(Hacı Doğru'nun anlatımı.)

Babaları Bitlis kökenliydi. Kendisi Diyarbakır'da dünyaya gelmişti. Asıl ismi Cemal Mermutlu'ydu. Boyu 1.85 metre, ağırlığı 80 kilo civarındaydı. Yakışıklı ve atletik yapılydı. Gençken terzilik yapardı ki, o yüzden ona Terzi Cemal lakabını takmışlardı. Evleri Parlı Safa Camii'nin* olduğu sokaktaydı. Terzi Cemal gençliğinde bir gün yolda giderken sarhoşun birine rastlar. Sarhoş nara atıp yoldan geçenlere küfrediyormuş. Kendisine de küfür atınca öfkelenip bıçağıyla adamı öldürür. İşlediği bu cinayetten dolayı cezaevine düşer. Cezaevinden çıktıktan sonra evlenir. Meşhur kabadayılardan Selax Mustafa'nın kan kardeşiydi.

“Terzi Cemal bir gün bana şunları anlattı: Selax Mustafa Diyarbakır cezaevindeydi. Cezaevinde de Adanalı Welo diye biri vardı, meydancıydı. Bir gün cezaevinde isyan çıkar, isyan bastırılır, idare içerdekilerin tümünü Kayseri'ye sürgün eder. Sürgün edilenlerin arasında Köse Adil, Adanalı Welo, Selax Mustafa da vardı. Kayseri cezaevinde Kayserili Ethem Ağa diye biri vardı, Welo gidip ona sığınır. Welo, Ethem Ağa'nın adamı olduktan sonra Diyarbakır'dan sürgüne gelmiş olan Diyarbakırlı gariban takımına hakaret etmeye başlar. Selax

Mustafa zaman zaman Welo'yu havalandırmada gördüğünde, ha ula Welo ne yapisan, deyip ensesine tokat çekiyormuş. Köse Adil kısa zaman sonra Ethem Ağa ile samimi olur. Bir gün havalandırmada voleybol oynarlarken Selax Mustafa topa bir tane vurur, top Ethem Ağa'nın olduğu kısma gider. Top Ethem Ağa'nın olduğu kısma gidince ordakiler donup kalır. Çünkü yapılan hareket bir tür hakaret olarak algılanır. Akşam Ethem Ağa Köse Adil'e, Selax Mustafa bize bu hareketi yaptı. Eğer delikanlı biriye eyvallah. Ama delikanlı biri değilse yapılan bu hareketi kaldıramam. Sen de Diyarbakır'lısın, onu tanırsın, nasıl biridir? diye sorar. Köse Adil, onu Diyarbakır'da kim tanır ki. O delikanlı değil, sıradan biridir, diye cevap verince Ethem Ağa, tamam, der ve Selax Mustafa'nın kalemini kırar. Ethem Ağa Welo'ya, bu iş senin yüzünden oldu, bu işi sen temizleyeceksin, der. Welo, bana bir bıçak ver temizleyeyim, der. Ethem Ağa çıkarır güzel bir bıçak verir Welo'ya. Selax Mustafa'nın ilginç bir özelliği vardı; her sabah ne olursa olsun duş alırdı. Welo Diyarbakır cezaevindeyken bunu bildiği için sabah erken Selax Mustafa'dan evvel banyoya gider. Selax Mustafa gelip elbiselerini soyar, tam soğuktan sığağa girecekken Welo da sıcaktan soğuğa girip elbiselerini giyer. Elbiselerini giydikten sonra bıçağını alır gider kurnanın yanında başını sabunlamakta olan Selax Mustafa'nın sırtına saplar. Selax Mustafa Welo'yu tutup fırlatır, sonra da peşine verip kapıya kadar gelir ama sırtına yediği ölümcül darbe yüzünden yere düşüp hayatını kaybeder." (Adını vermek istemeyen bir arkadaşımın anlatımı.)

***Parlı Safa Camii:** Melik Ahmet Caddesi'nin kuzeyinde bulunan bu cami, Safa veya Parlı Cami isimleri ile tanınmaktadır. Caminin yapım tarihi kesinlik kazanamamıştır. Bununla beraber Şah İsmail'in dedesi Şeyh İbrahim Safi'nin oğlu Şeyh Cüneyt'in isteği üzerine Uzun Hasan tarafından XV. yüzyılın ortasında yaptırıldığı sanılmaktadır. Halk bu camiye "Palo Camisi" demektedir.

SİLVANLI MEHEME

1945'lerde Diyarbakır'ın Silvan ilçesinde dünyaya gelmişti. Sonradan Silvan'dan gelip Diyarbakır'a yerleşmişti. Boyu 1.78 metre, ağırlığı 80 kilo civarındaydı. Bıyık uzatır, pantolon, kazak, gömlek, ceket ve devrimcilerin giydiği parkalardan giyerdi. Sol eline pahalı saatlerden takardı. Çok çevik ve hızlı biriydi. Müthiş bir cesareti vardı. Nereye gitse insanlar önünde hazırola geçerdi. Yarattığı

Silvanlı Meheme (Cezaevinde.)

korku ile Diyarbakır'da büyük bir nam salmıştı. Pek çok vukuatı vardı. Bir çok kez adam yaralamış, hapse girip çıkmıştı. Genelevin haracını yerdi. Bir gün bir çingene dostunun evindeyken sivil polisin biri ihbar üzerine baskın yapar ama Silvanlı Meheme daha çevik davranarak polisi kıştırır, silahını kafasına dayayarak elindeki silahı alır. Daha sonra silahını geri vererek, "yazıktır sana, başıma bela olma, haydi git ve bir daha da karşıma çıkma" der. Polis gitmez, tabancasına davranıp tetiğe basar ama tabancası ateş almaz. Silvanlı Meheme, "sana acıdım ve o

yüzden öldürmedim ama şu yaptığına bak, sen ölmeyi hak etmişsin" dedikten sonra onu öldürür. Cezaevinden çıktıktan sonra İstanbul'a gidip orda yaşamaya başlar. 2000'li yıllarda İstanbul'da kalleşçe öldürtülür. Öldüğünde 55 yaşlarındaydı. Evliydi.

"Bir gece genelev civarında bir evde oturuyordum. Birden bir el silah sesi duydum, ses müthiş bir yankı yaptı. Ateş eden Silvanlı Meheme'ydi. Aradan bir kaç saniye geçtikten sonra genelevde polis ve bekçilerin bulunduğu bir nokta vardı, oraya kalaşinkofla ateş etmeye başladı, polis ve bekçiler korkudan içeriye kaçtılar. Silvanlı Meheme genelevi epeyce tarayıp delik deşik etti, sonra da çekip gitti. Haracını vermedikleri için öfkelenip öyle yapmıştı. O anda kurşunlar kime isabet etse sağ kurtulamazdı." (Hacı Doğru'nun anlatımı.)

1956'larda dünyaya geldi. Boyu 1.64 metre, ağırlığı 67 kilo civarındadır. Esmer tenlidir. Bu yüzden ona Arap Salo lakabını takmışlar. Eskiden Tek Kapı'nın arka taraflarında bayram yerinin kurulduğu yerde Bisikletçi Sıtkı vardı, bisiklet kiraya verirdi. Arap Salo onun yanında çıraklık yapardı. Çok cesur ve belalı biridir. Pek çok vukuatı var. Kabadayılık yaptığı dönemlerde asla silahsız dolaşmazdı. Zenginlerden haraç alırdı. En son birini öldürdü, o yüzden uzun bir süre firari bir şekilde yaşamını sürdürdü. Daha sonra yakalanıp cezaevine atıldı. Cezasını çekip cezaevinden çıktıktan sonra kendi köşesine çekildi.

"Bir gün Melikahmet'teki dükkânımızdaydım. 12 Eylül 1980 sonrasıydı. Askerler yandaki sokağı bastılar. Arap Salo o sokaktaki kahvede oturuyordu. Yakalanacağını anlayınca üzerindeki tabancayı çıkarıp attı ama cebindeki şarjörü atmayı unuttu. Askerler onu yakalayıp üzerini aradılar. Üzerinde tabanca bulamadılar ama bir tane şarjör buldular. Silahın nerde, diye sordular, Salo silahının olmadığını falan söyledi. Askerler Salo'yu götürüp askeri cemseye koydular. Cemsede iki tane

asker vardı. Bir süre sonra Salo çevik bir hareketle askerin birini silahıyla birlikte tutup cemseden aşağı attı. Yanındaki diğer askeri de hızlı bir şekilde yakalayıp ötekini üzerine fırlattı ve ardından kendini cemseden aşağı attı. Kendini aşağı atarken askerlerden biri Salo'nun bacağından sıkıca tutup bırakmadı. Salo ne yaptıysa kendini kurtaramadı. Diğer askerler yetişip Salo'yu kısıvrak yakaladılar." (İbrahim Halil Basmacı'nın anlatımı.)

(1980 öncesinde bir gün arkadaşlarla birlikte Lale Bey Mahallesi'nde duvarlara siyasi yazı yazıyorduk. Arkadaşların başında ben vardım. Arap Salo beni tanıyordu. Beni görünce yanıma gelip, "merdim bitmiş bana bir kaç tane ver" dedi. "Bak", dedim, "biz ulusal bir dava için canımızı tehlikeye atıp neler neler yapıyoruz ama sen ise üzerindeki silahla topluma aykırı şeyler yapıyorsun, kusura bakma mermiye senden çok bizim ihtiyacımız var" dedim. Arap Salo beni anlayışla karşıladı ve sonra da çekip gitti. M. Gazî)

1940'larda Diyarbakır'da dünyaya gelmişti. Boyu 1.75 metre civarındaydı. Sarışın ve çok yakışıklı biriydi. Bıyık uzatır, takım elbise ve yaz kış sürekli olarak palto giyerdi. Aydın'da hapis yat-tığı için ona Sinoplu Aydın lakabını takmışlardı. Bekârdı. Evi Saray Kapı'da, mermer atölyesinin tam karşısında, sura bitişikti. Orda yalnız başına yaşardı. Çok cesur ve çevik biriydi. Arada bir üzerinde satır aleti taşırdı. İnsanlardan xûgî (haraç) alırdı. Dediklerine göre son dönemlerde az biraz kafayı sıyırmıştı. Çatallastığı vardı. Yeni Kapı civarındaki bahçede saklanır, gıcık kaptığı kişilerin ayaklarına çatallastığıyla taş fırlatır, öyle ciddi bir zarar vermeden onları kaçırtırdı. Yanında sürekli olarak bir file bulundururdu. Filesinin içinde tava, gaz ocağı, ispirto, tuz, biber vs. vardı. Bir tür seyyar mutfak gibi omuzunda taşırdı. 2005'lerde bir bayram arifesinde gider Nebi Camii'nin karşısın-daki Suakar Pasajı'nda yatar, bayram sabahı kalkar pasajın tepe-sine çıkar, orda amuda kalkar, derken ayağı kayar ve aşağı düşer. Düşerken tellere takılır, tellerin üzerinde bir süre kurtarılmayı bekler ama maalesef kimse imdadına koşmaz ve yere çakılıp vefat eder. Vefat ettiğinde yaşı takriben 65 civarındaydı. Bir kar-deşi adliyede baş kâtipmiş. Bir kardeşi de oto boyacısıymış.

"Bir gün Balıkçılarbaşı'nın oralardan geçer. Bir de bakar ki, iki kişi bir kişiyle satırlarla kavga ediyor. Sinoplu Aydın iki kişinin bir kişinin üstüne satırlarla gitmesine tahammül edemez ve gider eli satırlı iki kişiye hücum eder. Eli satırlı adamlar korkup kaçarlar. Sinoplu Aydın peşlerinden gider ve onları bir yerde kıştırıp yakalar. Sonra da satırlarıyla beraber çarşı karakoluna götürüp, suçlular yakalandı, diyerek polislere teslim eder. Komiser çekmeceyi açıp içinden bir yıldız çıkararak kendisine verir ve ardından da, bundan sonra sen Diyarbakır'ın şerifisin, der." (Hacı Doğru'nun anlatımı.)

"Bir gece Hz. Süleyman Camii'nin aşağısında değirmenlerin olduğu yerde kendisiyle oturup bir rakı getirttik. Rakıyı Sinan Lokantası'nın sahibi Sino'nun torunu getirdi. Rakıyı hep birlikte içtik. Aydın abê içtiği rakıdan dolayı leyla (sarhoş) oldu. Ben ve Arap Nuro, Aydın abê kalk, dedik. Aydın abê, bana beş dakika müsaade, dedi, tamam dedik. Yanımızdan da haram bir su geçiyordu, simsiyahtı, iğrenç bir kokusu vardı. Aydın abê beş dakikan doldu, dedik. Serçe parmağını uzatıp beni ayağa kaldırın dedi. Aydın abê serçe parmağıyla ayağa kalkamazsın elini ver, maşallah dev gibisin, serçe parmağıyla olmaz, dedik. Hayır, dedi, serçe parmağımdan tutup beni kaldıracaksınız, dedi. Ne yaptıysak ikna edemedik, Arap Nuro serçe parmağından tutup kaldırmaya çalışırken Aydın abê eşyalarıyla birlikte haram suya düştü, ardından da o iğrenç suyun içinde yüzer gibi yapmaya başladı. Ben, Aydın abê kalk haram sudan çık, dedim. Aydın abê, durun tam zamanıdır film çeviriyorum, dedi. Yaw Aydın abê film zamanı falan değil kalk elin öpeyim, dedim ama çıkmadı. Neyse, kalktık mecburen haram suya girdik, ben arkadan onu itiyorum Arap Nuro da önden çekiyor. Sonunda onu haram sudan çıkardık. Saat gecenin on ikisi olmuştu. Onu Hz.

Süleyman Camii civarındaki kayaların oraya doğru yürüttük, birden eli kaydı, kafası çok sert bir şekilde kayaya çarptı. Kafası kayaya çarptıktan sonra, ben ölüyorum, dedi. Arap Nuro, abê paran falan varsa yerini bize söyle, dedi. Aydın abê, ulan ben ölüyorum siz paranın derdine düşmüşsünüz, dedi. Aydın abê on beş gün boyunca hasta bir şekilde evde yattı.” (Hacı Doğru'nun anlatımı.)

“Aydın abê bir gün bize şunları anlattı: İnsan aç kaldı mı ya kuduz olur ya da saldırır. Bir gün çok acıkmıştım, saldırmaktansa kuduz olayım dedim. Kendime biraz çekidüzen verdikten sonra Sinan Lokantası'ndan içeri girdim. Garsonlar beni görünce, Aydın abê yolunu bulmuş parası var, dediler. Etrafa baktım, adamın biri oturmuş yemeğini bekliyor. Gidip yanına oturdum. Adamın verdiği yemek siparişi geldi. O yemeğe daha yeni başlamışken burnumla oynamaya, pis hareketler yapmaya başladım. Adamın midesi bulandı, bir süre sonra yemeğini yemeden kalktı, kasaya gidip hesabını ödedikten sonra lokantadan çıktı. Adam gidince masadaki yemeği iştahla yemeye başladım. Karnım doydu. Canım bira içmek istedi. Bira istedim. Biramı da içtim. Artık gitme zamanı gelmişti ama bira parasını vermeden nasıl gidecektim? Kalktım boş bira şişesini kafamda kırdım, kafamdan kanlar akmaya başladı. Garsonlar yetişti, kolumdan tutup dışarıya kadar refakat ettiler. Böylece bedavadan karnımı doyurup biramı içtim.

Aslında Aydın abê nereye gitse kendisine yemek, bira ikram edip para da almazlardı ama demek ki utandığı için böyle yapmıştı.” (Hacı Doğru'nun anlatımı.)

SİNAN AĞA

1920'lerde dünyaya gelmişti. Boyu 1.90 metre, ağırlığı 150 kilo civarındaydı. Canbazlık yapardı. Anadili Kürtçe'nin yanı sıra Türkçe de konuşurdu. Çok cesur ve gözü kara biriydi. Korku nedir bilmezdi. İnsanlar ondan müthiş çekinirdi. Diyarbakır'ın ileri gelenlerinden zengin birini öldürmüş, o yüzden Sinop cezaevinde 30 yıl hapis yatmıştı. Takriben 1990'lar da öldü. Öldüğünde 70 yaşlarındaydı.

BOZO MEHEME

1933'lerde Diyarbakır'da dünyaya gelmişti. Boyu 1.70 metre, ağırlığı 65 kilo civarındaydı. Pantolon, gömlek, ceket giyerdi. Sarışın olduğu için ona Bozo Meheme lakabını takmışlardı. Çok cesur ve yiğit bir insandı. Kimseden korkmaz, haksızlığı, adaletsizliği asla kabul etmezdi. Pek çok vukuatı vardı. Bir çok defa hapse girip çıkmıştı. Polisler bir gün Bozo Meheme'yi yakalayıp Hz. Süleyman Camii'nin* ordaki narkotik büro amirliğine götürürler. Muhabirlik yapması için yoğun bir şekilde baskı ve işkence yaparlar ama Bozo Meheme kabul etmez. Bunun üzerine Bozo Meheme'yi ayaklarından baş aşağı asarlar ve üç gün üç gece öyle bırakırlar. Polisler bakar ki Bozo Meheme konuşmuyor, muhabirliği kabul etmiyor, mahkemeye sevk ederler. Mahkeme Bozo Meheme'nin hapse atılmasına karar verir. Gördüğü yoğun işkence nedeniyle Bozo Meheme'nin gözlerine hapisanede kara sular iner, gözleri kör olur ve bir süre sonra da vefat eder. Bozo Meheme vefat ettiğinde (1980 evveli) takriben 45 yaşlarındaydı.

*Hz. Süleyman Camii: Kale ve Nasırıye Camisi isimleri ile de tanınan bu cami İç Kale'de surlara bitişiktir. Kitabelerden anlaşıldığına göre bu camiyi Nisanoğulları'ndan Ebu'l-Kasım Ali yaptırmıştır. Mimarı da Hibetullah el Gürgani'dir.

ÇİĞKÖFTECİ HASAN

1940'larda Diyarbakır'da dünyaya gelmiş. Boyu 1.65 metre, ağırlığı 65 kilo civarındadır. Pantolon, şalvar, gömlek giyer. Bir kaç vukuatı var. Birkaç sefer cezaevi yatmış. İki defa müebbetten yargılanmış. Hacca gidip hacı olmuş. Çarşıya Şewitî'de lokantası var. 1964'lerde çiğköfte işiyle uğraşmış, sonradan lokantacılık yapmaya başlamış. Çok iyi bir aşçı ve usta bir çiğköftecidir. Ramazan aylarında lokantasında çiğköfte yapar. Yaptığı çiğköfte o kadar nefistir ki, insanlar çiğköftesinden yemek için şehrin her tarafından gelir. Diyarbakır'da onu tanımayan yok. İyi kalpli, mert, dürüst ve hürmetkâr bir

Çiğkefteci Hasan

insandır. Fakir fukaranın dostudur. Pek çok medrese talebesine eğitimleri süresince maddi açıdan destek olmuş. Diyarbakır'ın meşhur delileri, kabadayıları sık sık yanına gelir. Hasan usta yanına gelen delilerle ilgilenir, karınlarını doyurur. Bir ara belediye başkanlığına (Sur Belediyesi) bağımsız adaylığını koymuştu. Çiğköfteci Hasan Usta Diyarbakır'da sevilip sayılan muhterem bir insandır.

(Çiğköfteci Hasan Usta bu kitabın hazırlık aşamasında bana çok yardımcı oldu. Ondan bilgi ve özellikle çeşitli fotoğraflar edinmek için lokantasına sık sık uğradım, o ise bütün iyi kalpliliği ve sevecenliğiyle bana yardımcı olurdu. Lokantasına gittiğim zamanlarda ne çok dostunun, seveninin olduğuna, çevresinin ne kadar geniş olduğuna bizzat şahit oldum. M. Gazî)

Asıl ismi Kâmil Tûrücü'ydü. 1900 yılında Bitlis'te dünyaya gelmişti. Boyu 1.85 metre, ağırlığı 75 kilo civarındaydı. İri bir cüssesi vardı. Pantolon, gömlek, yelek, ceket giyerdi. Ayakkabı tamircisiydi. Kavgaya girdiğinde ceketini çıkarıp sol koluna dolar, bıçağıyla rakiplerini püskürtürdü. Çok cesur, sert ve korkusuz biriydi. Kavgaya olacağı zaman aniden saldırgan bir tavra girip rakiplerini şaşırtırdı. Öfkeleniği zaman ağzından köpük saçılırdı ki, o yüzden ona Hêc Kâmil lakabını takmışlardı. Bıçak kullanmada ustaydı. Pek çok vukuatı vardı. Sinirlendiğinde her tarafı dağıtırdı. Yaşamı boyunca hiç darp almadı. 1930 yılında İstanbul'da, Beyoğlu'nda iki kişiyi ağır yaralar ve o yüzden Sinop cezaevine atılır. Atatürk'ün çıkarttığı afla birlikte serbest bırakıldıktan sonra Diyarbakır'a döner. Diyarbakır'da Mardin Kapı karakolu başkomiseri Cemal ile tartışır. Tartışma esnasında çok öfkelenir ve başkomiser Cemal'i tokatlar. Başkomiserin rütbesine zarar vermekten dolayı tutuklanıp cezaevine atılır. Cezaevinde gardiyanların haksızlıklarına dayanamaz ve Selim adındaki gardiyanın burnunu kırar. Bu olay üzerine onu Muş cezaevine sürgüne gönderirler. Muş'a sürgüne gittikten sonra

Muşlu Hêc Kâmil lakabını takarlar kendisine. Karıştığı hemen hemen bütün olaylarda kaşısındakilere muhakkak zarar verirmiş. 1985 yılında vefat etti. Tek bir erkek evladı var, ismi Aziz'dir.

*Hêc: Çıldıran, sağa sola saldıran, zaptedilemeyen hayvan.

1935'lerde dünyaya gelmişti. Ailesi Cizre bölgesinden gelip Diyarbakır'a yerleşmişti. Arap kökenli olduğu söylenirdi. Boyu takriben 1.65 metre civarındaydı. Esmer tenli ve dolgundu. Bıyık uzatır, genelde şalvar, bazen de pantolon giyerdi. Üzerinde devamlı olarak tabanca ve bıçak taşırdı. Arapça hiç bilmezdi ama çok iyi Kürtçe ve Türkçe konuşurdu. Çok cesur, gözü kara ve aynı zamanda çok da belalı biriydi. Pek çok vukuatı vardı. Adam yaralamadan dolayı en az yirmi defa içeri girip çıkmıştı. O da Kürt siyasetinin içinde yer almıştı. Apo'ya karşı çok büyük bir sevgisi vardı. Bir ara canbazlık işiyle uğraştı, sonraları özel bir işletmede bekçilik yapmaya başladı. İlk başlarda Ali Paşa Mahallesi'nde yaşırdı, daha sonra Ben û Sen'de* yaşamaya başladı. Emekli olduktan sonra 2000'li yıllarda 65 yaşlarında vefat etti.

***Ben û Sen:** Diyarbakır'ın Yenişehir beldesine bağlı bir gecekondulu mahallesi. 1990'larda köyleri yakılıp yıkılan Kürt köylülerinin bir kısmı Diyarbakır'a göç edip gecekondulu yaparak burayı meskûn hale getirdiler.

Her iki ayağı da yoktu. Çok cesur ve çevik biriydi. O özürlü haliyle birkaç kişiyi vurarak adını duyurmuştu. Devlet ona engellilerin kullandığı arabalardan vermişti. Onunla dışardaki yaşamını sürdürürdü. Pışo Meheme'den sonra en iyi bıçak kullanan kişiydi. Topê Meheme'nin pavyonda bir kadın dostu vardı. Bir gün pavyona dostunun yanına gider. Orda subaylar dostuna takılır. Topê Meheme bu duruma çok öfkelenir, onlarla kavgaya tutuşur. Subaylar onu feci bir şekilde dövüp her iki kolunu da kırarlar. Bu olaydan dolayı bir kolu sakat kalmıştı. (Aslında ondan aşırı gıcık kapan biri subayları kışkırtıp Topê Meheme'nin üstüne salmıştı.) O sakat haline rağmen yine de ilginç bir şekilde bıçak fırlatır, hedefi on ikiden vururdu.

*Topê Meheme: Topal Mehmet.

KIVIRCIK KADO (QIVIRCIX QADO)

1918'lerde Diyarbakır'da dünyaya gelmişti. Boyu 1.65 metre civarındaydı. Hançepek'liydi. Bıyıklarını kestirir, takım elbise giyerdi. Kafası keldi ama buna rağmen çok yakışıklıydı. Saçları dökülüp kelleşmeden önce ona Kıvırcık Kado lakabını takmışlardı. O kel haline rağmen saçlarını devamlı tarardı. Çok cesur ve gözü kara biriydi. Hançepek civarında kahvesi vardı. Evliydi. 1980 öncesi 60 yaşlarında vefat etti.

SELAX TEYFO

Boyu 1.85 metre civarındaydı. Katlık elbise giyerdi. Çok cesur biriydi. Silahsız hiç dolaşmazdı. Pek çok vukuatı vardı. Hayatının büyük bir kısmı adam yaralamadan dolayı hapisshane de geçmişti. Selax Teyfo bir gün yeğeniyle birlikte Dicle'li birinin işlettiği bir pavyona gider. Pavyon işletmecisiyle münakaşa eder, Pavyon işletmecisi elini silahına atar ama Selax Teyfo'nun yeğeni daha atik davranıp tabancasını çeker ve üzerine mermi yağdırır. Yeğeni hem pavyon işletmecisini ve hem de yanlışlıkla Selax Teyfo'yu öldürür.

BUBÊ PAŞA

Hamit Paşa'nın amcasının oğluydu. Orta boylu, bıyıklı ve yakışıklı biriydi. Şalvar, yelek giyer, beline acem kuşağı bağlardı. Köstekli altın saati vardı, yeğenin cebine koyardı. Şehrin yerlilerinden ve gerçek kabadayılardan. Yüreğinde korkunun zerresi yoktu. Tabancasız hiç dolaşmazdı. Halk kendisine büyük saygı gösterirdi. Tüccardı. Hançepek'te otururdu.

HAMİT PAŞA

Hamit Paşa şehrin ileri gelenlerindendi. Meşhur kabadayılardan Bubê Paşa'nın amcasının oğluydu. Bıyık uzatır, şalvar, yelek giyer, beline acem kuşağı bağlardı. Bazen siyah bazen beyaz ve kırmızı renk kundura giyerdi. Köstekli altın saati vardı, yeleşinin cebine koyardı. Şehrin yerlilerinden ve gerçek kabadayılarındandı. Çok cesur ve yakışıklı bir insandı. Belinde devamlı olarak silah taşırdı. İnsanlar ondan korkar, yanına yaklaşmaya cesaret edemezdi. Tüccardı. Hançepek'te otururdu. Amcasının oğlu Bubê Paşa ile birlikte Melikahmet'e geldiklerinde halk ayağa kalkar, büyük bir saygı gösterirdi.

REŞAT TEMİZ

Bingöl kökenliydi. Kürtlerin Zaza boyundandı. Orta boylu ve şişmandı. Beyaz tenli ve çok yakışıklıydı. Kumral pala bıyıkları vardı. Katlık elbise giyerdi. Müthiş bir cesareti vardı. Kumarhane işletirdi. Diyarbakırlı meşhur ses sanatçısı Kenan Temiz'in amcasıydı. Evleri Lale Bey Camii'nin bulunduğu sokaktaydı. Evliydi.

ALLAF BEHZAT

Orta boylu, şişman ve bıyıklıydı. Eski Buğday Pazarı'nın orda Allaflık yapardı, o yüzden Allaf Behzat olarak tanınırdı. Çok cesur bir insandı. Maddi durumu çok iyiydi. Hevsel'de bağları, bahçeleri vardı.

ALLAF YAŞO

Uzun bir boyu vardı. Takım elbise giyerdi. Allaflık yaptığı için ona Allaf Yaşo derlerdi. İri yarı, güçlü kuvvetli biriydi. Müthiş bir cesareti vardı. Pek çok vukuat işlemiş, bir çok kişiyi yaralamıştı.

HALKA ŞEKERİ ŞEYHO (HALQA ŞEKERİ ŞÊXO)

Orta boylu, dolgunca biriydi. Bıyık uzatır, takım elbise giyerdi. Diyarbakır'ın bilinen eski kabadayılardan. Çok cesur ve çok da belalı biriydi. Evleri Melikahmet'te, Tuluk Ahmet'in* kahvesinin yanındaydı. Söylentilere göre zaman zaman kendini mahsustan hapse attırır, orda uyuşturucu hap ve esrar satarak çok iyi paralar kazanırdı. Takriben 1994'lerde vefat etti.

(Ben çocukken evimiz Melik Ahmet Camii'nin karşısındaydı. Halka Şekeri Şeyho Melikahmet'te esrar satardı. Esrar plakalarını 9-10 yaşındaki çocuklara verir, götür karşıdaki şu adama ver ve gel, derdi. Çocuklar esrar plakalarını götürüp Halka Şekeri Şeyho'nun müşterilerine verir, sonra geri dönerlerdi. Halka Şekeri Şêxo bunun karşılığında para verirdi çocuklara. Halka Şekeri Şêxo polislere yakalanmamak için böylesi bir taktiğe baş vururdu. M. Gazî.)

***Tuluk Ahmet'in Kahvesi:** Bu meşhur kahve tek katlı bir mekândı. Hemen sağ tarafında Bisikletçi Pamir (Pisqilêtçi Famil)'in bisiklet kiraya verdiği küçük dükkânı, onun yanında da Diyarbakır Orta Okulu vardı. Diyarbakır Orta Okulu sonradan Melik Ahmet Lisesi'ne dönüştürüldü. Evimiz yakın olduğu için orta okulu orda okumuştum. Kahveye zaman zaman çok meşhur kabadayılar, kuşbazlar vs. takılırdı. Kahve 1985'lerde yıktırılıp yerine 7 katlı bir apartman yaptırıldı.

ARAP KEMAL

Meşhur kabadayılardan Arap Celal'in oğluydu. Saray Kapı'da yaşardı. Boyu takriben 1.70 metre civarındaydı. İri yarı bir cüsseye sahipti. Katlık elbise giyerdi. Bıyık uzatmazdı. Çok cesur ve çok da belalı biriydi. Bir ara Zaza Elo'yu tabancayla vurdu. Hapishaneden çıktıktan sonra Mersin'e gitti ve 8-9 sene sonra da orda öldürüldü. Öldüğünde yaşı takriben 25 civarındaydı. Bekârdı.

ARİF BAPİR

1920'lerde Ali Paşa Mahallesi'nde doğmuş, orda büyümüşü. Boyu 1.75 metre civarındaydı. Bıyık uzatır, katlık elbise giyerdi. Üzerinde sürekli olarak tabanca taşırdı. Müthiş bir cesareti vardı. Çok mert, çok da delikanlı biriydi. İçki dışında kötü bir alışkanlığı yoktu. Adam yaralamadan dolayı defalarca hapse girip çıkmıştı. Ağaçları çok sevdiği için hapishanenin avlusuna (o zamanlar hapishane İç Kale'nin olduğu yerdeydi) pek çok dut ağacı dikmişti. Evliydi. Takriben 1989'da 70 yaşlarında vefat etti. Meşhur kabadayılardan Kasap Selahattin'in amcasıydı.

ALİPAŞALI RECEP BAYBİR

Ali Paşa'da doğmuş, orda büyümüşü. Boyu 1.70 metre civarındaydı. Katlık elbise giyerdi. Çok mert ve çok cesur biriydi. Arkasından konuşulmasına, hakarete asla tahammül etmez, laf yemezdi. Takriben 1979'larda 30 yaşlarındayken ve daha yeni nişanlanmışken üç kişi tarafından şişlenerek öldürüldü. Meşhur kabadayılardan Kasap Selahattin'in amcasının oğluydu.

KARAOĞLAN

Boy 1.70 metre civarındaydı. Alipaşalı Recep Baybir'in ağabeyiydi. Lale Bey Mahallesi'nin muhtarlığını yapardı. Bıyık uzatır, katlık elbise veya şalvar giyer, başına da kasket takardı. Mert ve cesur biriydi. Namı bütün Diyarbakır'a yayılmıştı. Evliydi. 1998'lerde 70 yaşlarındayken vefa etti.

ŞÊX ŞİRİN

1905'lerde Diyarbakır'da dünyaya gelmiş. Bıyık uzatır, pantolon, gömlek ve ceket giyer. Kendi çapında nam salmış mert ve cesur bir kabadayıdır. Selaxlıx (hayvan kesim işi) yapmakta. Anzele'nin orda kalmakta.

ŞEYHMUS ÇELİKKIRAN

1947'li yıllarda Diyarbakır'da dünyaya gelmişti. Boyu 1.80 metre civarındaydı. Sakal uzatır, pantolon, gömlek ve ceket giyerdi. Eski halin orda kasaplık yapardı. Müthiş bir cesareti vardı. Gözü kara ve aşırı belalı biriydi. Bir çok kez insanlarla vuruşmuş, birkaç kişiyi vurmuştu. Bir seferinde yaralanıp komaya girmiş ama komadan çıkmayı başarmıştı. Daha sonra tekrar vurulmuş ve yine ölümden dönmüştü. Klinton isimli biri tarafından 1983'lerde öldürüldü. Bekârdı.

LAWÊ XALO*

Sur içinde, Saray Kapı'da dünyaya gelmişti. Orta boyluydu. Bıyık uzatır, takım elbise giyerdi. Mert, cesur ve gözü kara biriydi. Diyarbakır'ın, özellikle Hevsel'in tanınan kabadayılarındandı. 1980 öncesinde 60-64 yaşlarında öldü.

KADOYÊ PÎRÊ** (QADOYÊ PÎRÊ)

Boyu 1.65 metre civarındaydı. Bıyık uzatır, takım elbise giyerdi. Bazen şalvar giydiği de olurdu. Üzerinde sürekli olarak silah taşırdı. Çok cesur biriydi. Alıpar'da otururdu. Evliydi.

KEL ZEKÎ

Boyu 1.75 metre civarındaydı. Ali Paşa'da büyümüştü. Kel değildi ama halk arasında "Kel Zeki" olarak tanınırdı. Bıyık uzatır, şalvar, yelek giyer, beline acem kuşağı bağlar, başına da kasket takardı. Mert ve cesur biriydi. Bir çok vukuatı vardı. 1980 evveli vefat etti.

*Lawê Xalo: Dayının oğlu.

**Kadoyê Pîrê: Nine'nin oğlu Kado.

KASAP DELİOĞLAN

Diyarbakır'da dünyaya gelmişti. Bıyık uzatır, pantolon, gömlek ve ceket giyerdi. Çok cesur biriydi. Laf yemez, hakareti asla kabul etmezdi. Kuyumcular Çarşısı'nın orda kasap dükkânı vardı. 1978'li yıllarda vefat etti.

BURSALI KÂMİL

Diyarbakır'da dünyaya gelmişti. Kürt'tü. Uzun bir süre Bursa'da kaldığı için ona "Bursalı" lakabını takmışlardı. Bursa'da pek çok vukuat işlemiş, birkaç sefer hapse girip çıkmıştı.

ÖKÜZ MEHEME

Ali Paşa Mahallesi'nde dünyaya gelmiş, orda büyümüştü. Oldukça iri bir cüssesi vardı, ondan dolayı ona Öküz Meheme lakabını takmışlardı. Hem çok cesur ve hem de çok kuvvetli biriydi.

AKREP AZİZ

1944'lerde Diyarbakır'ın Ali Paşa Mahallesi'nde dünyaya gelmişti. Boyu 1.80 metre civarındaydı. Urfa Kapı'da kamyon simsarlığı yapardı. Bıyık uzatır, şalvar giyer, beline de acem kuşağı bağlardı. Çok yakışıklı ve zarif bir insandı. Çok hoş, çok kibar bir yürüyüşü vardı. Mert, cesur ve hızlı biriydi. Çok atik hareket eder, adamı yakaladığında vurmaktan bırakmazdı. Pek çok çeşit silah kullanırdı. Onlarca vukuatı vardı. Adam yaralamadan dolayı defalarca içeri girip çıkmıştı. En son yine içeri düşer ve bir şekilde ordan kaçıp Ankara'ya gider. 1979 yılında Ankara'da ameliyat sırasında vefat etti.

ÇERMİKLİ AĞA

Diyarbakır'ın Çermik ilçesindendi. Diyarbakır merkezde büyümüştü. Bıyık uzatır, bazen şalvar bazen de pantolon giyerdi. Yaşamını genelde Dağ Kapı civarında sürdürürdü. Çok mert ve cesur biriydi. Birkaç vukuatı vardı. Hali vakti yerindeydi. Dağ Kapı'da bir tane oteli vardı. Evliydi. Takriben 1983'lerde yaşama veda etti.

SELAX SAİT (2)

Orta boyluydu. Katlık elbise giyer, bıyık uzatırdı. Ağır başlı, mert ve sevilen bir insandı. Çok yardımseverdi. Selaxlık (hayvan kesim işi) yaptığı için ona Selax Sait lakabını takmışlardı. Diyarbakır'ın eski kabadayılardandı.

ALİPAŞALI RÜZGAR MURAT

Mert, cesur ve aceleci biridir. Yumruğuna sağlamdır. Her işi çok acele bir şekilde yaptığı için ona Rüzgar Murat lakabını takmışlar. Yerine göre içer. Sevdiği insanlara çok büyük saygı gösterir.

GUNİK MEHEME

Çok cesur, belalı ve aynı zamanda çok da yardımsever bir insandır. Cesaretinden dolayı ona Gunik* lakabını takmışlar. Eskiden Merheli Bahçesi'nde yaşardı. Şimdi Adana'da yaşamını sürdürmekte.

*Gunik: Taşak.

KIVIRCIK MURO

Diyarbakır'ın Hançeppek semtinde büyümüş. Hayatı hapsedelerinde geçmiş. Mert, cesur ve aynı zamanda çok belalı biridir. Yerine göre çok hürmetkârdır. Kızdığı zaman her tarafı dağıtır.

ÇERMİKLİ MUHARREM

Çermik kökenliydi. Dağ Kapı'da yaşırdı. Çok mert ve çok cesur bir insandı.

KARTAL ŞEYHO (QERTEL ŞÊXO)

1.90 boylarındaydı. Katlık elbise giyerdi. Hançeppek'te oturdu. Çok cesur biriydi. Hakareti asla kabul etmezdi. Biri ona karıştığında başına bela olurdu.

TIRBA SİPİLİ ZAZA ATO

Kürtlerin Zaza boyundandır. Mert, sert ve çok cesur biridir. Haksızlığı hiç sevmez. Her zaman fakir fukaradan yana olmuştur. Kazandığı parayı yoksul insanlara dağıtır. Öfkelenildiği zaman kollarını jiletler. O yüzden kollarında yoğun bir şekilde jilet izi var. Karakola hiç düşmemiş. Sabıkası yok. Tövbekârdır. Ofis semtinde bakkaliye tipi küçük bir büfe işletiyor. Evli ve iki çocuk babasıdır.

KURT EZO

Bir gün İstanbul'dan Diyarbakır'a gelirken trenden düşer, ayağı trenin altında kalıp kopar. O yüzden bir ayağı sakat bir şekilde dolaşırdı. Çok mert, çok cesur ve aşırı belalı biriydi. Aşırı içki içerdi.

YENİ KAPILI MAHSUN

Orta boyludur. Eskiden sadece bıyık uzatırdı, şimdilerde sakal da uzatıyor. Çok mert ve cesur biridir. İnsanlar genelde ondan çekinir. Eskiden Yeni Kapı* civarında oturduğu için ona Yeni Kapılı Mahsun diyorlardı. Resmi dairede iş sahibi olunca kendini frenledi.

KUŞBAZ ŞEFO

Hançepek'lidir. Kuşbazlık** yapar. O yüzden halk arasında Kuşbaz*** Şefo olarak tanınır. Genelde başkalarının kuşlarını kendine özgü bir yöntemle havada avlayıp kuşlarına katar ve daha sonra da götürüp satar. Çok cesur bir kabadayıdır.

TAHTA BACAK (TAXTA BACAX)

Çok zayıftır. Upuzun bir boyu var. Bacakları çok uzun olduğu için ona Tahta Bacak lakabını takmışlar. Oldukça cesur biridir. Merheli Bahçesi kabadayılarındandır. Aşırı sigara içer. Adana'da yaşıyor. Gunik Meheme'nin hem akrabası hem de can yoldaşdır.

*Yeni Kapı: Kürtlerin "Deriyê Nû" dediği bu kapı Diyarbakır'ın dört kapısından biri olup Dicle nehrine açılmaktadır.

**Kuşbazlık: Güvercin besleme işi.

***Kuşbaz: Güvercin besleyen kimse.

TOPAL EDO

Ali Paşa Mahallesi'nde büyümüştü. Bir ayağı sakat olduğu için ona Topal Edo lakabını takmışlardı. Çok cesur biriydi.

ARAP BAYRO

Çok cesur ve aşırı belalı biriydi. İnsanlar ondan çok çekinirdi.

KÖSE ADİL

Kısa boylu ve cesur biriydi. Takım elbise giyerdi. 1980 evveli Melikahmet'te, Sin Camii'nin yanında Alıparlı Kutbettin'le kavga ederler, Alıparlı Kutbettin ile adamı Alıparlı Selim Köse Adil'e tabancayla ateş ederler. Köse Adil Alıparlı Kutbettin'in tabancasından çıkan kurşunlardan dolayı hayatını kaybeder.

KARGA AYDO (QARXA AYDO)

Diyarbakır'ın Saray Kapı semtinde otururdu. Çok cesur biriydi.

KIRKAYAK VEYSİ (QIRXAYAX WEYSİ)

Orta boyluydu. Katlık elbise giyerdi. Mert ve cesur biriydi.

EMÎNÊ GURRÎ

Keldi. O yüzden halk arasında Eminê Gurri* olarak tanınırdı. Müthiş bir cesareti vardı. Kimseden korkmazdı.

*Gurri: "Kel" anlamındaki Kürtçe sözcük.

III. BÖLÜM

DİYARBAKIR DELİLERİ

Eskilerden pek kimse kalmadı. En meşhurları Alişan'dı, o da bu kenti öksüz bırakıp gitti. Alişan'ın ailesinin çoğu deliydi. Bunlar beş kardeştiler. Kız kardeşi Tatê ve ağabeyi Şêxo (Şeyho) da Alişan gibi deliydi. Dayısı ile teyzesi oğlu Ezo da deliydi. Alişan'ın ailesinden sadece akıllı olan kızkardeşi Ayten ile Mardin Kapı'da, Aynı Minare Camii civarında yaşamakta olan deli ablası Piroz hayattadır. Alişan'ın annesinin kızkardeşinin 40 yaşlarındaki torunu Vedat* da delidir. Alişan'ın ailesi Mardin'in Derik ilçesindeki 5 aşiretten Sarki aşiretine mensuptu. Derikliler Alişan'ın ailesine Mala Kuloro (Çörek Ailesi) derdi. Alişan'ın ailesi 1960'ların sonlarında Derik'ten Diyarbakır'a göç etmişti. Babası Sülo Kalender Alişan daha çocukken vefat etmişti. Annesi Halime Kalender çalışıp evin geçimini sağlardı. Alişan 1953'lerde Derik'te doğmuştu. Boyu 1.55 metre, ağırlığı 55 kilo civarındaydı. Kışın uzun bir entari, uzun kadın donlarından, kazak, ceket, cizlavit ayakkabı ya da çizme giyerdi. Ayağına çorap giydiğinde, çoraplardan her biri farklı renklerde olurdu. Yazın ise sadece fistan giyerdi. Bazen başına kumaştan yapılmış takke takar, eline uzun asasını alır

Alişan (Ulu Cami'nin avlusunda.)

Ulu Cami** civarına ve Aşefçiler Çarşısı'ndaki Maliki Ejder Ziyareti'nin yanına giderdi. Yazın genelde don giymezdi. Sıkıştığında fistanını kaldırıp ucundan dişler, sonra da insanları umursamadan ortalık yere işerdi. Elinin baş parmağıyla işaret parmağı arasındaki kısmı devamlı dişler, ağzından habire şorik (salya) akardı. Çocuklar "Alişan götü nişan" diyerek kızdırır, o ise pek tepki göstermez, çok fazla kızdırdıklarında sopasıyla çocukları kovalardı. Çok sakin bir yapısı vardı. Kimseye karışmaz, kimsenin malına zarar vermezdi. Para, ekmek vs. verdiklerinde almaz ya da karşısındaki kişinin suratına bakıp ona göre alırdı. Yani kendisine bir şeyler vermek isteyen insanları seçerdi. Belediye otobüslerine binmeyi çok severdi. Otobüslere bindiğinde şoförler kendisinden para almaz, istediği yere bırakırlardı. Ulu Cami'nin içinde bulunan musalla taşına yatırılmış olan ölülerin yanına gider, bazıları için gözyaşı döker, bazılarına da tükürürdü. Çarşıya Şewit'de dolaşırken serseriler tespihini almak ister ama o vermemek için direnir, bunun üzerine Alişan'ın sol kolunu pazısının olduğu kısma kadar sıvarlar, sonra

Alişan, Çiğköfteci Hasan ve oğlu

da paslı bir telle sıkıca bağlayıp giderler. Tel Alişan'ın kolunda yara meydana getirir. Alişan akıldan yana eksik ve konuşma özürlü olduğu için kimselere derdini anlatamaz. Aradan bir aya yakın bir süre geçer. Durumu fark eden Çarşıya Şewitî'nin duyarlı esnafları Çiğköfteci Hasan'a haber verirler. Cezaevinden yeni çıkmış olduğu için Çiğköfteci Hasan'ın o süreçte maddi durumu oldukça kötüydü. Ama yine de elinden geleni yapar. Alişan'ı hastaneye kal-

dırırlar. Doktorlar Alişan'ın çok geç kaldığını, kolunun kangren olduğunu, yapacak bir şey olmadığını söylerler. Alişan'ı hastaneden eve getirirler. Alişan'ın kangren olmuş kolundan öyle fena bir koku gelir ki, kimse yanında durmaya dayanamaz. Alişan 1993'te Ali Paşa Mahallesi Aynı Minare Camii civarındaki evlerinde, ablası Piroz'la kızkardeşi Tatê'nin gözleri önünde hayata gözlerini yumar. Çok sevdiği ve sürekli olarak uğradığı Ulu Cami'ye götürüp ordaki musalla taşına yatırırılar bedenini. Yıkayıp kefenledikten sonra tekbirlerle Mardin Kapı Mezarlığı'na doğru son yolculuğuna çıkarırlar. Yol kenarındaki esnafların tümü kepenklerini kapatıp çok sevdikleri o mübarek zatın tabutunu omuzlamak için kalabalığın arasına karışırlar. Cenaze Mardin Kapı'ya vardığında katılanların sayısı 7-8 bini aşar. Hayırsever Diyarbakırlılar Alişan'ın şanına yakışır bir

*Alişan'ın Mardin Kapı
Mezarlığı'ndaki mezarı*

mezar yaptırırlar. Mezar taşına da “Diyarbakır’ımızın Delisi, Diyarbakır’ımızın Velisi...” şeklinde bir yazı yazdırırlar.

Vefatından sonra onu Kâbe’de gördüğünü söyleyenler oldu. Kimilerine göre deli, kimilerine göreyse veliydi.

“Her zaman gelir Mehmet Şitil’in dükkânında otururdu. Mehmet Şitil Alişan’ın ikinci aş, ekmek, gıda kaynağıydı. Bir de Terzi Ahmet vardı, Mehmet Şitil’in

dükkânına gelir, Alişan’la otururdu. Dükkânda yemek yerlerken, Alişan yemeğin en güzel tarafından bir lokma alıp Terzi Ahmet’e ikram eder, geveleyerek, baba ye baba, derdi. Mehmet Şitil de, Terzi Ahmet de kendisini çok sever, her zaman yardım ederlerdi. Yağmur yağdığında gelen geçen herkesten işaretle şemsiye isterdi ama kimse vermezdi. Mehmet Şitil durumu fark eder, gider dükkândan bir şemsiye getirir, Alişan’ın şemsiye istediği kişiye verir, lütfen geri dönüp bunu Alişan’a verir misin, diyerek ricada bulunurdu. Adam da şemsiyeyi götürüp Alişan’a verirdi. Alişan şemsiyeyi alıp bakar, sonra adama bakar, daha sonra da Mehmet Şitil’e bakar, şemsiyeyi adama geri verir, işaret diliyle bu değildi, derdi. Bazen şemsiyeyi aldığı da olurdu.” (Mehmet Zülfi Bayır’ın anlatımı.)

“Alişan ölmeden 2 gün evvel Mehmet Şitil gelip, Alişan çok hastadır, hazırlan evlerine gideceğiz, dedi. İçinde pansuman malzemelerinin olduğu çantamı kavrayıp Mehmet Şitil’le birlik-

*Alişan, sol tarafta Çiğköfteci Hasan, sağ tarafta bir vatandaş
(Bu fotoğraf Alişan ölmeden birkaç gün önce çekilmiş.)*

te Alişan'ın Ali Paşa Mahallesi'ndeki evlerine gittik. Mevsim kıştı. Pansuman malzemelerini çıkardım. Alişan bunları görünce müthiş tepki gösterdi. Pansuman malzemelerinden birini alıp Alişan'a yüzümü dödüğüm gibi carutu (faraş) var gücüyle sol kalçama vurdu ve işaretle, git, dedi bana. Alişan bir türlü izin vermiyordu yarasını tedavi edeyim. Mehmet Şitil'e dönüp, bunu uyutmadan yarasını tedavi edemem, ne yapsam karşı çıkıyor, korkuyor, kızıyor, bırakmıyor tedavi edeyim, başkasının elinin yarasına değmesini istemiyor. Aslında bunu tedavi etmek beni çok aşar, bunun kolu kangren olacak, yaradaki mikroplar kana karışırsa kanı zehirler ve yüksek ateş sonucunda ölür, dedim. Velhasıl Alişan'ın sert tepkisi yüzünden o gece bir şey yapamadım. Biz Alişan'ın yanındayken ablası Piroz bana, Alişan bu yaradan kurtulursa bir ekmek alıp bütün mahalleye dağıtacağım, dedi. Ertesi gün işlerin yoğunluğundan dolayı ilgilenemedim. Üçüncü gün evde vefat etti." (Mehmet Zülfi Bayır'ın anlatımı.)

Alişan ve sol tarafta Çiğköfteci Hasan

“12 Eylül darbesi sonrasıydı. Bir gün güvenlik güçleri asayiş sağlamaya amacıyla Ulu Cami’nin 3 kapısını tuttular. Arama yapıp kimliklere baktıktan sonra insanların camiye girmesine izin veriyorlardı. O esnada Alişan geldi. Camiden içeri girmek istedi ama polisler engel oldu. Alişan bu engelleme karşısında sopasını yere vurarak tepki göstermeye başladı. Polisler Alişan’ın sopasını yere vurmasını da engellediler. Alişan bu durum karşısında sinirlendi, fistanının ucundan tutup kaldırarak kocaman cinsel organını gösterdi. Polislerden biri, bırakın içeri girsin, pasaportunu gösterdi, bu pasaportla istediği yere girebilir, dedi. Ondan sonra Alişan içeri girdi.” (Mehmet Zülfi Bayır’ın anlatımı.)

“Adamın biri bir gün Alişan’ın babası hakkında ilginç bir takım şeyler anlattı. Anlattıkları şöyleydi: Bir çöpçü varmış. Her sabah Alişan’ın babasını görür, selam verip geçermiş. Çöpçü bir gün sabah namazı esnasında geçerken yine selam ver-

miş. Alişan'ın babası öpünün selamına karşılık verdikten sonra, bir rüya gördüm. Rüyamda ölmüştüm. Bir pencere açılmıştı kabrime. O pencereden bakınca çok güzel bir cennet bahçesi gördüm. Orda huriler vardı, hepsi bana bakıp gülüyordu. Siz kimsiniz? diye sordum, biz cennette senin eşin olacak hurileriz, diye cevap verdiler. Ben o sırada elimi attım, huriler geri çekildi, bugün değil yarın gelebilirsin dediler bana, der ve ardından da, ben yarın sabah öleceğim, gelip cesedimi kaldır ha, unutma sakın, tamam mı? der. Çöpçü, tamam der ama Alişan'ın babasının rüyaya inanıp öleceğini sanıyor olmasını pek ciddiye almaz. Ertesi sabah erkenden gidip aynı yerde bekler ama Alişan'ın babası bir türlü ortalıklarda görünmez. Bu durum çok tuhafına gider. Çok merak eder ve kalkar Alişan'ın babasının evine gider. Eve girince bir de bakar ki Alişan ile kardeşleri habire, baba öldü, baba öldü! diye tekrarlıyorlar. Odaya girer bakar ki, gerçekten de Alişan'ın babası döşekte ölmüş. Cenazesini kaldırıp Mardin Kapı Mezarlığı'na defnederler." (Selçuk Korkmaz'ın anlatımı.)

"Bir gün biz daha ocuktuk. Ben ve iki kardeşim sünnet olacaktık. Mevrit yemeği verildi. İlginçtir, o gün mevlidimize Alişan, Bomba Tekel ve bir deli daha gelmişti ki, elinde 6 metre uzunluğunda bir tane sırık vardı. Nerden geldiler nasıl geldiler hiç anlamadık." (Selçuk Korkmaz'ın anlatımı.)

"Bir gün Diyarbakır'da bir cinayet işlenir. Adamın biri bu cinayet dolayısıyla iftiraya uğrar ve suçsuz yere tutuklanıp cezaevine atılır. Mahkemenin başlamasına bir gün kala adam bir rüya görür. Rüyasında Alişan çıkar karşısına ve ona, yarın evine gidecek, oluğuna çocuğuna kavuşacaksın, der. Ertesi gün adam mahkemeye çıkarılır, suçsuz olduğuna karar verilip serbest bırakılır." (Yusuf Dağtaş'ın anlatımı.)

Alişan ve sol tarafta Çiğköfteci Hasan

“Ulu Cami civarında bir çay ocağında oturmuştuk. Nusret adında bir tanıdık Alişan’la ilgili olarak şu meseleyi anlattı: Ramazan ayıydı. Yolda giderken önümde bir tane güzel bayanın yürüdüğünü gördüm. Şeytana uyup bayanın peşinden gitmeye karar verdim. Bir süre önümdeki bayanı takip ettim. Bir süre sonra yaptığımın yanlış olduğunun farkına varıp geri döndüm. İki gün sonra gidip çay ocağına oturdum. Bir de baktım Alişan gelip karşımda durdu. Evvela sert tavırlarla bana baktı. Sonra başındaki takkeyi çıkarıp yere atarak ayağıyla ezmeye başladı. Bir iki dakika sonra da suratıma tükürdü. Etraftakiler, Alişan sana niye böyle yaptı? diye sordular, onlara başımdan geçeni anlatmadan sadece, Alişan ne yaptığını biliyor, diye cevap verdim.” (Yusuf Dağtaş’ın anlatımı.)

“Bir gün Fiskaya’nın dibinde arkadaşlarla oturmuştuk. Aramızda bir şeyhzade vardı, keramet sahibi bir zattı, Şükrü adlı arkadaşımızın Alişan’a karıştığını, onu rahatsız ettiğini his-

setmişti. Şükrü'ye dönüp, Şükrü niçin Alişan'a karışyorsun? diye çıkıştı. Şükrü, şeyhim ben Alişan'a karışmadım, diye karşılık verdi. Şeyhzade, Alişan üç defadır seni bana şikâyet ediyor, diyor ki, siz onun sahibisiniz, uyarın bir daha bana karışmasın. Şükrü bundan sonra bir daha Alişan'a karışmayasın ha, yoksa senin için iyi olmaz, diyerek Şükrü'yü ikaz etti. Ondan sonra Şükrü bir daha Alişan'a karışmadı." (Şahin Güler'in anlatımı.)

"Sene 1965-1966 falandı. Evimizi yeniden inşa etmek üzere yıktık. Kalacak geçici bir eve ihtiyacımız vardı. Mahallede kiralık ev bulamadık. Alişangilin Aynı Minare Camii civarındaki evlerinde boş oda vardı, mecburen kalktık oraya taşındık. Orda 3-4 ay kadar kaldık. Avlulu evlerde genelde tek abdesthane bulunurdu. Alişan abdesthaneye girer, bir saate yakın çıkmazdı. Abdesthanede oturmazdı ama sopası elinde, bir eli ağzında habire gevelerdi. Sıkıştıgımda abdesthaneye giderdim ama içerde hep Alişan olurdu. Abdesthaneden bir türlü çıkmayınca anamı Alişan'ı çıkartması için anasının yanına gönderirdim. Alişan'ın anası gider Alişan'a çık derdi, Alişan çıkar, ondan sonra gidip ihtiyacımı görürdüm." (İbrahim Halil Basmacı'nın anlatımı.)

"Büyüklerimizden duyduğuma göre bir gün adamın biri hacca gitmiş, orda Tirelo (Tirba Elo) ziyaretinde yatan zatı görmüş. Gidip elini öpmek istemiş ama o zat buna izin vermemiş ve ardından, Alişan ile Selim (Deli Selim) Allah'ın evliyalarıdır, hacdan dönünce gidip her ikisinin elini öp, demiş. Adam hacdan döndükten sonra gidip Alişan ile Selim'in elini öpmüş. Adam Alişan ile Selim'in elini öptükten kısa bir süre vefat etmiş." (Ahmet Çiftçi'nin anlatımı)

“Alişan bir gün annesine darılır. Topladığı paraları daha önce annesine verirdi ama annesine darıldığı için götürüp çironeke (çörten, dam oluğu) saklamaya başlar. Bir gün müthiş bir yağmur yağar, Alişan’ın paralarını içinde sakladığı çironek tıkanır. Gidip şişlerle tıkanmayı gidermeye çalışırken çironekten para akmaya başlar. Annesi anlar ki Alişan kendisine vermesi gereken paraları götürüp orda saklamış. Annesi hem temizlik işleri yaparak kazandığı hem de Alişan’ın toplayıp getirdiği paralarla evin geçimini sağlardı.” (Süleyman Pamukçu’nun anlatımı.)

“Bir gün bir çay ocağında oturmuştuk. Çay ocağının duvarına Alişan’ın fotoğrafını asmışlardı. Oturanlardan yaşlı bir amca Alişan’ın duvardaki fotoğrafını göstererek, rahmetli Alişan bir gün Lice’de deprem olacağını hissetmişti. Deprem olmadan evvel kahvede bağırıp çağırarak, insanları itip kakarak uyarmaya çalışmıştı, dedi bize.” (Ümit Mercan’ın anlatımı.)

***Vedat:** Alişan’ın annesiyle Vedat’ın annesinin annesi kardeştiler. Evleri Diyarbakır’dadır. O da biraz delidir. 40 yaşlarında, bıyıklı, temiz giyimli, kendi halinde, sakin, terbiyeli ve çok sempatik biridir. Vedat’la oturup konuştum, fotoğrafını çektim. Akıldan yana eksik ve konuşma özürlü olduğu için bütün sorularına “oy oy oy” diyerek cevap verdi. (M. Gazi, 2011.)

****Ulu Cami:** Kürtlerin Mizgefta Mezin dediği bu cami İslam dünyasında beşinci Harem-i Şerif olarak bilinmektedir. Diyarbakır’ın İslam orduları tarafından M.S. 639’da fethinden önce burası şehrin Mar Toma olarak bilinen ikinci büyük kilisesiydi. Şehrin fethinden sonra bu kilise camiye dönüştürülmüş olup, adına da Camii Kebir denilmiştir. Caminin avlusunda sibernetiğin babası olarak kabul edilen ünlü Kürt bilgini El Cezeri’nin yaptığı güneş saati bulunmaktadır.

PİROZ (PÎROZXAN)

Alişan'ın ablasıdır. 1943 yılında Mardin'in Derik ilçesinde dünyaya gelmiş. Kimlikte ismi Peyruzhan Kalender'dir. Boyu 1.40 metre, ağırlığı 45 kilo civarındadır. Fistan, etek giyer. Baş sürekli kapalıdır. Daha genç bir kızken ailesi Derik'ten Diyarbakır'a göç etmiş. Piroz Diyarbakır'ın Sur beldesinde, Ali Paşa Mahallesi civarında büyümüş. Evlenme çağına geldiğinde babası onu Dişçi Nezir ile evlendirmiş. Akşam evlenerek gittiği evden sabahleyin kaçmış ve bir daha da dönmemiş. Akıllı ve evli olan İzmir'deki kızkardeşi Ayten dışında Piroz'un anne ve babası dahil bütün kardeşleri vefat etmiş. Aynı Minare Camii* yakınındaki Cemal Erdin'e ait avlulu evde kedisi ile birlikte yaşamakta. Dışardan bakıldığı zaman akıllı sanılır ama onunla konuşulduğunda deli olduğu fark edilir. Kediyle birlikte yaşadığı için her tarafı kokar. Komşularının yardımları ile yaşamını sürdürmekte. Kemal Temel'in Peynirciler Çarşısı'nın yan tarafındaki dükkânında kendisiyle sohbet edip fotoğrafını çektim. Daha evvel bir sürü kedisinin olduğunu ama şimdi bir kedisinin

Piroz

kaldığını söyledi. Kedisi erkekmiş, adı da Aslan'mış. Kedisine bu ismi kendisi takmış. Ona gözü gibi bakıyormuş. Eve gittiği zaman Aslan kendisini görünce çok sevinip üzerine atlıyormuş. Aslan'ı sokakta bulmuş, daha yavruyken alıp eve getirmiş, bakıp büyüttmüş. Dediğine göre nüfus cüzdanı yokmuş ama yeşil kartı varmış. Alişan'dan biraz bahsetti. Ez bi qurbana wî bim, hûn jî bi qurbana wî bin

(ona kurban olayım, siz de ona kurban olun), diyerek onu ne kadar çok sevdiğini ifade etti. Annesi sağken Türkçe bilmiyormuş, sadece Kürtçe konuşuyormuş. Kendisi de Diyarbakır'da Türkçe'yi öğrenmiş. Tek başına o evde kalmaya korkmuyormusun diye sordum, “ez mirîda bavê xwe me, çima bitirsim” (babamın müridiyim ben, niye korkayım) diye yanıt verdi. Daha önce sigara içiyormuş, midesi hastalanınca doktor sigarayı yasaklamış, o da o günden beridir sigarayı bırakmış. Namaz kılıp Ramazan aylarında da oruç tutuyormuş. Deli Cahit'i tanıyor musun diye sordum, “evet”, dedi, aranız nasıl dedim, “o kardeşim gibidir, aramız iyidir”, dedi ve ardından da, “ama ondan pis kokular geliyor, kendini hiç yıkamıyor, oysa ben sürekli olarak el ve ayaklarımı sabunla yıkıyorum”, diye ekledi.

“Piroz'un önce annesi, sonra da babası vefat etti. 1993 yılına kadar Piroz, Tatê ve Alişan birlikte yaşıyorlardı. 1993 yılında Alişan, 1995 yılında da Tatê vefat ettikten sonra Piroz yapayalnız kaldı. Yandaki ev bizimdir. Piroz'un kaldığı bu ev akrabala-

rınındı. Ev harabe haldeydi. Evi satın alıp restore ettikten sonra Piroz'a bir oda tahsis ettik. Babam Hacı Derviş (Hecî Dewrêş) vefat edene dek Piroz'a, kardeşleri Alişan ve Tatê'ye baktı. Babam vefat etmeden evvel, hayatta olduğunuz sürece onlara sahip çıkın, diye vasiyet etti. Ben de hayatta olduğum sürece Piroz'a sahip çıkacağım. Evde ne yemek pişse muhakkak kendisine veririz. Bayrama 1-2

Piroz

gün kala çörek yaparız. Çörekleri fırından getirdiğimiz gibi ilk önce Piroz'un payını veririz. Ev çok dar, satıp burdan gitmek istiyorum ama Piroz için satmıyorum. TOKİ Ali Paşa'daki evleri yıkarsa o zaman durum değişir. Nereye gidersem gideyim Piroz'u da yanımda götüreceğim. Piroz, adı gibi mübarek bir insandır. Kim buna bir kötülük yapsa muhakkak belasını bulur. Sur içinde eski insanlar kalmadı. Yeni gelenlerin çocukları çok cahil ve terbiyesizdir. Piroz gibi çaresiz insanlara musallat oluyorlar. Çocukların Piroz'u kızdırdığını, ona taş atıp üzdüklerini gördüğümde çok sinirlenirim. Çocukları yakaladığımda hadlelerini bildiririm. Daha evvel onu Alişan'ın Mardin Kapı Mezarlığı'ndaki mezarına götürürdüm. Piroz, Alişan'ın mezarı başında ağlayıp feryad eder, kendini dövüp parçalardı. Bu duruma çok üzüldüğüm için artık onu götürmüyorum. Piroz çok merhametli bir insandır. Sokaktaki küçük çocukların elinden tutup bakkala götürür, onlara çikolata, bisküvi gibi şeyler alır. Kedisini çok sever. Sofrayı kurar, tabaktaki yemeği kedisıyla

beraber yer. Bazen sofrada oturmuşken kedisini koltuğunun altına alır, tabaktaki yemekten bir lokma kedisine yedirir, bir lokma da kendisi yer. İlginç bir huyu var; mesela biz bir torba makarnayı yemek yapıp ailece yeriz. Kendisi ise sanki şartmış gibi bir torba makarnanın tümünü yer. Sofrada bir buçuk ya da iki ekmek varsa, yiyip bitirir, bir parça dahi bırakmaz. Sabahları kahvaltıda yarım kilo peynir bırakır sofraya, sonra da hepsini afiyetle yer. Kendini yakar diye çay yapmasına izin vermiyoruz, kendimiz çayını yapıp önüne bırakırız. Piroz'un kimlik ya da kimliğe benzer hiçbir belgesi yoktu. Hastalandığında hastaneye götürdüğümüzde doğal olarak kimlik istiyorlardı. O yüzden çok büyük zorluklar çekiyorduk. 2009 yılında Derik'e gidip dostlarımin yardımlarıyla aile tablosunu çıkarttım. Aile tablosu vasıtasıyla ona yeşil kart çıkarttım. Böylece Piroz'u büyük bir sıkıntıdan kurtardım. Bir ara başını yıkamıyordu, çok fena kokuyordu, o yüzden kavga ettim kendisiyle, çok kızdım, sana bir ev buldum, ayıracağım seni, orda yaşarsın, dedim, sabaha kadar ağlayıp üzüldü. Bir gün rehabilitasyon merkezinden geldiler, seni merkeze götüreceğiz, orda sana bakacağız, dediler, Piroz müthiş bir tepki göstererek, ben deli miyim, sizi valiye şikâyet edeceğim, siz tımarhaneliksınız, dedi. Kendisinden ve odasından pis kokular geldiği için eve gelen misafirler rahatsız oluyordu. O yüzden bir ara onunla kavga ettim. Evdekilere, bir tane ev buldum, onu burdan ayırıp o eve götüreceğim, dedim, beddua etti, beni burdan çıkarırsan eğer belanı bulursun inşallah, dedi, sabah yataktan kalkamadım, çok fena hastalandım. Kendisini çağırıp, tamam seni evden ayırmayacağım, benim için dua et, dedim, dua etti, iyileşip tekrar ayağa kalktım.” (Cemal Erdin'in anlatımı.)

“15 senedir bıkmadan usanmadan kendisine bakıyorum. Her gün yemeğini yapıyorum. Baş kirlendiğinde banyoya götürüp yıkıyorum. Odası kirlendiğinde kızım ile birlikte temizliyor, arada bir de badana yapıyoruz. Eski buzdolabımı kendisine verdim, içine gıda maddelerini koysun, yazın susadığında soğuk su içebilsin diye. Çok yaşlanmış artık. Yaşlılıktan mı hastalıktan mı bilmiyorum ama geceleri altına ediyor. Hem sıçıyor hem işiyor. Buna rağmen banyoya götürüp altını temizliyor, evdeki temiz elbiseleri getirip kendisine giydiriyorum. Kışın yalnız başına uyumaya korktuğu için yanında kalsın diye kızımı gönderiyorum. Evde olmadığım zamanlarda evin dış kapısının eşiğinde oturup ağlar ta ki ben gelene kadar. Bazen geceleri uykudan kalkıp kendi kendine Arapça konuşur. Yardımsever insanların kendisine verdiği şeker, bisküvi vb. şeyleri bir torbaya koyar, sonra da götürüp mezarlıkta ebeveynlerinin, kardeşlerinin hayrına dağıtır. Televizyon izlemez, radyo dinlemez. Bunun Ayten adında akıllı ve evli bir kızkardeşi var, İzmir’de yaşıyor, bazen Diyarbakır’a misafirlğe gelir ama asla Piroz’u arayıp sormaz. Piroz, kardeşleri Alişan ve Tatê için çok üzülüyor. Bazen, gidip Devlet Hastanesi’nin camlarını kıracağım, diyerek Tatê’ye olan özlemini, belki de kimsesizliğe tepkisini dile getirir.” (Cemal Erdin’in eşi Azize Erdin’in anlatımı.)

(Arkadaşım Süleyman Pamukçu ile birlikte Piroz’un Ali Paşa Mahallesi’nde, Aynı Minare Camii civarında yaşamakta olduğu Cemal Erdin’e ait küçük avlulu eve gittik. Piroz evde yoktu. Cemal Erdin tüm içtenliğiyle bana yardımcı olmaya çalıştı. İzin isteyip Piroz’un odasına girdim. Antrede bir tane buzdolabı duruyordu. Odada kanepeler, çamaşırlar, yataklar vs. vardı. Eşyalar darmadağın bir vaziyetteydi. İçerden o kadar fena bir koku geli-

yordu ki, dayanamayıp dışarı attım kendimi. Cemal Erdin ve eşi Azize hanımla epeyce sohbet edip o nefis çaylarından içtikten sonra akşama doğru hatır isteyip dışarı çıktık. Dışarı çıktığımız gibi Piroz'la karşılaştık. Vakit epey geç olduğu için başka bir gün geliriz diyerek yolumuza devam ettik. M. Gazî.)

***Aynı Minare Camii:** 1489 yılında Hoca Ahmet tarafından yaptırılan bu camiye halk “Eyne Mınare Camisi” demekte. Cami Diyarbakır'ın güneyinde, Mardin Kapı yakınlarında, Ali Paşa Mahallesi'ndedir.

DELİ ŞÊXO (DELİ ŞEYHO) (1)

1946'larda Mardin'in Derik ilçesinde dünyaya gelmişti. Kimlikteki adı Şeyhmus Kalender'di. Alişan'ın ağabeyiydi. Boyu 1.20 metre civarındaydı. Oldukça iri bir cüssesi vardı. Gömlek, pantolon, bazen de şalvar giyerdi. Sürekli olarak sol elinin işaret parmağını büküp dişlerdi. Ulu Cami'den Mardin Kapı Mezarlığı'na cenaze götürdüklerinde Şêxo önlerinden gider, "ha ha ha!.." der, cemaat ile birlikte mezarlığa kadar yürürdü. Ona keyfi olarak gazoz sattırırlardı. Diğer deliler gibi pasaklı değildi, tam tersine sürekli bakımlıydı. Araba sürmeye çok meraklıydı. O yüzden Mardin Kapı'ya gider, ordaki traktör veya diğer arabalara binip şoförlerin kontrolünde sürerdi. 1978'lerde bir gün Mardin Kapı'daki şoförler traktörün birini çalıştırıp vites taktıktan sonra Şêxo'yu bindirirler, ardından da, haydi Şêxo bastır, derler. Şêxo o deli haliyle traktörü sürer, gider Mardin Kapı'da uçurumdan aşağı uçarak hayatını kaybeder.

"Bizim bir arkadaş Şêxo'yla ilgili şunları anlattı: Evimiz onların evine komşuydu. Şêxo'yu çok seviyorduk. Ben daha yeni evliydim, eve gidiyordum, bir de baktım Şêxo bana sataşmaya,

dayılık yapmaya, ulan falan demeye başladı. İçimden Allah Allah, ne olmuş buna böyle? diye geçirmeye başladım. Bir defasında da hanımla birlikte geliyordum. Bir de baktım yine sataşmaya, dayılık yapmaya başladı. Hanıma, hele sen eve git, dedim. Hanım eve gitti. Benim bir tane kamam vardı, tapası da üzerindeydi. Tapayı çıkarıp kamanın ucundan bir milim tutarak Şêxo'nun peşine verdim. Şêxo'ya yetişip kışına hafiften bir tane vurdum, korkudan ayyy... diyerek kaçmaya başladı, arkasından kaçma ulan, seni eşek cennetine göndereceğim, dedim. Şêxo can havliyle hızla kaçıp ortadan yok oldu. O günden sonra Şêxo bir daha bana yanaşmadı. Beni her gördüğü yerde yol vermeye başladı. Ben de aslında şaka olsun, birazcık korkutayım diye öyle yapmış, amacıma da ulaşmıştım.” (Mehmet Uslu'nun anlatımı.)

“Şêxo'nun Ramazan adında bir akrabası vardı. Bir gün Şêxo'yu bir kadının yanına götürür (onunla yatsın diye.) Şêxo ne yapacağını bilemez, Ramazan Ramazan canım benim ne yapayım, ne yapayım? diye seslenir. Ramazan da, oğlum aha şöyle şöyle yaptın mı tamamdır, der. Ramazan Şêxo'yu çok fena alıştırmıştı, o da karılarıyla yatmak için devamlı olarak Ramazan'a gidip, Ramazan, canım gene kariya gidelim, der, Ramazan ise, ulan ibne karı parayladır. Param var mı ki seni her gün karılara götüreyim? derdi.” (Mehmet Uslu'nun anlatımı.)

TATÊ (FATMA, FATÊ)*

İsmi Fatma Kalender'di. Alışan'ın küçük kızkardeşiydi. 1962'lerde Derik'te dünyaya gelmişti. Boyu 1.50 metre civarındaydı. Etek ve arada bir de renkli fistanlardan giyer, başını kapatırdı. Bazen ona takılıp, "görücüler seni istemeye gelmiş" dediklerinde, "yok, istemem" derdi. 1995 yılında, bir kış günü sobayı yakmak isterken ateş eteklerine sıçrar, oradan da bütün vücuduna yayılır. Komşuları yetişip kendisini hastaneye kaldırırılar. Hastanede bir aya yakın yaşam savaşı verdikten sonra vefat eder. Kendi halinde, sakın ve mülahim bir insandı.

***Tatê:** Kürtler Fatma ismini Fatê şeklinde kısaltırlar. Çocuklar Fatê yerine Tatê diyerek onu kızdırırdı. Çocukların kendisine taktığı Tatê ismi adeta Fatê'nin kimliği olmuştu.

LAHMACUN (AZİZ, EZO)

Asıl ismi Aziz'di ama büyükler Ezo, çocuklar Lahmacun derdi kendisine. Mardin'in Derik ilçesindendi. 1948'lerde dünyaya gelmişti. Boyu 1.60 metre civarındaydı. Şalvar, yelek, ceket ve cizlavit ayakkabı giyer, arada bir de başına kasket takardı. Deli Alişan'ın teyzesinin oğluydu. Evleri Ali Paşa Mahallesi'ndeydi. Ailesinin maddi durumu çok iyiydi. O yüzden elbiseleri her zaman temizdi. Sakalları uzadığında ailesi kestirirdi. Onda guatr hastalığı vardı. Guatr yüzünden boğazı o kadar şişmişti ki, eti aşağı doğru sarkıp lahmacuna benzer bir şekil oluşturmuştu. Çocuklar merak edip büyüklerine, "bu adamın boğazı niye böyle olmuş?" diye sorduklarında, büyükler guatrı pek bilmedikleri için, "bu adam sıcak lahmacun yemiş, lahmacun boğazına yapışmış, sonra da dışarı çıkmış" diye şaka yollu cevap verir, çocuklar da buna inanırdı. Çocuklar "Lahmacun" diyerek kızdırır, o da Kürtçe küfürler savurarak tepki verirdi. Camiye gider namaz kılardı. Çocuklar bazen onu namaz üzerindeyken kızdırır, o da namazı terkedip peşlerine verirdi. Kendi halinde, sakın ve zararsız biriydi. 1992-1993'lerde 45 yaşlarında vefat etti.

“Bir gün akrabası K zım hoca, onu doktora götürüp ameliyat ettireceğim, dedi, Ezo bunu duyunca birden bire ortadan yok oldu. Gidip şehrin her tarafını aradık ama bir türlü bulamadık. En sonunda eski belediyenin arkasında bir tane otel vardı, Mehdi Zana’nın seğim bürosu da oradaydı, Ezo’yu o otelde bulduk.

Tanıdık olduğumuz için arada bir Gazi Caddesi’ndeki eczanemize gelip ağrı kesici isterdi.

Yeğeni Vedat’tan çok korkardı. Abbas’ın Kahvesi’ne geldiği zaman yeğeni Vedat kendi elbiselerini onun temiz elbiseleriyle değiştirirdi, o da korktuğu için hiç itiraz etmezdi.” (Süleyman Pamukçu’nun anlatımı.)

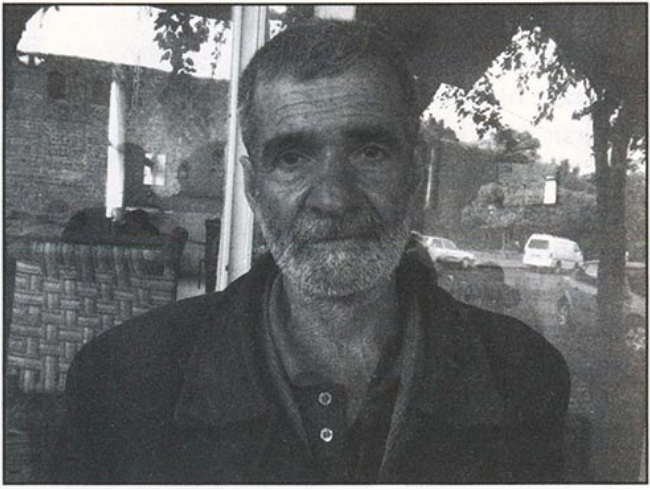
Asıl adı Cahit Acay'dır. 1953 yılında Viranşehir'de dünyaya gelmiş. Abbasi aşiretine mensuptur. 6-7 yaşlarındayken ailesi Viranşehir'den Derik'e, oradan da Diyarbakır'a göç etmiş. Boyu 1.65 metre, ağırlığı 63 kilo civarındadır. Sur içinde, Ali Paşa Mahallesi civarında yaşamını sürdürmekte. Anne tarafından Alişan'ın akrabasıdır. Kendisi dışında 4 kız 4 de erkek kardeşi var ve hepsi de evlidir. Dediğine göre hiçbir kardeşi kendisini sormuyormuş. Uzun beyaz saç ve sakalı var. Ağzında bir tane bile diş yok. Eski ve kirli bir pantolon, gömlek, kazak, ceket, palto ve ayakkabı giyer, başına da siyah bir küllah takar. Paltosunun kollarını sıvar ve yaz kış üzerinden çıkarmaz. Pantolonunun altına pijama veya eşofman giyer. Çorap giymez. Mardin Kapı'da, Öz Çakarlar Kahvesi'nde kendisiyle oturup sohbet ettim. En son ne zaman yıkandığını sorduğumda, 2-3 yıl evvel, diye cevap verdi. Tırnakları o kadar uzamıştı ki, büyük bir ihtimalle aylardır kesmemişti. Yanında oturduğumda Cahit'in her tarafı kokuyordu. Müthiş bir sigara tiryakisidir. Ağzından sigara eksik olmaz. Çok güzel bir sesi var. Kendisiyle konuşup fotoğraflarını çekmek için ikinci defa yanına gittiğim zaman

ordaki tanıdıkların zorlamasıyla Celal Güzelses'in şarkılarından iki tane okudu. Bir ara annesi Sultan Acay'la birlikte Ali Paşa Mahallesi'nde bir evde kalıyorlarmış. Annesi Alişan'ın annesi Halime'yle birlikte Dağ Kapı'daki Aslan Otelinde temizlik işi yapıp evin geçimini sağlıyormuş. Yaşlı annesinin 2009'da hasta düşüp vefat etmesinden sonra Cahit tamamen kimsesiz kalmış. 1995'lerde abisiyle kendisinin sahibi olduğu bir pastanede çalışmış. Kurabiye, bol kuru üzümlü kek ve benzeri şeyler yapıp mahalledeki çocuklara satıyormuş. Pastane işi 1998'lere kadar devam

etmiş. 1998'den sonra bunalıma girip biraz daha kafayı yemiş. Pastane işinden sonra kendine bir tane küfe bulup sırt hamallığı yapmaya başlamış. Daha sonra 1999-2000 yılları arasında bir tane davul alıp Ramazan aylarında davulculuk yaparak milleti sahhura kaldırmaya başlamış. Mahalleli Ramazan ayı bitiminde para verip sevindiriyormuş. 2000'lerden sonra bunalımı biraz daha derinleşmiş. Emniyet Garajı ve yandaki Öz Çakarlar Kahvesi'nin sahipleri ellerinden geldiğince kendisine sahip çıkmaya çalışıyor. Öz Çakarlar Kahvesi'nin markacısı 3-4 defa berbere götürüp saçını sakalını kestirdiğini söyledi. Yazın garajın içindeki bir dükkânda yatıp kalkıyor. Kışın ise kahve kapandık-

Deli Cahit

Deli Cahit

tan sonra içinde uyuyor. Genelde Aynı Minare Camii'nin kapısında dileniyor. Perşembeleri de mezarlığa gidip dileniyor. Esnafın, mahalle sakinlerinin verdikleriyle ayakta durmaya çalışıyor. Biri onu kızdırdığında hiç tepki vermez. Ailesinden sadece annesini çok seviyor ve özliyor. Bir evim olsaydı, sadece annem yanımda olsaydı başka bir şey istemezdim diyor. Babam sağken bize hiç bakmazdı, annem hep bakardı, diyor. Öz Çakarlar Kahvesi'nin yanındaki caddenin kenarında tek başına oturup bazen kendi kendine konuşur, bazen de aniden küfür savurur. İnsanlar sana deli dediğinde kızmıyor musun diye soruyorum, hayır, diye cevap veriyor. Saçın, sakalın, tırnakların uzuyor, 2-3 senedir başını yıkamıyorsun. Bu yüzden hasta düşersin diyorum. Bir evim olursa saçlarımı kısaltır, sakallarımı kestirir, başımı sürekli yıkarım, diyor. Askere gittin mi, diye soruyorum. Göbeğim yoktu, sakattım, o yüzden askere almadılar, diye cevap veriyor. Göbeğin mi yok, diye soruyorum, evet, ben daha yeni doğmuşum, kundaktaymışım, göbeğimden sarı bir su akmış,

sonra da göbeğim kopmuş, ondan sonra sakat kalmışım, diye cevap veriyor.

“Cahit ana tarafından Alişangilin akrabasıdır. Gider cami köşelerinde avuç açıp dilenir. Topladığı paraları serseri gençler zorla kendisinden alır. Annesi öldükten sonra büsbütün sâhipsiz kaldı. Kardeşleri var ama kendisine bakmıyor. Onu gördüğümde çok üzölür, keşke geniş bir yerim olsaydı da seni orda barıdırıp bakabilseydim, derim.” (Cemal Erđin’in anlatımı.)

Xalé Hüs (Çiğköfteci Hasan Usta'nın lokantasında.)

Xalé Hüs ve Çiğköfteci Hasan

1910'lu yıllarda Diyarbakır'ın Eğil ilçesi Basraf köyünde dünyaya gelmişti. Kürtlerin Zaza boyundandı. Boyu 1.70 metre, ağırlığı 85 kilo civarındaydı. İri yarı, güçlü kuvvetli biriydi. Bıyık uzatır, ceket, gömlek, şalvar, pantolon giyer, başına da kasket takardı. Yerde bulduğu kağıt, naylon, poşet ve benzeri şeyleri ceplerine doldurur, sonra onları herhangi bir yerde (yazın ya da kışın fark etmez) yakıp ısınırdı. Espri olsun diye ona “gönüllü temizlikçi” derlerdi. Kendisini kızdıranları yakaladığında perişan ederdi. O yüzden insanlar ondan çekinir, kızdırmaya cesaret edemez ya da uzaktan kızdırmaya çalışırdı. Bir gün bir araba ona hafifçe değmiş, o da öfkesinden arabayı kaldırıp sarsmış, arabanın tamponu elinde kalmıştı. 1990 evveli trafik kazasında öldü.

*Xalê Hüs: Hüseyin dayı.

Çolo Meheme aslen Diyarbakır'lıydı. Takriben 1925'lerde doğmuştu. Şalvar, boğazlı kazak, yelek ve ceket giyer, başına da kasket takardı. Yazın boğazlı kazağının üstüne kravat takıp öyle gezerdi. Bir tane bastonu vardı, sürekli onunla dolaşırdı. Bir eli özürlü olduğu için bıyıklarını tarakla yana doğru tarardı. Yana taranmış bıyıklı halini görenler onu Beşiktaş Kulübü eski başkanını Süleyman Seba'ya benzetirdi. Cuma günleri elinde bakırdan yapılmış işlemeli bir tepsiyle kahveleri birer birer dolaşır, “vergi toplamaya geldim, çünkü ben Ecevit'in kardeşiyim, onun elçisiyim” diyerek sadaka toplardı. Kendini devlet adamı gibi görürdü. İnsanların içinde telefonla konuşur gibi yapıp, “elo, Ecewît, birakê min...” (alo, Ecevit, kardeşim...) derdi. Zaman zaman elinde bastonuyla gider kahvede oturur, sonra da paşa edasıyla, “lan gıran gıran a...ıne koyeceyim sizin” derdi. Köydeyken çocuklar onu “kuro” (oğul, velet) diyerek kızdırır, o da bu lafı duyunca fittirip çocukların peşine verirdi. Şehre geldikten sonra çocuklar “Çolo şeytan”, “Çolo Meheme” diyerek kızdırmaya başladı. Çocuklar onu kızdırdığında çok sinirlenir, felçli eliyle taş fırlatırdı. Özellikle “Çolo Şeytan” lafını duyduğunda kendini

parçalardı. Cinlerinin olduğunu, belli belirsiz saatlerde gelip kendisini alarak düğüne, eğlenmeye götürdüklerini söylerdi. Dediğine göre onlarla konuşuyor, o yüzden evi terk edip sokaklara düşüyordu. Evini barkını terk edip sürekli olarak sokaklara düştüğü için insanlar ona “Çolo Meheme” lakabını takmıştı. Bir cinle evli olduğunu söylerdi. Onu tanıyanlar gerçekten de cinlerinin olduğuna inanırdı. İnsanlar onu sever, ellerinden geldiğince yardım ederlerdi. Çolo Meheme aynı

Çolo Meheme ve yanında Zekeriya Karakaş'ın amcasının oğlu

zamanda dini inancı güçlü olan merhametli bir insandı. Sürekli camiye gidip namaz kılardı. Bir gün sağ gözünün üstünde kanserli küçük bir çıban oluşur. Çıban gün geçtikçe büyür ve sağ gözü tamamen kapanır. Çıban daha da büyüyerek yüzünün sağ tarafını bütünüyle kaplar ve ordan da boynunun arka kısmına sıçrar. Bir süre sonra çıban patlar ve suratından, boynunun arkasından iltihap ve kan akmaya başlar. Diğer gözü de tamamen kapandıktan sonra yatağa düşer. 3-4 ay yatalak kaldıktan sonra 1999 ya da 2000 yılında vefat eder.

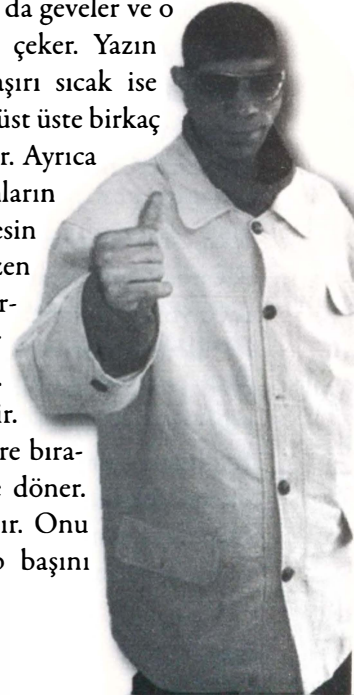
*Çolo: Evini terk edip geceleri dışarda, sokaklarda yatan (erkek.)

EGZOSCU BAHİRİ (EKSOZCİ BEHİRİ)

1945’li yıllarda dünyaya gelmişti. Boyu 1.63 metre, ağırlığı 58 kilo civarındaydı. Üzerinde egzoz dumanından dolayı simsiyah olmuş eski püskü bir ceketle pantolon vardı. Kirli sakallıydı. Saçları önden döküktü. Alnının sağ tarafında büyük bir et parçası vardı. Çok sakin, mütevazı ve zararsız bir insandı. Asla kimseye saldırmazdı. İnsanlar ona karışmaz, tam tersine şefkat gösterip severdi. Genelde Tek Beden civarında kalırdı. Soğuk kış günlerinde ise Balıkçılarbaşı’nın ordaki dolmuşların egzoz borularından çıkan dumana ellerini vererek ısınmaya çalışır, ısınırken de halay çeker gibi hareketler yapardı. O yüzden elleri, bütün suratı ve elbiseleri simsiyah olurdu. Ona, niye böyle yapıyorsun diye soranlara, “dünyada iki çeşit kültür var, biri Hazro kültürü, diğeri de Bismil kültürüdür” der ardından bu iki ilçenin folklor oyunlarını anlatırdı. Oysa onun yaptığı o zemheri soğukta sürekli hareket ederek donmamaya çalışmak ve bunu da çaktırmadan yapmaktı. Bir gün abisine, “abê Bağlar’da otobüse binecektim, bir tane bit aha şurama yapıştı, biti alıp attım, ardından otobüse binip Dağ Kapı’ya geldim, o bit beni takip ederek geldi aynı yere yapıştı” diyerek bitle arasındaki olayı anlatır.

DELİ HİKMET (HİKO)

1980'li yıllarda dünyaya gelmiş. Boyu 1.60 metre, ağırlığı 58 kilo civarındadır. Kafası oldukça küçüktür. Dişleri önden ve arkadan dökük olduğu için güldüğü zaman çok komik oluyor. Genelde Kürtçe konuşur. Konuştuğunda da geveler ve o yüzden insanlar onu anlamakta zorluk çeker. Yazın pantolon, tişört, gömlek giyer. Hava aşırı sıcak ise bazen belden yukarı çıplak dolaşır. Kışın üst üste birkaç kazak ve kazakların üstüne de mont giyer. Ayrıca birkaç pijama veya eşofman ve eşofmanların üstüne de pantolon giyer. Ayakları üşümesin diye de birkaç çorap üst üste giyer. Bazen spor ayakkabı, bazen kundura bazen de terlik giyip dolaşır. Bir kız kardeşiyle bir erkek kardeşi de aynen onun gibi delidir. Evleri Diyarbakır'ın Bağlar beldesindedir. Onu götürün hiç tanımadığı uzak bir yere bırakın, hiç şaşırmadan yolunu bulup evine döner. Ofis'e, tren yolu hattına ve perona takılır. Onu kızdırdıklarında gücü yetmezse oturup başını

*Deli Hikmet ve sol tarafta Bülent İletişim ve Müzik
Market'in sahibi Bülent Kılınç*

önüne eğer, sonra kendini çok fena bir şekilde dövüp tokatlar ve uzun süre sakinleşmez. Birileri gelip ağzına bir sigara bırakıp ilgi gösterirse yavaş yavaş sakinleşir. Biri elini cebine atarsa, sigara ya da benzeri birşeyini alıp vermezse aşırı sinirlenir. Birileri bir yerde içki, esrar vb. şeyler içiyorsa gidip onlarla beraber içer. İçki, esrar, uyuşturucu hap vb. ne bulsa affetmez alır kullanır. Aslında onun hiçbir suçu yok, Diyarbakır kırıkları ona uyuşturucu vb. şeyler vererek alıştırmışlar. Sürekli olarak kolunu jiletler. Jiletleye jiletleye kolunda çukur oluşmuş. Sakalları uzadığında hayırsever insanlar berbere götürüp tıraş ettirirler. İnsanlar eski elbise ve ayakkabılarını sevap olsun diye kendisine verirler. Kadınları gördüğünde gider taciz eder. O yüzden kadınlar ondan çekinir, yanına yaklaşmaya korkarlar. Dediklerine göre Hiko'nun annesi akıllıymış ama babasında delilik varmış. Hiko ve kardeşlerinin delilikleri de babalarından geliyormuş.

KÜÇÜK KAFALI HENO (DELİ HENO)

Kafası çok küçük olduğu için ona “Küçük Kafalı Heno” lakabını takmışlardı. Ailesi Ergani’nin bir köyünden gelip Diyarbakır’a yerleşmişti. Pantolon ve gömlek giyerdi. Sürekli olarak “tifû” (tu) diyerek insanların suratına tükürürdü. Bazen Melikahmet’te dolaşır, elini koltuk altına koyup yellenme sesi çıkarırdı. Bazen de kendi kendine ritm çalıp “Derê Mêrdînê çi xweş e, keçik tê da dimeşe, keçik çavê te birje, ji min ra tişkî bêje...” (Mardin Kapı ne güzeldir, içinde kız dolaşır, gözün kör olsun kız, bana bir şey söyle) diye şarkı söyler, onu dinleyen esnaf da çıkarıp para verirdi. Çocuklar onu gördüğünde “Deli Heno”, “Küçük Kafalı Heno” diyerek kızdırır, o da yerden bir taş alıp fırlatır ya da peşlerine verir, yakaladığında tükürür, bazen de dövüp küfredirdi. Söylentilere göre bayanlara karşı zaafı vardı. Bayanları yakalayıp taciz ederdi. Bunun bir tane erkek kardeşi var, adı Şêxo’dur. O da onun gibi küçük kafalıdır.

SAKIZCI MEMO (SAQIZCİ MEHEME)

1981'lerde dünyaya gelmiş. Boyu 1.65 metre, ağırlığı 70 kilo civarındadır. Biraz dolguncadır. Müthiş bir kuvveti var. Pantolon, tişört, gömlek giyer. Üzerinde genellikle Diyarbakırspor forması var. Sakız sattığı için ona "Sakızcı" lakabını takmışlar. Sakızcı Memo'nun halk arasındaki bir diğer lakabı da "Diyarbakır sakızı" anlamına gelen "Benîştê Amedê"dir. Evleri Diyarbakır'ın Bağlar beldesinde, Alıpınar Mahallesi'ndedir. Fanatik bir Diyarbakırspor taraftarıdır. Genelde amigoluk yapar. Diyarbakırspor'un maçlarına gider, hem maç izlemeye hem de elindeki sakız poşetiyle "Benîştê Amedê" (Diyarbakır sakızı) diyerek sakızlarını satmaya çalışır. Maçlarda olay çıkarttığı için İl Spor Kurulu tarafından tribünlere girmesi yasaklanmış. İnsanlar onu kızdırdığında küfreder. O da çağa ayak uydurup bir cep telefonu almış. Ofis'te, Sanat Sokağı'nda oturanlara telefon numarasını verip "sakız lazım olursa beni arayın" der. Son zamanlarda kendi adına kart da bastırmış. Kartları insanlara verip "sakız lazım olduğunda arayın" der.

“Bir gün yolda yürüyorum. Sakızcı Meheme beni görünce yanıma gelip yakama yapıştı. Yakamdan sıkıca tutmuş, nefes almakta güçlük çekiyorum. Bana, seni televizyonda seyretmişim. Sakız al, sakız al! dedi. Tamam, bırak beni sakız alacağım, diyorum ama bir türlü anlamıyor. Beni bir türlü bırakmıyor, boğulmak üzereyim. O esnada Merdan adında tanıdık biri göründü, televizyonda çalışıyordu, gelip Sakızcı Meheme’ye, bırak ulan bırak boğacaksın, diyerek kızmaya başladı. Sakızcı Meheme, hayranımdır (hayranıyım demek istiyor), diyerek boğazımı sıkmaya devam etti. Merdan sonunda Sakızcı Meheme’nin beni bırakmasını sağladı. Onun sayesinde boğulmaktan kurtuldum.” (M. Zekeriya Karakaş’ın anlatımı.)

Sakızcı Memo

Kulplu Mehemed (Mehemedê Qulpî, Sofî Mehemedê Kanikî) 1905'lerde Diyarbakır'ın Kulp ilçesinin Kanik köyünde dünyaya gelmişti. Boyu 1.70 metre, ağırlığı 80 kilo civarındaydı. İri yarı, güçlü kuvvetli biriydi. Uzun sakalları vardı. Sürekli şalvar giyerdi. 10 kilo ağırlığında upuzun bir paltosu vardı, yaz kış hep üzerindeydi. Sürekli olarak çobanların giydiği ağır ve kalın ayakkabılardan ve yün çoraplardan giyerdi. Elinde devamlı olarak uzun ve kalın bir sopası vardı. Sopasını tek tek dükkânlara vurur, "merheba sobecî" (merhaba sobacı), "merheba berber", "merheba qehwecî" (merhaba kahveci), "merheba qondirecî" (merhaba kunduracı) vs. derdi. Camiye gidip namaz kılardı. Namaz kıldığında duaları sesli okuduğu için millet rahatsız olurdu. Hoca onu uyarır, "sofi ewha neke!" (sofi öyle yapma!) der, o da "tu qariş nebe, tut!" (sen karışma, haydi ordan!) derdi. Sohbet etmek istediği kişileri seçerdi. Birine küstüğünde kolay kolay barışmazdı. 1980 evveli vefat etti. İnsanlar onun keramet sahibi bir zat olduğuna inanırdı. Onun kerametleriyle ilgili olarak Kulplu tanıdıklarımın çok şey duydum. Diyarbakır'ın en ilginç simalarından biriydi.

“Kulplu Mehemed elbiselerini babamın dükkânına bırakırdı. Bir sabah erkenden dükkâna gelip babama, Yusuf ka paltoyê min (Yusuf paltomu ver), der. Babam, Sofi, te paltoyê xwe dana-niye dikana min (sofi, sen paltonu dükkânıma bırakmamışsın) diye karşılık verir. Sofi ısrarla, paltomu senin dükkânına bıraktım, der. Babam bakar ki bu adam bir türlü vazgeçmiyor, haydi gidelim Müftü Mehmet Salih’in yanına, o bu meseleyi halletsin, der. Giderler Müftü Mehmet Salih’in yanına. Müftü iki şeker çıkarır, birini babama verir, babam şekeri alıp cebine koyar, diğer şekeri de Sofi’ye verir, Sofi şekeri alır, şöyle evirip çevirerek bakar, sonra da, di mala Xwedê da jî bertîl! Tu min bi şeker dixapînî! (Allah’ın evinde de mi rüşvet! Beni şekerle mi kandırma-ya çalışıyorsun?) der ve şekeri yere atar. Müftü, tamam Sofi, hêrs nebe! (tamam Sofi, kızma) der. Müftü Mehmet Salih babamı bir kenara çekip, Yusif xêr e? (hayırdır Yusuf?) diye sorar. Babam, mesele ewha ye; ez dibêjim te paltoyê xwe neaniye li dikana min dananiye, ew dibêje min aniye. Ka bêje ez çawa bikim? Şerhen li min dikeve, ku jê re paltoyekî bistînim? (mesele şöyledir. Ben ona paltonu getirip dükkânıma bırakmamışsın diyorum, o getirdim diyor. Haydi söyle ben ne yapayım? Ona palto almak dinen bana düşer mi?) diye sorar. Müftü, bi ya min here jê re paltoyekî bistîne (bence git ona bir palto al) der babama. Babam, tamam, ser çavan. Sibê ez ê jê re palto bistînim (tamam, gözüm üstüne. Yarın ona palto alırım) der. Sabah olur, babam bir de bakar ki Sofi aşağı taraftan geliyor, üzerinde de her zamanki o upuzun ve ağır paltosu var. Sofi’nin gözü babama ilişince durur, babam, were were (gel gel), der, Sofi çok utanır, babam, ha te wa ye paltoyê xwe dîtiye. Welle te paltoyê xwe nedîta min ê paltoyekî nû ji te ra bistenda (işte paltonu bulmuşsun. Valla paltonu bulmasaydın sana yeni bir palto alacaktım) der.” (Mehmet Uslu’nun anlatımı.)

“Sopası sürekli olarak elindeydi. İnsanların dikkâtini üzerine çekmek, geldiğini belli etmek istediğinde sopasını sert bir şekilde yere vururdu. Bir gün Ulu Cami’nin karşısındaki Afganlı Bedri’nin kahvesine geldi, sopasını sert bir şekilde birkaç defa yere vurdu ama kimse onu takmadı. Sinirli bir şekilde gitti karşıda oturmakta olan Berber Mikdat’ın arkasında durdu, sopasını havaya kaldırdı, herkes Mikdat’ın kafasına vuracağını sanırken sert bir şekilde altındaki kürsüye vurdu. Mikdat’ın ödü koptu. Ayağa kalkıp, ya Sofi Mehemed tu çer dikî? (ey Sofi Mehemed sen ne yapıyorsun?) diye sordu, Sofi Mehemed, law Mîqdat min digot qey tu mêr î, min digot qey tu mêrxas î, min nizanîbû tu ew qas tirsonek î, ew qas bizdonek î, law min gopâlê xwe li kursiya te xist min li serê te nexist (behey Mikdat seni erkek sanırdım, seni yiğit sanırdım, bu kadar korkak olduğunu bilmiyordum, sopamı sana değil kürsüne vurdum), diye karşılık verince kahvedekilerin hepsi gülmeye başladı.

Bir gün yine kahveye geldi, içerdekilere tek tek, filan kes navê te çi ye? (falan kişi adın nedir?), diye sordu. Aslında adını sorduğu kişileri tanıyordu ama Sofi bazen böyle acaip şeyler yapardı. En son Dişçi Süleyman vardı, ona da adını sordu, Dişçi Süleyman, navê min Xoce, navê min Çawîş, navê min Dîşçi Samî Suleyman Evîrgen (adım Hoca, adım Çavuş, adım Dişçi Sami Süleyman Evirgen), diye cevap verdi, bunun üzerine Sofi Mehemed, hinek însan dibêjin qey hinek kes bêaqil in (bazı insanlar bazı kimseleri akılsız sanır), dedi ve Süleyman’la ilişkisini kesip bir daha konuşmadı. Aradan bir süre geçti. Süleyman ne zaman selam verdiyse Sofi Mehemed selamını almadı. Bu durum Dişçi Süleyman’a dert oldu. Gördüğü her yerde iltifatlar yağdırıp arasını yapmaya çalıştı ama Sofi Mehemed umursamadı. Bir gün Sofi Mehemed yine kahveye geldi, Dişçi Süleyman bir punduna getirip yumuşak bir dille, were ez tiştêkî îkramî te

bikim (gel sana bir şey ısmarlayayım), dedi, Sofi Mehemed, tu yê çi îkramî min bikî? (bana ne ısmarlayacaksın?), diye sordu, Dişçi Süleyman, hadê em biçin aşxanê, tu li wir çi bixwazî ez ê îkramî te bikim (haydi lokantaya gidelim, orda ne istersen sana ısmarlarım), dedi. İkisi birlikte o civardaki Aygün Lokantası'na gittiler. Sofi Mehemed kızartma istedi. Kızartmayı ekmeksiz yiyip bitirdi, Dişçi Süleyman, tu yê wekî din çi bixwî? (daha başka ne yemek istersin?), diye sordu, Sofi Mehemed yine kızartma istedi. Bu şekilde 6-7 defa ekmeksiz kızartma yedi ve sonra da elini yıkamak için lavaboya gitti. Sofi Mehemed lavaboya gidince Dişçi Süleyman kasaya gidip hesabı ödedi. Dişçi Süleyman hesabı öderken Sofi Mehemed'in gelip, oooh eferim kîjan beg bû, kîjan axa bû heqê xwarina min da (oooh aferin hangi beydi, hangi ağaydı yemeğimin parasını ödedi), şeklinde iltifat edeceğini düşünür. Sofi Mehemed lavabodan döndükten sonra hesabı ödemek için elini cebine atıp lokantacıya, heqê min çi qas e? (hesabım ne kadar?), diye sordu, lokantacı Dişçi Süleyman'ı göstererek, bu ödedi, dedi. Sofi Mehemed Dişçi Süleyman'a şöyle bir baktıktan sonra işaret parmağını havaya doğru kaldırarak, tırrrrr viya da? (tırrrrr bu mu ödedi?), dedi. Ardından işaret parmağını yine havaya kaldırarak, tırrrrr baş daye, xweş daye (tırrrrr iyi ödemiş, güzel ödemiş), dedi. Bu olaydan sonra Sofi Mehemed Dişçi Süleyman'la barıştı." (Mehmet Zülfi Bayır'ın anlatımı.)

“Bir gün Mardin Kapı'da, yol kenarında araba bekler. Sofi Mehemed'in Çınar taraflarına gitmesi gerek. Minibüsün biri geçerken el kaldırarak durdurur, ciyê we heye tune ye? (yeriniz var mı yok mu?), diye sorar, şoför, ciyê me tune ye (yerimiz yok), der, Sofi Mehemed elini havaya kaldırarak, tune ye tune ye, de hadê hereee! (yok yok, haydi giiit!), der. Şoför minibüsü sürer,

Çınar yakınlarına gelince şaşkına uğrar, çünkü Sofi Mehemed yol kenarında durmuş, elindeki sopayı yere vuruyor. Şoför Sofi Mehemed'e yaklaşıp, cî heye, were (yer var, gel), der, Sofi Mehemed, hereee tu nikarî min bibî (giiit sen beni götüremezsin), der.” (Mehmet Zülfi Bayır'ın anlatımı.)

1910'lu yıllarda Urfa'da dünyaya gelmişti. Arap kökenliydi. Kapkara tenli ve iri yarıydı. Üzerinde uzun bir fistan ve xeftan*, başında Kürt kofisi**, ayağında da yün çorap ve kundura vardı. Her tarafı dövmeliydi. Akıllı olduğu dönemlerde evli ve bir çocuk sahibiydi. Sonradan delirdiği için kocası onu boşamıştı. Sessiz, sakın ve zararsız biriydi. Çocuklar “Deli Eyno” diyerek kızdırır, o da sadece küfrederek tepki verir ama hiç saldırmazdı. Erkek delisiydi. Devamlı olarak Mardin Kapı civarında dolaşır, ordaki şoförlere takılırdı. Erkeklerle sürekli olarak cinsel ilişkiye girdiği için her sene bir çocuk doğururdu. Doğurduğu çocuklara genelde devletin bir kurumu sahip çıkardı. Evsiz barksızdı. Sokak köşelerinde, beden diplerinde yatar, insanların verdiği para ve yiyeceklerle yaşamını sürdürürdü. Sonradan Urfa'ya gitti ve orda vefat etti.

(Büyüklerimizin anlattığına göre o dönemde biri başka birine kızdığı zaman dolê Eyno*** diyerek hakaret ederdi. M. Gazî.)

***Xeftan:** Kadınların giydiği kaftan.

****Kofi:** Kadınların başörtülerini başlarına dolayıp düğümlemeleri.

*** **Dolê Eyno:** Eyno'nun dölü anlamındaki Kürtçe hakaret sözü.

Deli Yaşo

1970’li yıllarda Diyarbakır’da dünyaya geldi. Daha küçük yaşlardayken yetim kaldı. Dediklerine göre 9-10 yaşlarındayken psikopatların tecavüzüne uğramış, tecavüz olayından sonra kafayı yiyip sokaklara düşmüş. Boyu 1.65 metre, ağırlığı 65 kilo civarındadır. Saçları önden biraz dökülmüş. Kışın eski püskü pantolon, kazak, gömlek, ceket ve kundura giyer. Yazın ise üzerinde pantolon, gömlek veya kısa kollu tişört bulunur. Bazen pantolonunun paçalarını çoraplarının içine sokar, sonra da çoraplarını yukarı çeker. Diyarbakır’ın her tarafını dolaşır, yerde bulduğu sigara izmaritlerini toplayıp içmek üzere cebine koyar. Yolda yürürken kendi kendine tuhaf tuhaf konuşur. Çok güçlüdür. Eline geçirdiği taş ya da benzeri bir şeyi fırlatarak kendisini kızdıranları yaralar. Özellikle esnaflar onu çok kızdırdığında camekânlarını indirir. Kızdığında sakinleştirmek oldukça zordur. Kendi halinde, sessiz ve sakin biridir.

1910'larda dünyaya gelmişti. Mardin taraflarındandı. Esmer tenli, iri yarı ve çok güçlü biriydi. Boyu 2 metre, ağırlığı 120 kilo civarındaydı. Saçlarını sıfıra vurup sakal uzatırdı. Yaz kış şalvar, gömlek, yelek, 3-4 ceketle 3-4 asker paltosunu üst üste giyerdi. Bazen şalvarının paçalarını yukarı çekerdi ki, o yüzden Adana Fellahlarına benzerdi. Arada bir fistan giydiği de olurdu. Sadece Kürtçe konuşurdu. Bir gün amcasının kızına aşık olur. Amcasıgil kızlarını vermeyince delirip sokaklara düşer. Evleri Hançepek'te, Dört Ayaklı Minare'nin* oralardaydı. Sürekli olarak Mardin Kapı'da dolaşırdı. Mengene gibi kocaman elleri vardı. Kamyonu yerinden oynatabilecek kadar güçlüydü. Bir gün Mardin Kapı'nın oralarda üç kişinin kaldıramadığı kocaman bir taşı tek başına yerden kaldırmıştı. Kendisini kızdıranları yakaladığında ya yaralar ya da öldürürdü. Çocuklar korkudan yanına yanaşamaz, uzaktan kızdırırdı. Kendisini kızdıranları yakalayamadığında küfrederdi. Bir gün Dört Yol'da, Şeyhmus Pastanesi'nin yanında biri onu kızdırır, eline geçirdiği bir taşı ona fırlatır, taş gider pastanenin kocaman camını paramparça eder. İnsanların malına canına zarar verdiği için ailesi onu

tımarhaneye yatırmak zorunda kalmıştı. Tımarhanede diğer delilere zarar verdiği için onu tek kişilik hücreye kapatmışlardı. Sakinleştirici iğneyle sakinleştirdikten sonra ziyaretçilerle görüştürürlerdi. Diyarbakır'da herkes ondan korkardı ama işin ilginç tarafı o da kısa boylu Deli Çeto'dan korkardı. Deli Çeto onun yanında tıpkı cüce gibi kalırdı. Deli Çeto elini hafiften Deli Cewdo'ya dokundurduğunda korkudan ödü kopar, feryat ederdi. Deli Cewdo 1980 evveli Elazığ Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nde vefat etti.

“Buğday Pazarı eskiden Sipahi Pazarı'nın oralardaydı. Pazar ordan taşındıktan sonra eski ev eşyalarının satıldığı bir yere dönuştü. Çocuklar bir gün Buğday Pazarı'nda onu kızdırdılar, Deli Cewdo ordaki bir sebze arabasının üzerinden bir tane turp alıp kendisini kızdıran çocuklara fırlattı, turp çocuklara değmedi ama gidip bir tane gardrobun bir tarafından girdi diğer tarafından çıktı.” (İbrahim Halil Basmacı'nın anlatımı.)

“O zamanlar Murat 131 marka taksi yeni çıkmıştı. Şoförün biri Murat 131 marka taksisini Deli Cewdo'nun üstüne sürerek kızdırmak istedi, Deli Cewdo yerden şoföre fırlatmak için aldığı taşı yere bırakıp taksiyi havaya kaldırdı ve ardından da taksinin şoförüne, de here ha! (git de göreyim seni!), dedi.” (İbrahim Halil Basmacı'nın anlatımı.)

***Dört Ayaklı Minare:** Balıkçılarbaşı civarında bulunan, Akkoyunlu Kasım Han tarafından yaptırılmış olan Şeyh Mutahhar Camii'nin yekpare dört sütun üzerine inşaa edilmiş olan ve Kürtlerce “Minara Çarnig” diye anılan ilginç minaresi. Bu minare büyük bir ihtimalle sonraki dönemde camiye eklenmiştir. Halk arasında minarenin sütunları altından yedi defa geçenin her dileğinin yerine geldiğine inanılır.

Deli Çeto'nun ailesi aslen Mardin taraflarındandı. Ali Paşa Mahallesi'nde otururlardı. Boyu takriben 1.50 metre civarındaydı. İri yarı güçlü kuvvetli biriydi. Çok kısa bir kravatı vardı, devamlı olarak boğazlı kazağının üzerine takardı. Pantolonunun paçalarını çoraplarının içine sokar, sonra da çoraplarını yukarı çekerdi. Yaz kış devamlı olarak paltoyla dolaşırdı. Sakalı bıyığı yoktu. Ailesi ona baktığı için devamlı temiz bir şekilde dolaşırdı. Arabayı yerden kaldırılabilecek kadar kuvvetliydi. Sadece Kürtçe konuşurdu. Genelde Ulu Cami'ye takılırdı. Çocuklar peşine verir, karpuz kabuğu, domates vs. fırlatarak kızdırırdı. Çöp bidonlarını karıştırır, ordaki ekmek, yemek artıklarını toplayıp yerdi. Bunun yanı sıra eline geçen yemekleri de devamlı olarak ceplerine doldururdu. Bir gün hasta düşer. Ailesi onu alıp doktora götürür. Doktor Deli Çeto'yu muayene ettikten sonra ailesine dönüp, "bunun her tarafı zehirlidir. Bu her gün ne yiyor böyle?" diye sorar. Ailesi, "her gün çöp bidonlarındaki yemek ve bayatlamış ekmek artıklarını toplayıp yiyor" diye yanıt verir. Doktor, "buna her türlü hastalık bulaşmış. Bunun bütün vücudu zehirlidir. Yılan soksa buna bir şey olmaz ama yılan bundaki zehir yüzünden ölür. Yapacak bir şey yok, alın götürün bunu" der. Deli Çeto yıllar önce yaşamını yitirdi.

ARIVIZ

Evliydi. Sonradan deli oldu. Çocuklar onu kızdırdığında, “min di devê bavê we da rîno!” (babanızın ağzına sıçayım!) derdi. Ariviz demeleri çok hoşuna giderdi. Çocuklar yanından geçtiğinde Ariviz demeseydiler onları döverdi. Evden çıkardı, sokakta sadece çocuklar varsa, sırf ona Ariviz desinler diye oradaki herhangi bir çocuğa, “min k..ê kera di diya te kiro!” (Eşegin s...ini anana s...!) derdi. Çocukların ona Ariviz demesine o kadar çok alışmıştı ki, bir gün olsun ona Ariviz demeseler müt-hiş sıkılır, sıkıntıdan patlardı. Velhasıl çocuklar Ariviz der, o da bir küfür savurur ve böylelikle her iki taraf da çok mutlu olurdu.

ÇİTPİT

Kısa boylu ve sakallıydı. Şalvar ve yelek giyerdi. Bazen başına sarık bağlardı. Elinde sürekli olarak bir tane gopal* vardı. Genelde Balıkçılarbaşı'nda, özel olarak da Çarşıya Şewitî ve Ulu Cami civarında dolaşırdı. Sık sık Çarşıya Şewitî'deki Aziz Babatlı'nın kahvesine takılırdı. Çocuklar “Çıtpıt” (çit û pit) diyerek onu kızdırır, onun da tepesi atar, elindeki gopalı fırlatır, “min di hestiyê bavê we n..!” (babanızın kemiğini s...!) diyerek tepkisini gösterirdi. Diyarbakır halkı genelde kendisini çok sever, her zaman yardım ederdi. Çıtpıt Ulu Cami'ye gidip namaz da kılardı.

*Gopal: Baston

BOMBA TEKEL

1920’li yıllarda dünyaya gelmişti. Saçı sakalı hep dağınıktı. Arada bir sakallarını kestirirdi. Şalvar, eski püskü bir ceket giyer, başına da kirli bir kasket takardı. Hafiften kamburdu. Çocuklar “Bomba Tekel” diyerek kızdırırdı. O da bu lafı duyunca çıldırır, çocuklara saldırırdı. Melikahmet’te, Hançepek civarında dolaşırdı. 1980’li yıllarda öldü. Öldüğünde takriben 60 yaşlarındaydı.

DELİ ARİF (1)

Aslen Mardin’liydi. Orta boylu, zayıf ve esmer tenliydi. Çocuklar onu gördüğünde ellerini kafasına koyar, o da korna çalar gibi yaparak “düdüüüt!..” der, çok mutlu olurdu. Kimseye zararı olmayan kendi halinde biriydi.

DELİ ARİF (2)

1928’lerde dünyaya gelmişti. Boyu 1.78 metre, ağırlığı 70 kilo civarındaydı. Pantolon, gömlek, ceket giyerdi. Çok güçlü ve çok da cesaretliydi. Sessiz ve sakin bir yapıya sahipti ama biri karıştığında saldırır, hatta başına bela olurdu. Genelde Kürtçe konuşurdu. Çocuklar ondan çok korkar, o yüzden uzaktan “Deli Arif” diyerek kızdırırdı. Sürekli olarak Ulu Cami ve Dağ Kapı’nın oralara giderdi. 1979’larda bir elektrik direğinin üzerine çıkar, ayağı elektrik tellerine değer ve anında hayatını kaybeder. Öldüğünde 50 yaşlarındaydı.

DELİ ERCO (1)

İri yarı, güçlü kuvvetli biriydi. Eski püskü bir pantolon ve gömlek giyerdi. Tıraşlıydı. Bir tane çekçek arabası vardı, onunla cenazeleri Mardin Kapı Mezarlığı'na taşır, bunun karşılığında da ölü sahipleri kendisine para verirdi. Annesi anormal bir kadındı. Dediklerine göre Deli Erco sürekli olarak annesini döverdi. Kendisini kızdıran çocukları yakaladığında perişan ederdi. O yüzden çocuklar uzaktan "Deli Erco" diyerek kızdırmaya çalışırdı.

DELİ ERCO (2)

Dediklerine göre Deli Erco ilk evliliği sırasında kafayı yiyip delirmiş. Daha sonra Fatma'yla evlenmiş. Fatma da Erco gibi delidir. Çocukları hiç olmamış. Onunla sohbet ettiğinizde oldukça sakın ve az biraz da sosyal bir insandır. Ama onu kızdırırsanız çıldırır, hiç acımadan sizi yaralar ya da öldürür. Deli Erco'nun silah olarak kullandığı bir tane baltası vardı, sürekli olarak paltosunun içinde taşırdı. Bir gün üç arkadaş birlikte dolaşıyormuş. İçlerinden biri askerden izne gelmişti. Deli Erco'ya rastlarlar. Üç arkadaştan biri laf atar. Atılan laf Deli Erco'nun çok zoruna gider, paltosunun içinden baltasını çıkarıp üç arkadaşla saldırır. İki arkadaş kaçıp kurtulur ama askerden izne gelmiş olan kaçamaz. Deli Erco onu yakalayıp baltasıyla kafasına defalarca vurarak öldürür. Olaydan hemen sonra gider kendi evinde saklanır. Polisler evine baskın yapıp Deli Erco'yu kısıvrak yakalarlar. Söylentilere göre polisler arama yaparken tenekte kutularına bırakılmış bir sürü para ve altın bulurlar. Ve yine söylentilere göre polisler evde buldukları para ve altınları kendi aralarında bölüşürler. Deli Erco bu olaydan sonra

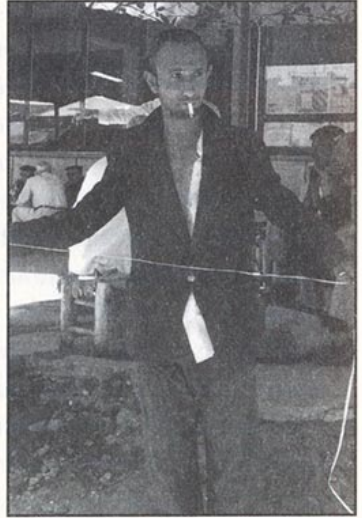
tımarhaneye kapatılır. Deli Erco daha evvel de cinayet işlemiş, raporlu olduğu için serbest bırakılmıştı. Bir söylentiye göre öldürülen gencin ailesi intikam için Deli Erco'nun evini ateşe verip yakar.

DELİ İLO

1943'lerde dünyaya gelmişti. Asıl ismi İlhan'dı ama insanlar ismini kısaltıp İlo derdi. Boyu 1.65 metre civarındaydı. Evleri Lalebey Mahallesi'ndeydi. Babası Aziz evde beslediği ineklerin sütünü satarak ailesinin geçimini sağlardı. O dönemde bit salgını olduğu için ailesi İlo'nun başını sürekli olarak kazıttırdı. Uzun bir fistan ve onun altına da uzun beyaz bir don giyerdi. Bazen eskimiş ayakkabı giyer, bazen de çıplak ayakla dolaşırdı. Sürekli olarak fistanının etek ucunu ağzına alırdı. İki tane sopa alır, birini sanki atmış gibi bacaklarının arasına sokar, diğer sopayı da kırbaç gibi kullanırdı. Sakalları uzadığında ailesi tıraş ettirirdi. Çocuklar "Deli İlo" diyerek kızdırdığında sesini etmez, en ufak bir tepki göstermezdi. Kendi halinde, sessiz, sakın ve zararsız biriydi. 1960'lı yıllarda genç bir yaşta vefat etti.

DELİ KEREM

1977'li yıllarda Diyarbakır'ın Kehbî* (Bağıvar) Mahallesi'nde dünyaya gelmiş. Boyu 1.64 metre, ağırlığı 60 kilo civarındadır. Saçları önden ve tepeden dökülmüş. Yazın eski püskü bir pantolon, gömlek, ceket, mont, kundura veya spor ayakkabı giyer. Soğuk havalarda ise kazak, upuzun bir palto, paltonun üzerine de ceket giyer. Bazı cahil insanlar eşek sütü içtiği için Kerem'in deli olduğunu söyler. Ama ailesini tanıyanlar bunun böyle olmadığını çok iyi bilir. Evleri Diyarbakır'ın Kehbî

Deli Kerem

(Bağıvar) Mahallesi'ndedir. Sürekli olarak tek başına Kehbî'den Mardin Kapı'ya gelir. Mardin Kapı'da, Abbas'ın Kahvesi'nin** oralarda dolaşır. Akşamları Abbas'ın Kahvesi'nin karşısında

Deli Kerem

bulunan Divan Oteli civarındaki bir harabede yatar. Birkaç sene evvel ufak taşları ağzına atıp yedi ama sonradan bu huyundan vazgeçti. Müthiş bir sigara tiryakisi-dir. Cebinde tütün tabakası var. Tabakası boşaldığında çevredeki tütün satıcılarının yanına gidip tütün ister, tütün satıcıları onu tanıyıp sevdikleri için tabakasına tütün doldurur. Bir ara Sibel Can'a aşık olmuş, fotoğrafını sürekli olarak üzerinde taşıyormuş. Bazen Abbas'ın Kahvesi'nin önündeki caddenin tam ortasında durup trafiğin kilitlenmesine neden olur. Kimse ona karışma-

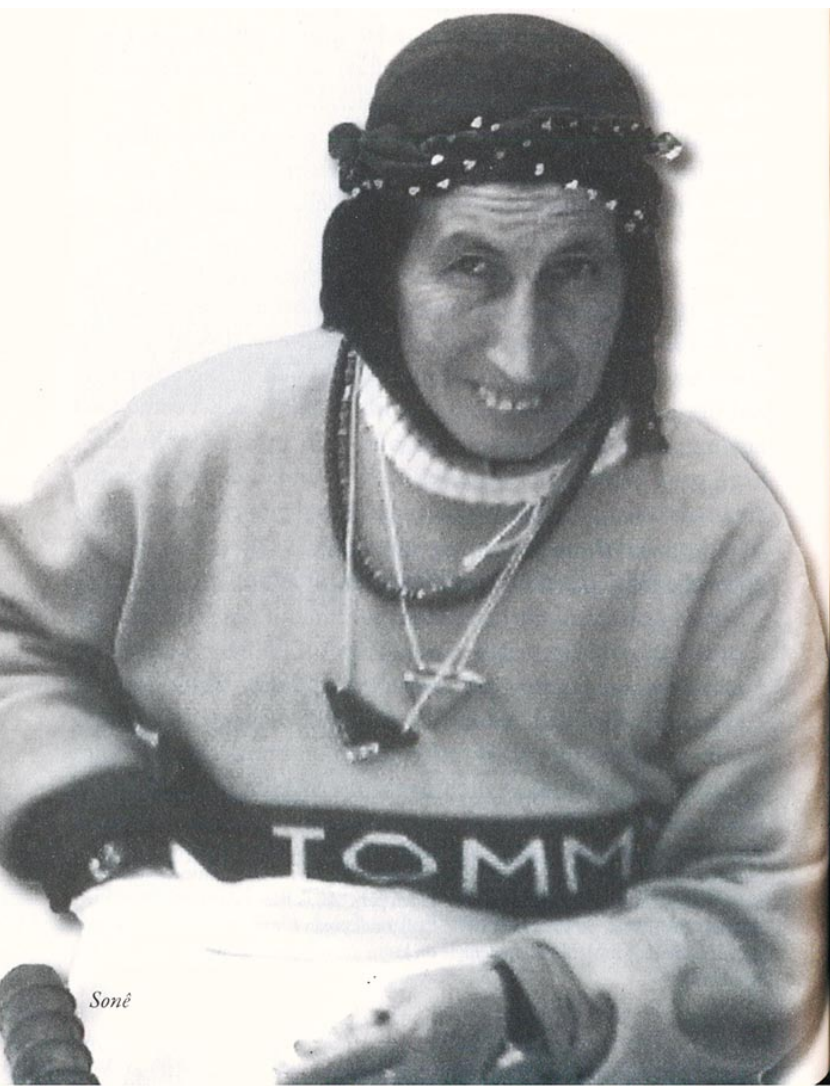
dığı sürece çok uysal, sakın ve zararsız biridir. Çocuklar bazen kızdırır, o da tepki olarak küfür savurur. Kerem'in bir ağabeyi gerilla saflarındayken yaşamını yitirmiş. Kerem'in ölen ağabeyi dışında altı kardeşi daha var. Bunlardan iki kızkardeşi Kerem gibi doğuştan delidir. Ailesi Kerem ve diğer kardeşleri için özür-lü maaşı almak üzere ilgili kuruma baş vurmuş ama yetkililer gerilla olan oğulları Mehmet yüzünden başvuruya olumsuz yanıt vermiş. Kerem ne zaman asker ya da polisleri görse elini havaya kaldırıp zafer işareti yapar. Polis ya da asker kimlik sorduğunda Kerem elini cinsel organının üzerine koyarak "kimlik" niyetine orasını gösterir. Tanıdıklar bazen espri olsun diye kimlik sorduklarında Kerem fermuarını açıp cinsel organını gösterir. Biri MHP'lilerin bozkurt şeklindeki işaretini yaptığınde "hav hav" der.

“Bir gün Diyarbakır’da kepenk kapatma eylemi vardı. Bir polis arabası Mardin Kapı’da, Kervansaray’ın (Deliller Hanı) orda park etmişti. Bir de baktım Kerem gidip polislerin arabasına sürtünmeye, aynen tecavüz eder gibi yapmaya başladı. Polisler arabadan inip Kerem’e, bunca araba dururken niye bizim arabaya tecavüz ediyorsun? dediler, Kerem polislere aldırmadan elini havaya kaldırıp zafer işareti yaptı ve ardından, Apo Apo, dedi. Polisler şaşırıp kaldı. Polislerden biri, anasını s... böylerine deli mi denir? dedi.” (Kemal Temel’in anlatımı.)

“Bir gün Kehbî’den Diyarbakır’a gidiyoruz. Ben traktörü sürüyorum, yanımda traktörün sahibi, römorkta da Kerem var. Traktörün sahibi, Kerem’i indir, dedi. Ben her ne kadar yazıktır günahtır, Kerem çaresiz biridir, indirmeyelim dediysem de patron illa indireceksin diye ısrar etti. Mecburen Kerem’i römorktan indirdim. Kerem patrona dönüp, min piya neke, Xwedê heye, tu yê kor bibî (indirme beni, Allah var, kör olursun), dedi ama traktörün sahibi hiç umursamadı. Ertesi gün patron traktörü tamir ederken bir tane pim gözüne değdi ve gerçekten de bir gözü kör oldu.” (Şoför Enwerê Îngicî’nin anlatımı.)

***Kehbî:** Burası daha önce Diyarbakır merkeze bağlı bir köydü, sonradan kentin bir mahallesi oldu. Türk devleti asimilasyon çerçevesinde bu köyün adını değiştirip Bağıvar yapmış ama halk bu ismi resmi işlemler dışında hiç kullanmıyor.

****Abbas’ın Kahvesi:** Bu meşhur kahve Mardin Kapı’da, Gazi Caddesi üzerinde, Salos Mescidi’nin karşısındadır. Kahve eskiden park olarak işlev görüyordu. Osmanlı döneminden kalma bu kahvenin 1890’lı yıllara dayanan bir geçmişi var. Yanından geçen caddenin genişletilmesi nedeniyle ön kısmı daralmış. Kahve birkaç defa restore edilmiş.

Soné

1970’li yıllarda dünyaya gelmiş. 1.60 metre boylarında zayıfça bir kadındır. Ailesi Diyarbakır’ın Hazro ilçesinden gelip Diyarbakır merkeze yerleşmiş. Evleri Saray Kapı’da, Erbedaş civarındadır. Babası Sıvacı Ahmet (Ehmedê Sewaxçî) öldükten sonra Sonê’nin ailesi çok kötü günler yaşamış. Yarı deli bir kızkardeşi var. Bir gün adamın biri Sonê’nin kızkardeşini beğenir, sonra da götürüp kendine nikâhlar. Fistan, kazak ve bazen de alt üst eşofman giyer. Başı devamlı olarak kapalıdır. Çok çevik ve hızlı biridir. Sürekli olarak bıçakla dolaşır. Bazıları ona Piçaxçi (Bıçakçı) der. İnsanlar şaka olsun diye 1 liraya bıçak satar kendisine, o da o bıçağı götürüp başkasına satar. Boynuna iki tane muska, iki tane boncuktan gerdanlık, sol koluna da bir kol saati takar. Sol elinin parmaklarında iki sahte yüzük var. Sağ gözünde arıza var. Karşısındakine baktığında sağ gözü hafiften sağa kayar. Dişleri fırlaktır. İnsanlar bazen onu yanlarına çağırıp kafa bulur, bazen de çay, yemek vs. ikram ederler. Kadınlara, kızlara ağza alınmayacak küfürler eder. Kadınlara, kızlara böyle küfretmesinin nedeni kendini erkek gibi görmesindendir. Sonê müt-hiş bir sigara tiryakisidir. O yüzden her zaman cebinde sigara ve

Sonê, sol tarafta Farqin, Ahmet, Hülya, sağ tarafta Hatice, Fatoş, önde Bülent Tıran

çakmak bulunur. Genelde Sur içinde, Dağ Kapı, Melikahmet, Balıkçılarbaşı, Mardin Kapı gibi yerlerde dolaşır. Çocuklar “Eyşo” diyerek kızdırır, o da Eyşo isminden aşırı nefret ettiği için Kürtçe küfürler savurarak tepkisini gösterir. Kendisini kızdıranlar çok fazla üstüne gelirlerse bıçağını çıkarıp korkutmaya çalışır. Son dönemlerde Sin Camisi'nin yanında bulunan Dicle Fırat Kültür Sanat Derneği'ne takılmakta. Derneğe her gelişinde gençler onu büyük bir ilgiyle karşılayıp çay ikram ederler. Onu dernekte en son gördüğümde elindeki beyaz çorabı 1 liraya birine satıp epey mutlu olmuştu. Kendi halinde, sakin ve zararsız bir insandır.

“Bir gün Melikahmet'te bir birahanenin yanından geçiyordum. Birden Sonê çıktı karşıma, elindeki bıçağı habire sallıyordu, seninle bir bira içelim mi? dedi. Ben de sırf ona takılmak amacıyla, haydi gidip içelim dedim ama Sonê kaçtı gitti.” (Ahmet Çiftçi'nin anlatımı.)

DELİ VESİLE

Deli Vesile Mardin'liydi. Saç baş açık dolaşırdı. Suratında sürekli sivilce çıkardı. Bir gün bir kamyonun kendisine çarpması sonucu hayatını kaybetti.

“Suratında sivilce çıkardı. Dağ Kapı'ya, oturduğumuz kahveye gelir, sivilcelerini göstererek, elinizi sivilcelerime sürerseniz geçer, der sonra da, çilik çok bilik yok!.. (a... çok cücük yok) diye bağıırdı. Ki en meşhur lafı buydu, nereye gitse muhakkak bunu söylerdi.” (Kubanê Celal'in anlatımı.)

DELİ ŞEYHO (DELİ ŞÊXO) (2)

Sürekli kâğıt toplayıp ceplerine doldururdu. Omuzlarını silker, Kürtçe olarak “cixare, cixare!..” (sigara, sigara!..) diyerek otlanırdı. Gider onun bunun elindeki sigarayı alıp içerdi. Kahveden içeri girer, müşterilerin masadaki çaylarını alıp içer, sonra çekip giderdi. Deli olduğu için kimse karışmazdı. Ona mastürbasyon yapmayı öğretmişlerdi. Gidip gezmekte olan kadınlara bakar, cinsel organını çıkarıp mastürbasyon yapardı. Kadınlar onu gördüklerinde korkup ordan uzaklaşırlardı.

DELİ ŞEYHO (DELİ ŞÊXO) (3)

İkinci dünya savaşı zamanında ekmek fırından kartla alınır-
dı. O kıtlık döneminde Deli Şeyho Aynı Minare Camii'nin kar-
şısındaki fırına aniden hücum eder, 20-30 ekmeği bir seferde
alıp kaçar, sonra da götürüp mahalledeki çocuklara dağıtırdı.

“Deli Şeyho yersiz yurtsuz biriydi. Geceleri Behram Paşa
Camii'nde yatar-
dı. Sovyetler Birliği'nden bir ajan da geceleri o
camide kalıyormuş. Sovyet ajanı Diyarbakır'la ilgili edindiği
bütün bilgileri hafızasına kaydediyormuş. Memleketine gittik-
ten sonra Diyarbakır'la ilgili şu bilgileri gazetelere aktarmış: 6 ay
boyunca Diyarbakır'da kaldım. Behram Paşa Camii'nde tabutla-
rın olduğu kısımda yattım. Bir gece uykudan uyandım, bir de
baktım tabut tepreniyor. Ölü hortladı sandım ama hiç ürkme-
dim. Tabutun kapağı açılınca bir de baktım içinden Deli Şeyho
denen zat çıktı.” (İbrahim Halil Basmacı'nın anlatımı.)

DODE

1935'lerde dünyaya gelmişti. Boyu 1.80 civarındaydı. Fistan
giyer, başını kapatır, namaz kılardı. Mardin Kapı'da, Abbas'ın
Kahvesi'nin köşesindeki Pineci* Kaso'nun kulübesinin yanında
otururdu hep. Konuşurken gevelerdi. Biri ona “Dodê” dediğin-
de “bavê te ye” (babandır) derdi. Çocuklar onu çok kızdırır, o
da yerden kaptığı taşları onlara fırlatır, bazen de küfrederdi.
Kendisini kızdıran çocuklara gücü yetmediğinde kaçıp ihtiyar
pineciye sığınır-
dı. 1990'larda vefat etti.

*Pineci: Kürtçe “pine” (yama) ve Türkçe “cı” ekinin bir araya gelmesinden oluşan
“yamacı, ayakkabı tamircisi” anlamındaki kelime.

SOFİ HEMANİ

Az kısa boylu ve dolgun biriydi. Şalvar giyer, başına da şapka takardı. Sakal bıyık uzatmazdı. Çocuklar onu gördüğünde “Sofi Hemani pere!” der, o da parası varsa çıkarıp çocuklara atardı. Kendi halinde zararsız biriydi.

DELİ FERHO (FERHÊ)

Evi Hançepek'teydi. Beyaz kadın şalvarlarından giyer, başına da eşarp bağlardı. Sirtında sürekli olarak beyaz bir torba taşırdı. Çöplükleri dolaşır, eski ayakkabıları toplayıp torbasına doldurur, sonra da götürüp Melikahmet'te pinecilik yapmakta olan Siverekli Hemo'nun dükkânına boşaltır, “bunlar iyidir ha!” derdi. Hemo ise, “Ferho, Ferho, olmaz olmaz, neresi iyi bunların” diye karşılık verirdi. Bu sözleri duyan Ferho ayakkabılardan birini alıp Hemo'nun önüne atar, ardından da, “ha bu iyidir ha” derdi. Tabi Hemo biraz kafa bulduktan sonra cebinden para çıkarıp Ferho'ya verir, onu sevindirirdi. Hemo vicdan sahibi, merhametli biri olduğu için Ferho'yu asla parasız geri göndermezdi. Ferho sürekli olarak kendi kendine, “akrabalarım, anam babam Filistin'e gitti. Ferho gözün kör olsun sen niye burda kaldın? Sen burda ne yapıyorsun? Ferho sen niye gitmedin?” derdi. Yahudi olan akrabalarının hepsi İsrail'e gitmiş ama Ferho deli olduğu için Diyarbakır'da kalmıştı.

(1950'lere kadar Diyarbakır'da bir kısım Yahudi yaşıyordu. Diyarbakır merkezindeki Yahudi nüfusu 1900'lerde takriben 500 kadardı. İsrail devletinin 1948 yılında kurulmasından sonra pek çok Yahudi oraya gitmişti. Ferho'nun akrabaları da Diyarbakır'dan İsrail'e göç etmiş ama o gidememişti.

Yaşlılardan duyduğum acaip söylentilere göre Ferho Yahudilerin Diyarbakır'daki bir numaralı ajanlarındanmış. İsrail'e gitmemesinin nedeni de kalıp ajanlık yapmaktı. Hamamlarda tellaklık yaparak, şehriye günlerine, nişan, düğün gibi şenliklere katılarak bilgi toplarmış, sonra da o bilgileri Yahudilere ulaştırmış. Ferho hakkındaki bu söylentilerin ne derece doğru olduğuna varın siz karar verin. M. Gazî.)

DELİ SILHO

Nerde çok eski ve ilginç bir kundura varsa alır ayağına giyer. Konuşma özürdür. Sadece, "he he, keko keko" (evet evet, abi abi) demesini bilir. Kendi halinde, sakın ve zararsız bir insandır.

XALÊ RİZGO*

Kocaman bir montu vardı, içine bir tane poşet diktirmişti. Düğünlere, yas evlerine gider, ordaki yemekleri montunun cebine, oradan da diktirdiği poşete doldururdu.

ZAZA VEYSO (ZAZA WEYSO)

Kürtlerin Zaza boyundandı. O yüzden ona Zaza Weyso diyorlardı. Yaz kış devamlı palto giyerdi. Başında sürekli olarak bir tane asker şapkası vardı. Ayağı hafiften aksardı, o yüzden bastonla dolaşırdı. Çocuklar "ay ay ay Zaza Weyso!" diyerek kızdırır, o da bastonuyla çocukları döver, kafalarını yarardı. Kimse ona karışmadığı sürece kendi halinde, sakın ve zararsız biriydi.

*Xalê Rizgo: Rizgan dayı.

Evleri Tirba Sipî* semtindedir. Eskiden çok yakışıklıydı ve kendine de çok iyi bakardı. Berber Celal Usta'nın yanında çalışırdı. Çok da iyi berberlik yapardı. Gençliğinde bir kıza aşık olur, ailesi kızı kendisine vermeyince deli olur. Çok yaramaz olduğu için ona Golik** lakabını takmışlar. Müzikten çok hoşlanır. Aram Tigran'ın söylediği “Gelo Ew Kî ye” (o kimdir acaba) adlı şarkıyı çok sever.

“Bir gün Sur belediye başkanı Cemal Toptancı'yla dükkânında muhabbet ederken yanımıza geldi. Golik Meheme Cemal Toptancı'ya, başkanım Allah vekil seni tıraş edeceğim, dedi ve ardından başkan Cemal Toptancı'yı bitişikteki Berber Bedri Ortak'ın dükkânına götürmeye başladı. Başkanı götürürken bana, Veysi abi başkanı götürüyorum, sen de gel, dedi. Ulan oğlum bu adam belediye başkanıdır, onu nasıl tıraş edersin sen, diye çıktım, ama o beni hiç dinlemedi ve Cemal Toptancı'ya, anam avradım olsun seni tıraş etmeden bırakmam, dedi. Mecburen kalktık başkan berber koltuğuna oturttuk. Golik Meheme bir eline keskin bir makas, diğer eline de tarağı aldı. Başkanın gözü sürekli olarak Golik Meheme'nin elindeki makastaydı. Bir şey yapar diye korkuyordu. Golik Meheme şar-

kıyla birlikte saç tıraşına başladı. Saçın kaba tarafını bitirince başkana, werre baş e başqanim? (böyle iyi mi başkanı?) diye sordu. Başkan, erê, baş e (evet, iyidir) diye cevap verdi. Başkan göz işaretiyle Golik Meheme'yi ordan uzaklaştırmamı istedi. Golik Meheme'yi alıp dışarı çıkardım. Ardından Berber Bedri gelip yarım kalan tıraşı tamamladı. Başkan giderken Golik Meheme'ye beş lira verdi. Böylece bir kaza çıkmadan belediye başkanı Cemal Toptancı'yı uğurladık." (Elektrikçi Veysi Özkırtay'ın anlatımı.)

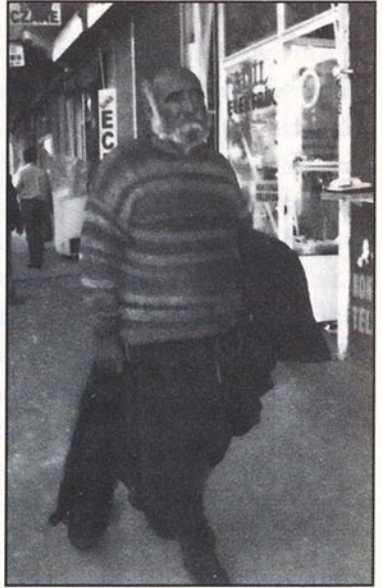
***Tirba Sipi:** Diyarbakır Sur ilçesi, Pazar Mahallesi'ndeki Beyaz Türbe. Halk türbenin bulunduğu bu mahalleye Pazar Mahallesi yerine genelde Tirba Sipi demektedir.

****golik:** Buzağı.

DELİ SELİM

1920'lerde Diyarbakır'ın Çınar ilçesine bağlı bir köyde dünyaya gelmişti. Orta boylu, dolgunca biriydi. Şalvar, kazak, mont ve cizlavit ayakkabı giyerdi. Saçı sakalı sürekli uzayıp birbirine karışırdı. Genelde Mardin Kapı'ya, Abbas'ın Kahvesi'nin oralara takılırdı. Kışın o soğuk havalarda Mardin Kapı'da Kanat'ın kahvesine yakın bir fırın vardı, gider oranın duvarına sırtını dayayıp ısınmaya çalışırdı. Yazın ise yerlerde uyurdu. Bazen gider caddenin ortasında sere serpe uzanırdı. Deli olmadan evvel

liseyi bitirmişti. Çok güzel yazı yazardı. Askerdeyken çavuşluk yapmıştı. Türkçe'yi iyi bildiği halde hiç konuşmaz, sadece

Deli Selim

Deli Selim ve sol tarafta Fotoğrafçı Hafız Baykam

Kürtçe konuşurdu. Babası çok zengin biriydi. Askere gitmeden evvel amcasının kızına sırılsıklam aşık olur. Askerden gelince amcası kızını komşu köyden tanıdık birine verir. Gelin alayı kızı ata bindirip damadın köyüne götürürken Selim onları uzaktan takip eder. Amacı sevdiği kızı onlardan alıp kaçırmaktır. Gelin alayındaki erkekler Selim'in farkına varırlar. Anlarlar ki Selim'in amacı gelini kaçırmaktır. Selim'i yakalayıp öldüresiye döverler. Aldığı ölümcül darbelerden dolayı Selim'in beyninde hasar oluşur. Daha sonra fiziki olarak iyileşir ama psikolojik olarak kafayı yer ve bir süre sonra da gelip Diyarbakır'da yaşamaya başlar. Akşamları kendi kendine mahkeme kurup birilerini yargıladı. Dilenmez, para verdiklerinde kabul etmez, verdikleri parayı fırlatırdı. Sigara içmek istediği zaman gider tanıdığı kişilerin yanına, işaret parmağıyla ortanca parmağını ağzına götürerek sigara istediğini belli ederdi. Paket verdikleri zaman asla kabul etmezdi ama tek sigara ikram ettiklerinde alır, "sax bî qurban!" (sağ ol kurban!) derdi. Aşırı acıktığında tanıdık birinin yanına gider, "ka baqnotekê bide min" (bana bir lira ver),

derdi. Yıllar geçtikçe Selim aklını tümüyle kaybetmeye başladı. Son dönemlerde üzerinde elbise olmadan, sefil bir şekilde dolaşıyordu. 1990'ların sonlarında vefat etti.

“1979 yılıydı. Kıştı. Bayram günüydü. Mardin Kapı’da, Kanat’ın Kahvesi’nde oturmuştum. Kapı açıldı, üç kişi kahveden içeri girdi. Üçü de şalvarlı, yelekli ve kuşaklıydı. Her üçünün de başında kasket vardı. İçlerinden biri çok yakışıklıydı. O yakışıklı adam Deli Selim’miş meğer, tanıyamamıştım. Başını yıkatırmış, tıraş ettirmiş, yeni elbise giydirmişlerdi. Onu o halde gören diğer insanlar da hiç tanıyamamışlardı. O anı hiç unutamıyorum.” (Engin Deniz’in anlatımı.)

“Ara sıra dükkânıma gelip içeri girmeden, ka cixarekê (bir sigara ver), derdi. Kışın Kanat’ın Kahvesi’ne gelir, içerde yanan sobanın yakınında oturup sessiz ve sakin bir şekilde ısınırdı.” (Kemal Temel’in anlatımı.)

“Bir gün kadının biri Mardin Kapı’da bir dükkândan bir sitil (bakraç) yoğurt alır. Bakracı kaldırıp götüreceği sırada Selim, o sitili yerine bırak, der. Selim, kadının sitili götüreceğini, boş kabı ve parasını getirmeyeceğini hissettiği için öyle söyler. Dükkân sahibi Selim’in keramet sahibi biri olduğuna inandığı için kadına, o sitili yerine bırak ve defol git, der.” (Ahmet Çiftçi’nin anlatımı.)

DELİ VEYSİ (1)

1945’li yıllarda dünyaya gelmişti. Boyu 1.80 metre, ağırlığı 80 kilo civarındaydı. Şalvar, gömlek, ceket giyerdi. Eline bir tane sopa alır, sırtına da sürekli olarak keçeden yapılmış bir çoban kepeneği atıp gezerdi. Türkçe pek bilmez, sadece Kürtçe konuşurdu. Güçlü kuvvetli biriydi. Çocuklar “Weysî, qeysî, belediye reîsî” (Veysi, kayısı, belediye reisi) diyerek kızdırır, o da buna sinirlenir, sopasıyla çocukları kovalardı. Kendi halinde, sakın ve zararsız bir insandı. 1975-1980 yılları arasında vefat etti.

DELİ VEYSİ (DELİ WEYSO) (2)

1988’li yıllarda dünyaya gelmiş. Boyu 1.65 metre, ağırlığı ise 60 kilo civarındadır. Ailesi Lice’den gelip Diyarbakır’a yerleşmiş. Genelde beyaz bir gömlek, kumaş ya da kot pantolon ve spor ayakkabı giyer. Her zaman kravat takar. Sakal bıyık uzatmaz. Temiz ve bakımlı biridir. Anadili Kürtçe’nin yanısıra Türkçe de bilir. Evleri Huzurevleri’ndedir. Çok sempatik biri olduğu için çocuklar pek kızdırmaz kendisini. Çok güzel oyun oynar. Nerede bir düğün veya şenlik varsa gider, halay oynayanların arasına katılır. Oynadığında düğündekiler üzerine para atar, o da atılan paralardan bir kısmını harçlık niyetine cebine koyar. Sanki görevliymiş gibi koluna kırmızı bir bant takar, sonra da gidip Balıkçılarbaşı, Dağ Kapı, Ofis, fakülte civarındaki dolmuş ve otobüs duraklarında kâhyalık yapar. Şoförler Veysi’nin çok faydalı bir deli olduğunu bildikleri için kâhyalık yapmasına pek itiraz etmezler. Bazen düdük kullanır. Dolmuş ve otobüs şoförleri kendisini tanıdıkları için arabalarına alıp istediği yerde indirirler. Çok mert ve cömert biridir. Ailesinin veya çevredekilerin verdiği parayla simit, meyva suyu vb. şeyler

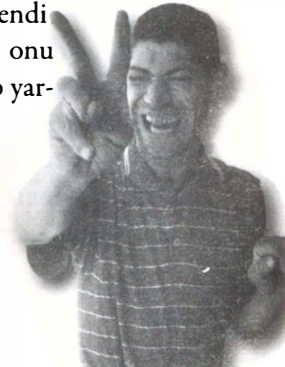
alır, aldıklarını da insanlarla paylaşmaktan son derece mutlu olur. Veysi zaman zaman BDP'nin çeşitli etkinliklerine katılıp destek sunar.

EVDO DİNO

1950'li yıllarda dünyaya gelmişti. Boyu 1.70 metre, ağırlığı 70 kilo civarındaydı. Bıyık uzatır, pantolon, gömlek, ceket giyerdi. Evleri Ali Paşa Mahallesi'ndeydi. Yazın gündüzleri Ali Paşa Camii'nin önünde durur, akşamları da içerde yatar. 2005'lerde vefat etti.

CIVO

1985 doğumludur. Asıl ismi Mehmet'tir. Boyu 1.65 metre, ağırlığı 58 kilo civarındadır. Hem sağır hem dilsiz ve hem de akıldan yana eksiktir. Evleri Bağlar'da, polis lojmanları civarındadır. Üzerinde sürekli olarak çizgili kırmızı bir tişört, siyahimsi bir kot vardır. Kemer takar ama pantolonunun kulplarından geçirmez. Pantolonunun fermuarı sürekli açıktır. Sakalı uzadı mı ailesi kestirir. Sabah evden çıkıp durağa gider, gelen dolmuşları durdurup camlarına vurarak para ister, dolmuşçular da Civo'yu sevdikleri için çıkarıp para verirler. Biri fotoğrafını çekmek istese zafer işareti yapar. Biri merhabalaşır biraz samimi olduğunda elini kaldırıp "çak" der. Civo kendi halinde, sakin ve zararsız bir insandır. İnsanlar onu çok sever ve ellerinden geldiğince şefkat gösterip yardım ederler.

KARATECİ HAMİT

1945’lerde dünyaya gelmişti. Boyu 1.80 metre, ağırlığı 100 kilo civarındaydı. İri yarı ve sakallı biriydi. Yırtık pırtık pantolon, gömlek ve eskimiş kundura giyerdi. Gömleğinin düğmelerini açık bırakır, atletinin içine sünger parçalarıyla kâğıt doldururdu. İnsanların haberi olmadan gelip elini boyunlarına, midelerine atardı. Karate yapar gibi hareketler sergilerdi. Genelde Gazi Caddesi ve Balıkçılarbaşı’na takılırdı. Kimseye zararı olmayan biriydi.

ALİ DAYI

1940’lı yıllarda dünyaya gelmişti. Boyu 1.60 metre, ağırlığı 55 kilo civarındaydı. Kocaman bir kafası ve kirli sakalları vardı. Saçları uzayıp birbirine karışırdı. Yırtık pırtık pantolon, gömlek ve palto giyerdi. Paltosunu yazın bile üzerinden çıkarmazdı. Genelde Urfa Kapi’ya, eski halin oralara takılırdı. “İstasyon ofis” lafından aşırı nefret ederdi. Birileri bu lafı kullandığında sigortaları atar, aşırı agresifleşirdi. Kendi halinde, sakın ve zararsız bir insandı.

HEMANÊ

1940’larda dünyaya gelmişti. Van taraflarındandı. Boyu 1.85 metre, ağırlığı 90 kilo civarındaydı. İri yarı biriydi. Şalvar, gömlek, ceket giyer, başına da kasket takardı. Gündüz nereye gittiğini bilen yoktu ama geceleri sürekli olarak Çelebi Eser’in eski Yoğurt Pazarı’nın yanındaki mağazasının önünde sabaha kadar beklerdi. İnsanlar ona para verir, o da eline geçen parayla karnısını doyurur, geri kalan parayı rögara atardı.

YOLÊ İLE LALO (YOLÊ Û LALO)

Yolê* ile Lalo** hem deli hem de evliyidiler. Diyarbakır'ın Lice ilçesinin bir köyünden Diyarbakır merkeze göç etmişlerdi. Barınmak için Koşuyolu'nda, tren yolu hattının oralarda derme çatma bir baraka yapmışlardı kendilerine. Koşuyolu Parkı'nın yapılmasıyla birlikte barakaları yıktırılmış, kendileri de mecburen Bağlar'ın içi kısmına göç etmek zorunda kalmışlardı. Lalo'nun aynı zamanda iki bacağı da tutmuyordu. Tekerlekleri bilyeden olan küçücük bir araba yaptırmıştı kendine. Eşi Yolê onu arabaya yerleştirir, sonra da özürlü iki çocuğunu peşine takıp bıkmadan usanmadan sokaklarda gezdirirdi. Yolê ile Lalo Diyarbakır halkının verdiği çeşitli yardımlarla geçimlerini sağlarlardı. Lalo'nun arabasında sürekli olarak büyük beyaz bir taş bulunurdu. Kimse onlara karışmasın diye savunma amaçlı taşırdı.

Lalo takriben 1955'lerde Lice'de doğmuştu. Doğuştan dilsizdi. Esmer ve atletik yapılıydı. Boyu 1.75 metre, ağırlığı ise 70 kilo civarındaydı. Pantolon, tişört, gömlek giyerdi. Sürekli sakal uzatırdı. Saçlarını pek taramazdı. O yüzden kıvrıcık saçları birbirine karışırdı. Lalo 2000'li yıllarda vefat etti.

Yolê 1950'li yıllarda Lice'de dünyaya gelmiş. 1.70 boylarındadır. Konuşma özürlüdür. Konuştuğunda sürekli geveler. Fistan giyip başını kapatır. Eşi Lalo'nun ölümünden sonra iki çocuğuyla birlikte sefil bir yaşam sürdürmekte.

*Yolê: Yıldız demektir. Bu isim Kürtçeleşerek Yolê biçimini almış.

**Lalo: Sağır erkek anlamındaki sözcük.

1973'lerde Tirelo'da* dünyaya gelmiş. Evleri Sur içinde, Kurşunlu Cami civarındadır. Boyu 1.70 metre, ağırlığı 80 kilo civarındadır. Şalvar, gömlek, ceket giyer. Ceketini yaz kış üzerinden çıkarmaz. Sakalları uzadığında esnaf sevap olsun diye berbere götürüp kestirir. Sadece Kürtçe konuşur. Sırtına bir tane telis atıp esnafların dükkânlarını dolaşarak eski gazeteleri toplar, sonra da götürüp satar. Keko üzerinde sürekli taşıdığı dolu kibrit kutularını karşılık olarak gazetelerini aldığı esnafa dağıtır. Kibrit kutularını da esnafın eline vermez, tezgahın üzerine bırakır. Ona "keko" (abi) dediklerinde o da aynı şekilde keko veya keka der. Bir selam veriş var, görseniz aynen Sadri Alışık sanırsınız. Sağ ayağını sol ayağının arkasına dayar, sonra elini alnına götürerek tıpkı Sadri Alışık gibi selam verir. Esnaf onun bu selam verme biçiminden çok keyif alır ve her gelişinde o ilginç selamı versin diye teşvik eder. Çocuklar ona pek karışmaz. Gazeteden gemi, kuş yapıp çocuklara vererek onları mut-hiş sevindirir. Çocuklar ona alıştıkları için her gördüklerinde "Keko gemî çêbike, çûk çêbike" (Keko gemi yap, kuş yap) der, Keko da gazeteden gemi, kuş yapıp oynamaları için onlara verir.

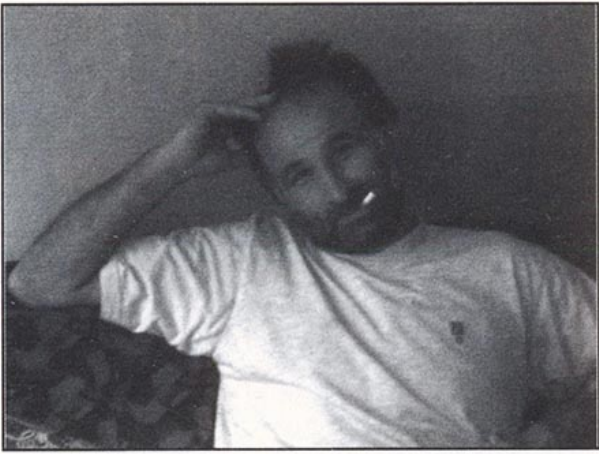
***Tirelo:** Diyarbakır'a bağlı olan bu köyün ismi asimilasyon politikaları çerçevesinde değiştirilip Karaçalı yapılmış. Bu köyün asıl ismi Tirba Elo (Ali'nin Türbesi) biçimindeydi ama sonradan bu isim halk tarafından kısaltılarak bu biçime sokulmuş. Şu bir gerçek ki, Karaçalı dediklerinde hiç kimse bilmez ama Tirelo dediklerinde herkes bilir.

Adı Suphi Aktürk'tür. 1971'lerde Diyarbakır'da dünyaya gelmiş. Boyu 1.35 metre, ağırlığı 40 kilo civarındadır. Alnı oldukça açıktır. Saçları önden biraz dökülmüş. Ön üst iki dişi yok. Üst sol taraftaki beşinci dişi diğer dişlerinden çok daha uzundur. Pantolon, upuzun bir gömlek ve ceket giyer. Beyaz gömleğinin yarısını pantolonunun içine sokar, yarısını dışarda bırakır. Pantolonunun paçalarını çoraplarının içine sokar. Ceketinin kollarını 6-7 santim kadar sivar. Kendisi dışında 2 kız 3 erkek kardeşi var. Abdülhakim adında bir kardeşleri vardı, 90'lı yıllarda Hizbullahçılar tarafından öldürüldü. Babası Urfa Kapı civarında, Yeni İlköğretim Okulu'nun önünde çikolata, sakız, bisküvi vs. satarak evinin geçimini sağlar. Suphi çöplüklerden naylon, gazete, karton vb. şeyler toplayıp satarak evin geçimine katkıda bulunur. Raporlu olduğu için devlet ona üç ayda bir özürlü maaşı veriyor. Onunla yaptığım söyleşide Deli Alişan'ı ölümünden evvel tanıdığını, onun bir evliya olduğunu, evlenmeye can attığını, maddi durumları iyi olmadığı için evlenemediğini söyledi.

Suphi

Çizo'nun gerçek ismi Nizamettin Özgün'dür. 1974 yılında Mardin'in Ömerli ilçesinin Kocakuyu köyünde dünyaya gelmiş. Boyu 1.67 metre, ağırlığı 70 kilo civarındadır. Evleri Sur içinde, Abdal Dede Mahallesi'ndedir. Babası Melikahmet'te kırtasiyecilik yapmakta. Çocukken annesi vefat eder, bunun üzerine babası yeniden evlenir. Çizo çok sevdiği annesinin ölümünden sonra cici annesine ısınamaz ve o yüzden insanlardan kaçmaya, içine kapanmaya başlar. Ziya Gökalp Mahallesi'nin muhtarı Muhsin Sanay ve çevredeki esnaf Çizo'ya sahip çıkarak onu hayata döndürmeye çalışır. Muhtar Muhsin Sanay'ın dediğine göre kendilerinin kol kanat gerip sahiplenmesinden sonra Çizo içine kapanmaktan kurtulur ve ondan sonra adeta fırlamalaşır. Bazen 2.5 litrelik soğuk kolayı bir seferde içmesi şartıyla verirler kendisine, o da hiç zorlanmadan şişeyi bir seferde içip etraftakilere aferin dedirtir. Mahallede sakallı biri vardı, ismi Sofi Etar'dı, enfiye satardı. Bir ara Çizo ondan biraz enfiye alıp bir köşede çekmeye başlar. Polisler Çizo'yu esrar çekiyor zannedip yakalarlar. Biraz dövdükten sonra Çizo'ya, bu nedir? diye sorarlar. Çizo konuşma özürlü olduğu için kendini tam olarak ifade edemez ve habire geveler. Polisler iyicene inceleyince Çizo'nun

Çizo

çektiği şeyin enfiye olduğunu anlarlar ve ardından da serbest bırakırlar. Çizo serbest kalınca polislerin yüzüne karşı, orospu çocukları niye beni dövdünüz? diyerek tepki gösterir. Polisler Çizo'nun özürlü olduğunu fark ettikleri için hiçbir şey demeden çekip giderler. Yerine göre içki içer. İçerken de Diyarbakır'ın en meşhur ayyaşlarına bile taş çıkartır. Esnaf arada bir Çizo'yla kahvede pişti oynar. Biri dokuzlu attı mı Çizo elindeki altılıyla yerdeki dokuzluyu alır, çünkü Çizo'nun eksik aklına göre altılıyı ters çevirdiğinde dokuzlu, dokuzluyu da ters çevirdiğinde altılı olur. İtiraz eden olursa asla kabul etmez. Esnaf bazen Çizo'yla Müzisyenler Kıraathanesi'nin yanında ayakkabı boyacılığı yapan Hemo'yu birbirine düşürür. Bunlar kapışıp birbirlerine tokat atar, esnaf da bu durum karşısında alkış çalıp eğlenir. Çizo çok çalışkan biridir. Sabahtan akşama kadar yük taşır, temizlik yapar, oraya buraya koşuşturur. Hiçbir zaman işini yarıda bırakmaz ve yaptığı iş ne olursa olsun asla şikâyetçi olmaz. Şu an Melikahmet'te ayakkabı boyacılığı yapmakta. Onu geneleve alıştırmışlar. Parasını biriktirir, sonra da yallah geneleve gider.

Çizo

Çok sakın, zararsız ve efendi bir insandır. Çevresindeki kadınları, kızları asla taciz etmez, tam tersine çok saygılı davranır. Bir şey yediği zaman artığını yere atmaz, yerleri kirletmez. Yere çöp atanları azarlar.

“Mevsim kıştı. Çizo’yu birkaç torba kömür götürsün diye teyzemin evine gönderdim. Çizo kömürü alıp yola koyulur. Bir süre sonra yolda ishal olup altına kaçarır. Çizo’nun pisliği pantolonundan aşağıya ayakkabılarına, ordan da yere kadar akar. Çizo kömür torbalarını ortalık yere bırakır ve elbiselerini değiştirmek için koşa koşa eve gider. Bir süre sonra Çizo yanıma geldi. Teyzem kömür gelmedi diye telefon etti, niye götürmedin? diye sordum, boş ver boş ver, kömürü boş ver, dedi. Hayırdır, ne olmuş? diye sordum, ben gitti evde elbiseyi değiştirdi geldi, diye yanıtladı beni. Onu o ishal olmuş haliyle görenler anlatınca durumu anladım. Çizo eve gidip elbiselerini değiştirdikten sonra kömürü teyzemin evine bırakmıştı.” (Ziya Gökalp Mahallesi Muhtarı Muhsin Şanay’ın anlatımı.)

“Çizo’nun hafızası çok güçlüdür. Bir seferinde birinin televizyonu bozulmuştu. Çizo’yu gönderip bozuk televizyonu getirtmiştim. Bir gün yine aynı kişinin televizyonu bozuldu, televizyonu getirmesi için Çizo’yu gönderdim. Çizo gidip bakar ki evin kapısı açıktır hiç düşünmeden içeri girer, etrafa şöyle bir göz atar ama kimseyi bulamaz. Oysa evin sahibi olan bayan o sırada banyoda çamaşır yıkamaktadır. Çizo odada dolabın içinde duran televizyonu sırtına yükleyip dükkâna getirir. Evin sahibi olan bayan çamaşırlarını yıkadıktan sonra gidip odaya bakar ki bir de ne görsün, dolabın içindeki televizyon yok. Kadın televizyonu hırsızların çaldığını sanarak emniyete haber verir. Kadının kocası dükkâna gelip televizyonun çalındığını, emniyete haber verdiklerini falan söyleyince şaşırıp kaldım. Dükkândaki televizyonu adama gösterip, sizin televizyon bu değil mi? diye sordum, adam, he valla bu bizim televizyondur, dedikten sonra, peki ama bu nasıl geldi buraya? diye sordu, Çizo’yu size gönderdim, sizin evin kapısı açılmış, Çizo içeri girip bakmış, kimseyi görmeyince de televizyonu sırtlayıp getirmiş, diye cevap verdim.” (Ziya Gökalp Mahallesi Muhtarı Muhsin Sanay’in anlatımı.)

"Bir kaç arkadaş taksiyle pikniğe giderlerken Çizo'yu da beraberlerinde götürmeye karar verirler. Herkes arabaya biner ama Çizo'ya yer kalmaz. Çizo'yu bagaja koyup kapısını kapatırlar ve ardından yola çıkarlar. Yolun yarısında polisler taksiyi durdurup arama yaparlar. Polisler herkesin kimliğini kontrol edip arabayı aradıktan sonra bagajı açın derler. Tabi Çizo bagajın içinde konuşulanları duymakta. Çizo'nun arkadaşları, bagajda bir şey yok, boşuna açmayalım, derler ama polisler kabul etmez. Polisler anahtarı alıp bagajı açmaya çalışırken içerden havlama sesi gelir. Havlama sesi üzerine polisler korkup bagajı açmaktan

vaz geçerler ve sonra da haydi gidin derler. Çizo çok güzel havlama taklidi yaparak polislerin problem çıkarma ihtimalini ortadan kaldırmıştı." (Süleyman Pakdemir'in anlatımı.)

SALO SIK (SALO SIX)

1954'lerde dünyaya gelmişti. Boyu 1.65 metre civarındaydı. Pantolon, tişört, ceket giyerdi. Elbiseleri sürekli kirliydi. Genelde Mardin Kapı'da, Aşefçiler'de, Gazi Caddesi civarında dolaşırdı. İnsanlar "Salo Sık" dediğinde, Salo aynen kovboylar gibi yere diz çöker, parmağını tabanca namlusu gibi yapar, sonra da "dikşın, dikşın, dikşın..." diyerek ateş ederdi. Salo bu yüzden "Salo Sık" lakabına sahip olmuştu. Çocuklar onu kızdırmaz ama "Salo Sık" diyerek Salo'nun yaptığı kovboyvari hareketlerden çok büyük keyif alırdı. Kendi halinde, kimseye zararı olmayan biriydi. İnsanlar genelde onu sevip yardım ederdi.

DELİ ZEYNO

Deli Zeyno aslen çingenedir. 1977'lerde dünyaya gelmiş. Boyu 1.70'in üzerindedir. Geniş bir fistanla gömlek giyer. Başı bazen kapalı bazen de açıktır. Evleri Cemal Yılmaz Mahallesi'ndedir. Çocuklar onu çok fazla kızdırdığında etrafına bakar, yetişkin biri varsa "aba, abaaa" diyerek yardım ister. Yardım edecek birileri yoksa ağzında tükürük biriktirir, sonra o tükürüğü avucunun içine boşaltıp kendisini kızdıran çocuklara fırlatır. Çocuklar Deli Zeyno'nun avucuna tükürük doldurup fırlatmasından çok çekinir. O yüzden kendilerini tükürükten korumak için müthiş çaba sarf ederler. Genelde bakkal dükkânlarının olduğu yerlerde oturur, gelen müşterilere "abaaa" deyip kendini acındırarak bir şeyler aldırır. Kendi halinde, sessiz, kimseye zararı olmayan bir insandır.

FAYTONCU MUSTAFA (PAYTONCİ MISTAFA)

İsmi Mustafa Temtek'tir. 1953'lerde Diyarbakır'da dünyaya gelmiş. Boyu 1.80 metre, ağırlığı 78 kilo civarındadır. Pantolon, gömlek, tişört giyer. Devrimciler gibi bıyık uzatır. Yoğurt Pazarı'nın oralarda, Pembe Köşk Kahvesi'nin yanında ayakkabı boyacılığı yapmakta. Bunlar eskiden faytoncuydu. Babası da kendisi de faytonculuk yapardı. Faytonculuk işi ölünce Mustafa ayakkabı boyacılığına başladı. Fotoğraf çektirmekten çok hoşlanır. Bir şey söylediğinde defalarca tekrarlar. İnsanlar ona "Fatma vîtes qirmizî otobês" (Fatma vites kırmızı otobüs) dediğinde fit-tırır. Faytoncu Mustafa'nın anlatımına göre küçükken ahıra gitmiş, orda eşek sütü içmiş, o yüzden kafadan yana eksik kalmış.

Faytoncu Mustafa

Faytoncu Mustafa

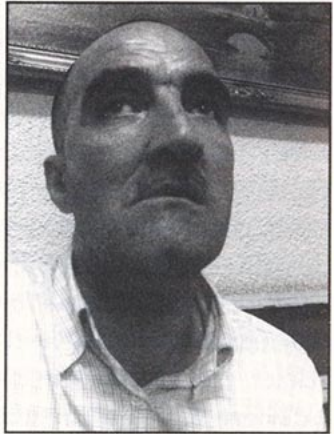
Evi Peygamber (Nebi) Camii'nin* oralardadır ama genelde kızkardeşinin evine gidip orda kalır. Kızkardeşi ona yemek verir, elbiselerini yıkar. Güzel bir sesi var. Kürtçe ve Türkçe şarkıları yarım yamalak söyler. Sanatçılara karşı büyük bir sevgisi var. İbrahim Tatlıses'in bizzat kendisinin yanında yetiştiğini iddia eder. Bazı şarkıları kendisinin İbrahim Tatlıses'e verdiğini söyler. Civardaki esnaflar para, elbise, ayakkabı vs. vererek kendisine yardımcı olurlar. Kendi halinde, kimseye zararı olmayan, herkes tarafından sevilen bir insandır.

***Peygamber (Nebi) Camii:** Sur içinde, Dört Yol civarında bulunan bu cami Diyarbakırlı Kasp Hacı Hüseyin tarafından 1530'da yaptırılmıştır. Caminin minaresi üzerindeki kitabe sürekli olarak Hz.Muhammed'den "Kaal en Nebiyyi" diye söz edilmesinden dolayı halk arasında Peygamber veya Nebi Camisi olarak tanınmaktadır.

DELİ HESO

1970'lerde Diyarbakır'da dünyaya gelmiş. Boyu 1.75 metre, ağırlığı 80 kilo civarındadır. Gözleri hafiften şaşıdır. Ailesi bakımını yaptığı için genelde temiz giyimli ve tıraşlıdır. Ceket, pantolon, gömlek, tişört giyer. Başörtülü veya çarşafli bir bayan gördüğünde "bibi" (hala) diye hitap eder. Küçük çocuklara "bebê" (bebek) diyerek sevmek ister ama ağzının sağ üst tarafında ve önde dişleri olmadığı için çocuklar kendisinden çok korkar.

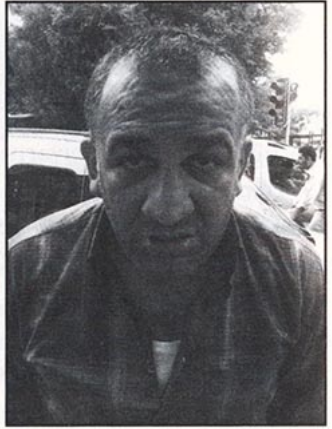
Folklor oyunu oynamayı çok sever. Fanatik bir Diyarbakırspor hayranıdır. Diyarbakırspor'un hemen hemen bütün maçlarına gider. Evleri Yenişehir beldesinde, Bağkur civarındadır. Çocuklar kendisini kızdırdığında pek tepki göstermez, tam tersine onları sever. Çok kızdığı zaman avuçlarını ovuşturup "kahpe!", "oy Heso öle!" der.

Deli Heso

DELİ TURO

1967'li yıllarda dünyaya gelmiş. Ailesi Mardin kökenlidir. Boyu 1.70 metre, ağırlığı 90 kilo civarındadır. Hafiften kamburu var. Bıyık sakal uzatmaz. Saçlarını askerler gibi hep kısa kestirir. İki karısı var. Kot veya kumaştan yapılmış bol pantolon, gömlek, tişört giyer. Hem korkaktır hem de sahte saldırgan. Gözü birini kesti mi sırf korkutmak amacıyla tabanlarını üst üste ve sert bir şekilde yere vurarak karşısındaki-ne doğru bir iki adım atar. Eğer karşısındaki kişi bunu yutmayıp geri çekilmezse Turo'nun vay haline. Diyarbakırspor hayranıdır. Diyarbakırspor'un maçlarını izlemek için stadyuma gider, parası olmadığı için içeri almazlar ama Turo ne yapar eder içeri girer. Örneğin polisler çeşitli maskaralıklar yapıp "abê ananın köpeği olayım, hav hav hav!" diyerek içeri girmeyi başarır. Sürekli olarak hakiki marlboro içer. Bir gün Sakızcı Memo bakar Turo'nun üzerinde 40 lira var, parayı benimle bölüşeceksin diyerek peşine düşer, ta ki alana kadar.

Deli Turo

1967’lerde dünyaya gelmiş. Boyu 1.70 metre civarındadır. Üzerinde devamlı olarak eski püskü bir kumaş pantolon, gömlek ve siyah ceket vardır. Sakallıdır. Eskiden öğretmenlik yaparmış. Evliymiş. Günün birinde eşi Mevlide dayanamayıp kendisini terk etmiş. On Gözlü Köprü civarındaki kulübesinde tek başına yaşamını sürdürmekte. Kedilere karşı büyük bir sevgisi var. Sırtında devamlı olarak bir çuval taşır. Kasaplardan topladığı et, kemik, sakatat gibi şeyleri sırtındaki çuvala doldurur, sonra da götürüp sokak kedilerine verir. Sokaktan geçtiği zaman kendisini gören kediler etrafına toplanır. Abdülsamet kedilere yiyecek verirken, onları tüm şefkatıyla okşayıp sever. Çocuklar onu kızdırdığında (kendisini terk etmiş olan eşinden dolayı) “Deli Mewlê” der. Kendi halinde, sessiz, sakin, yüreği merhamet dolu biridir.

1978’lerde Diyarbakır’da dünyaya gelmiş. Boyu 1.80 metre, ağırlığı 60 kilo civarındadır. Yazın atlet ve eski bir pantolon giyer. Kemerı olmadığı için giydiğı pantolon sürekli olarak üzerinden düşer. Evleri Bağlar beldesindedir. Dediklerine göre Ömer bir kıza gönlünü kaptırır ama annesi sevdiği kızla değil de akrabalarının kızıyla evlendirir kendisini. Daha sonra Ömer askere gider. O askerdeyken annesiyle Ömer’in eşi arasında sorunlar yaşanır. Eşiyle ilgili bir takım dedikodular ortalığa yayılır. Ömer’in eşi kendisine yapılan haksızlıklara, atılan iftiralara daha fazla dayanamaz ve çocuklarını yanına almadan evi terkeder. Ömer askerden döner. Yaşananlar tek ağızdan anlatılır kendisine. Ömer kendisine anlatılanlardan bir süre sonra aklını yitirip sokaklara düşer.

Kürtçe ve Türkçe bilir. Pek konuşmaz, konuştuğunda ise geveler. Sigara tiryakisidir. Sürekli olarak insanlardan sigara otlar. Mahsun Kırmızıgül’ün tüm şarkılarını bilir. Morali yerinde olduğunda insanlara şarkı söylemeyi sever. Kendi halinde, sakın ve zararsız bir insandır.

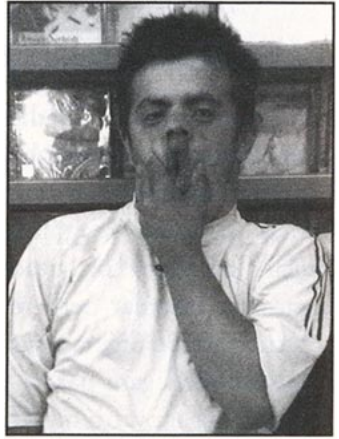
1960’larda dünyaya gelmiş. Boyu 1.50 metre, ağırlığı 60-65 kilo civarındadır. Saçları önden dökülmüş. Eski püskü bir pantolon, gömlek ve ceket giyer. Pantolonunun paçalarını sürekli olarak çoraplarının içine sokar. Diyarbakır’ın Bağlar beldesinde yaşamakta. Yazın Bağlar’daki bir kahvenin avlusunda, kışın ise bir fırında yatmakta. Kürtçe ve Türkçe konuşur. Konuşurken biraz geveler. Saçı sakalı uzadığında hayırsever insanlar berbere götürüp kestirir. Bütün ülkelerin başkentlerini ve cumhurbaşkanlarını bilir. Sorduğunuzda size tek tek isimlerini sayar. Yerden topladığı gazete, poşet gibi şeyleri bütün ceplerine doldurur. Cepleri boş yer kalmadığında bu sefer de pantolon ve çoraplarının içine doldurur. Genelde gider caddenin ortasında durur, sonra da trafik polisleri gibi trafiği yönetir. Çocuklar “Evdılheram” (Abdülharam) diyerek kızdırır kendisini. O da eline geçirdiği taş, demir vb. şeyleri fırlatır çocuklara. Fırlattığı taş kime değse bir tarafını yaralar. Bir çok kez kendisini kızdıranların kafasını kırmış. Kimse ona karışmadığı sürece kendi halinde, sakin ve zararsız biridir.

İNZİBAT (DELİ ŞÊXO, ŞÊXMÛSÊ EWÊNÎ)

1895’lerde Mardin’in bir köyünde dünyaya gelmişti. Asıl ismi Şeyhmuş’tu. Onu yakından tanıyanlar Şêxmûsê Ewênî derdi. Boyu 2 metre, ağırlığı 100 kilo civarındaydı. Kocaman elleri vardı. Ayakları normal bir insanınkinden iki kat büyüktü. İri yarı, güçlü kuvvetli biriydi. Bu yapısından dolayı çocuklar ona İnzibat lakabını takmışlardı. Şalvar, yelek, kürk giyer, başına de sarık bağlardı. Giyimi köydekinin hemen hemen aynısıydı. Elinde sürekli taşıdığı bir sopası vardı. Türkçe biraz anlıyordu ama sadece Kürtçe konuşurdu. Konuşurken söylemek istediğini kısa ve net bir şekilde ifade eder, lafı hiç uzatmazdı. Kimseyle pek laubali olmazdı. Çocuklar ona “İnzibat” diyerek kızdırdığında çok kızar, çocukların peşine vermez, tepkisini durup kendine gösterirdi. Sırtında nal büyüklüğünde bir yara izi vardı. 1970’lerde Melikahmet’te, Ziya Gökalp Mahallesi Muhtarlığı’nın olduğu sokakta, Gökkul Leblebici’si’nin yanındaki bir evin kapısında vefat etti.

“Şeyhmuş Diyarbakır’da sahipsiz bir şekilde vefat etti. Vefat ettiği zaman esnaf arkadaşlarla bir araya gelip aramızda para topladık, sonra da ben ve diğer bazı arkadaşlar cenazesini yıkayıp defnettik. Yıkadığımız zaman ayaklarına baktım, o kadar kocamandı ki, tam 40 cm vardı.” (Mehmet Zülfi Bayır’ın anlatımı.)

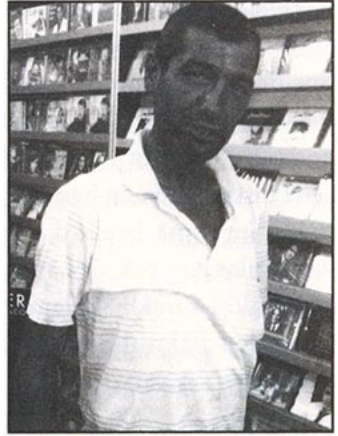
1990'larda Diyarbakır'da dünyaya gelmiş. Boyu 1.50 metre, ağırlığı 50 kilo civarındadır. Yazın tişört, şort ve terlik giyer. Evleri Sur beldesindedir. Sol elinde, baş parmağının yanında ikinci bir baş parmak daha var. Ağzında bir-iki tane dışında hemen hemen hiç diş yok. Konuşma becerisi yok ama konuşulanları çok iyi anlayabiliyor. Ailesi sürekli ilgilendiği için temiz ve bakımlıdır. Babasının seyyar arabası var, onunla sur içinde karpuz satarak evin geçimini sağlamakta. Reco nerde bir müzik sesi duysa (hareketli türkü, ilahi, uzun hava vs.) muhakkak oynar ki, onun en önemli özelliklerinden biri budur. Bir diğer özelliği de müthiş bir kolakolik yani kola düşkünü olmasıdır. Ona bir tane kola alın köleniz olur. Çocuklar kendisini kızdırdığında peşlerine verir. Şayet çocuklar kaçmazsa büyük bir ihtimalle dayak yer. İnsanlar genelde onu sever ve her zaman da kola alır. Kendi halinde, sakin, zararsız ve çok sempatik biridir.

Reco

SÜLEYMAN

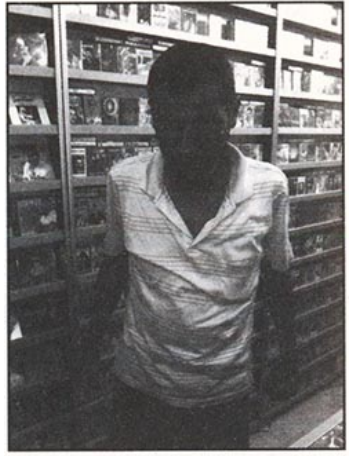
Boy 1.90 metre, ağırlığı 75 kilo civarındadır. Dediklerine göre eskiden gayet akıllı biriymiş, sonradan deli olmuş. Üzerinde kumaş pantolon ve gömlek var. Saçları sakalları çok uzadığında hayırsever insanlar berbere götürüp tıraş ettirir. Sigara tiryakisidir ama cebinde sigara paketi bulunmaz. Biri sigara verdi mi affetmez, alıp içer. Tam bir birakoliktir. Cebinden birası eksik olmaz. Sabah akşam bira içer. Genelde ismini bilmediği ama bir şekilde tanıdığı kişilerin yanına gidip herhangi bir isim uydurarak para ister. Mesela birinin yanına gider, “Meheme abê pozıxlıxın war?” (Mehmet abi bozukluğun var mı?) diyerek para ister. Onu tanıyanlar genelde para verir. Süleyman bu şekilde aldığı parayla kırmızı bira satın alıp kafayı iyi eder. Unkapanı’ndaki

Süleyman

müzik firmalarının hemen hemen tümünü bilir. İbrahim Tatlıses'in okuduğu bir şarkının kendisine ait olduğunu iddia eder. Bazen gider Azer Bülbül ya da İbrahim Tatlıses'in posterinin karşısında durur, sanki karşısında poster değil de gerçek kişiler varmış gibi konuşur, içini döker, bağırır, laf atar, küfreder, kavga eder. Bazen müzik markete gider, orda Kürt sanatçısı Dîno'nun posterine bakıp, "bana öyle yan bakma demedim mi sana?" der.

Uzun boylu ve güçlü kuvvetli olduğu için çocuklar korkudan kızdıramıyor. Bazen biri yanından geçtiğinde tokat çeker.

Süleyman

NAZÊ

Kürtlerin Zaza boyundandır. Ailesi Diyarbakır'ın Dicle ilçesindedir. Boyu 1.65 metre, ağırlığı 60 kilo civarındadır. Fistan giyer, başını sürekli kapatır. Cuma günleri hayır için ekmek dağıtan hayırsever vatandaşların ekmeklerinden kapmak için Trafik Bahçesi civarındaki Diyarbakır Fırını'na takılır. Çocuklar “Deli Nazê” diyerek kızdırır, o da çocukların peşine verip pis küfürler savurur. Kimse karışmadığı sürece kendi halinde, sessiz ve zararsız biridir.

1965’lerde dünyaya gelmiş. Boyu 1.60 metre, ağırlığı 73 kilo civarındadır. Kumaş pantolon ve gömlek giyer. Babası kundura satın alır kendisine, İsmail kunduralarını yırtılana kadar asla boyatmaz. Evleri eskiden sur içinde, Anzele civarındaydı, sonradan sur dışına taşındılar. Deli raporu var. Bir ara babasının maddi durumu çok kötüydü. ANAP’ın güçlü olduğu bir dönemde babası İsmail’i torpille işe (YSE’ye) aldirtarak maddi açıdan rahatlar. İsmail aldığı maaşın tümünü götürür babasına teslim eder. İsmail üzerinde para taşımaz. Babası günde bir paket sigara alıp İsmail’in cebine koyar. O da öyle biridir ki, cebindeki sigaradan kimseye zırnık koklatmaz.

“Bir zamanlar Çift Kapı civarında, sur dibinde Menekşe Çay Bahçesi vardı, sonradan belediye tarafından yıktırıldı. İsmail bir ara orda çalıştı. İşi de ortacılıktı. Bahçede oturduğumuz sırada yağmur yağardı, yağmurdan korunmak için barakanın altına girerdik, Fırlama bir arkadaşımız vardı, adı Evdo’ydu, sırf İsmail’le kafa bulmak için, git o hortumu al ve bahçeyi sula toz kalkmasın, derdi, İsmail de kendisini patrona şikâyet ederler korkusuyla gider hortumu alır yağmurla birlikte bahçeyi sulardı.

Bir gün iş yerinde yağmur yağar. Müdürü, niye oturuyorsun, der İsmail’e. İsmail, valla iş yok, o yüzden oturuyorum, der, müdür sırf İsmail’le kafa bulmak için, al şu hortumu git dışarı-

yı sula, der, İsmail de hortumu alır gider YSE'nin önünü sular.

İsmail çay bahçesinde çalıştığı dönemde müthiş bir işkolikti. Gider müşterilerin yanında durarak çay bardaklarının boşalmasını bekler, boşaldığında da müthiş bir keyifle boşları toplayıp ocağa götürürdü. Bazen masamıza gelir, bardaklar boşalsın diye beklerdi. Fırlama arkadaşımız Evdo bardağın dibinde biraz çay bırakır ama bir türlü bitirmezdi. İsmail sabırsız bir şekilde Evdo'nun bardakta kalmış olan bir yudumluk çayı bitirmesini beklerdi, Evdo sırf İsmail'e takılmak amacıyla bardağı alır, içer gibi yapar, içmeden yere bırakır, İsmail'i kudurturdu.

Bazen 52 oyunu oynardı. Rakibine oğlan gittiğinde, oğlan (ibne) adama oğlan gider, derdi. Rakibi de kağıtları öyle bir ayarlardı ki, oğlanların hepsinin İsmail'e gitmesini sağlar, ardından da sen kaşarlanmış oğlansın, derdi. Tabi İsmail bu sözler karşısında müthiş tepki gösterir, küfrün alasını savururdu.

İsmail asla kimlik taşımaz. Kimliği devamlı olarak babasıdır. Bir gün polisler geldi, arama var kimliklerinizi çıkarın, dediler. Herkes kimliğini çıkardı. İsmail'i göstererek, bu asker kaçağıdır, dedim, polis, gel buraya lan dedi, İsmail gelip polisin yanında durdu, birkaç saniye sonra da korkudan pat diye yere düşüp bayıldı. Tabi polis işin espri olduğunu anladığı için İsmail'e bir şey yapmadı.

İsmail üzerinde asla para taşımazdı. Gelir bizimle kağıt oynardı. Onu mağlup ederdik, ardından da kalk çay paralarını ver derdik, para yok derdi.

Selahattin adında yakın bir akrabası var, İsmail ondan müthiş derecede nefret eder. İşin ilginç yanı şudur ki, Selahattin ne zaman İsmail'i görse, ona merhaba ya da nasılsın dese pat diye yere düşüp bayılır. Bayılmasının nedeni Selahattin'e olan nefretinin ve içindeki korkunun doruğa çıkmasıdır." (Mustafa Çiftçi ve Ramazan Candan'ın anlatımı.)

IV. BÖLÜM

DIYARBAKIRLI İLGİNÇ SİMLER

İÇKİ KADO (ÜSKÜF KADO)

HEP (Halkın Emek Partisi) döneminde rahmetli Vedat Aydın ve 70-80 arkadaşı partide açlık grevi yapar. Kado partinin yanına gelir bakar ki, biri dışarı çıkıyor, “arkadaşlar ne yapıyor” diye sorar, o da, “valla Vedat ve arkadaşları açlıktadır” diye yanıt verir. İçki Kado, “yok lo! Kaç kişiler?” diye sorar, adam, “70-80 kişi kadar var” diye yanıt verir. İçki Kado derhal Hacı Baba Lokantası’na gidip 80 porsiyon kebab yaptıtır. Yaptırdığı kebabları ayranlarla birlikte garsonlara taşıtıp partiye getirir. Vedat Aydın İçki Kado’yu karşısında görünce, “Kado hayrola, niye geldin?” diye sorar, Kado, abe sizler açlıktasınız. Ben ölmüş müyüm? Küpümü atmışım, yolumu da bulmuşum, size yemek getirmişim” der. (İçki Kado Vedat Aydın ve arkadaşlarının açlık grevinde olduğunu bilmez, o, “açlıktadırlar” lafından dolayı yoldaşlarının aç olduğunu zanneder.) Çok mert, cesur ve de Kürtlüğüne sıkı sıkıya bağlı bir insandır. Eskiden üç kâğıt açarak hayatını sürdürürdü. Üç tane terzi yüksüğü ve bir nohut tanesi İçki Kado’nun ekmek teknesiydi. Sonradan belediyede işe girince üç kağıda tövbe etti.

Orta boylu ve bıyıklıydı. Şalvar, gömlek, yelek giyer, beline de acem kuşağı bağlardı. Askerden firar etmişti, o yüzden ona “Asker Meco” lakabını takmışlardı. Çok cesur ve aynı zamanda belalı biriydi. Üzerinde devamlı olarak bıçak taşırdı. Esrar çeker, içki içer, kuşbazlık yapardı. Aynı zamanda kendi çapında bir kabadayıydı da. Çoğunlukla hırsızlık yaparak yolunu bulurdu. Söylentilere göre psikopatlığı da vardı. Hançepek’e, Ermeni Mahallesi’ne gider, evlerden birine girer, “kuşum damınıza konmuş” diyerek dama çıkardı. Ermeni kadınlar korktukları için itiraz etmez, dama çıkmasına izin verirlerdi. Meco dama çıkar, orda Ermeni kadınların yıkayıp kuruması için ipe serdiği eteği, leçeği*, tumanı**, melekofu*** vs. toplar, sonra da götürüp Sipahi Pazarı’nda satarak yolunu bulurdu. Zavallı Ermeni kadınlar araklanan elbiselerinin ardından üzüldü, kendi kendilerine “Asker Meco kuş davası, etek, leçek, tuman, melekof pırrr!” diye söylenirdi. Bir gün polisler Asker Meco’nun peşine düşerler. Asker Meco surların üzerine çıkar, polisler de peşinden surların üzerine çıkarlar. Asker Meco koşa koşa Saray Kapı’da bulunan Küpeli Havuzu’nun yanına kadar gelir. Arkasına bakar ki,

polisler hala peşindedir, yakalanmamak için ordan içi su dolu olan Küpeli Havuzu'na atlar ve ardından da ortadan yok olur. Tabi polisler atlamaya cesaret edemedikleri için Asker Meco'yu ellerinden kaçırlar.

“1966 yılında askerden firar ettim. Evde birkaç gün kaldıktan sonra geri dönmeye karar verdim. Birliğime geri dönmek için trene bindim, orda Asker Meco'yla karşılaştım, elleri kelepçeliydi, her iki yanında jandarmalar vardı. Askerden kaçmış, bir süre sonra yakalanmış, jandarmalar nezaretinde birliğine geri götürülüyordu. Asker Meco'yla orda tanışıp samimi olduk.” (Mehmet Zülfi Bayır'ın anlatımı.)

***Leçek:** Baş örtüsü.

****Tuman:** Don, kilot.

*****Melekof:** Kadın fanilas.

TENTENELİ ZILFO

Tüccarlar Lokali'nden bir sefer oynanmış oyun kâğıtlarını alıp kahvelere satardı. Eskiden Tüccarlar Lokali'nde her gece kumar oynanırdı. Lokalde bir sefer kullanılan iskambil kâğıtları bir daha kullanılmazdı. Zılfo ertesi gün gider o oyun kâğıtlarını bedavadan alır, götürüp kahvecilere satarak geçimini sağlardı. Diyarbakır'ın en ilginç simalarındandı.

NENO (DELİ VESİLE)

Asıl ismi Vesile'dir. Bazıları ona Deli Vesile der ama genelde Neno olarak tanınır. 1940'lı yıllarda dünyaya gelmiş. Boyu 1.45 metre, ağırlığı 50 kilo civarındadır. Fistan, manto veya ceket giyer, başını da sürekli kapatır. Dilenmek için Perşembe günleri Mardin Kapı Mezarlığı'na, Cuma günleri Behram Paşa Camii'nin yanına ve diğer zamanlarda da Tek Kapı civarına gider. Dediklerine göre yıllar önce Mardin Kapı Mezarlığı'nın yaşlı mezar kazıcısı imam nikâhı kıydırıp evlenmiş Neno'yla. Mezar kazıcısının amacı Neno'nun parasından faydalanmakmış. Bir süre evli kaldıktan sonra mezar kazıcısı bakmış ki Neno dilenerek topladığı paralardan zırnık koklatmıyor kalkmış onu boşamış. Neno bu ikinci evliliğinden sonra bir daha evlenmemiş. Uzun bir süre Ali Paşa Mahallesi'nde yaşamını sürdürmüştü. Bir ara Aynı Minare Camii'nin imamı evsiz barksız Neno'ya caminin yanındaki evinin bir odasını tahsis etmiş. Evi şu an Müzisyenler Kıraathanesi'nin olduğu sokakta, sol taraftaki otoparkın içindedir (otoparkın bulunduğu yer tarihi bir evdir.) Çocuklar karışmasın diye her akşam köşedeki Onur Eczanesi'nin çalışanlarından birinden kendisini evine kadar götürmesini ister. Deli değil ama kendini deliliğe vurarak para

kazanmayı başarır. Onlarca yıldır sürekli olarak “yetim sahibiyim”, “Neno’nun yetimleri var” diyerek sadaka toplar. Onu tanıyanlar bazen “Neno senin şu yetimler hiç büyümüyor mu?” diyerek espri yapar. Aslında Neno’nun hiç çocuğu olmamış ve dolayısıyla yetimlerinin olması mümkün değil ama şu “yetim” lafı dilenirken ona büyük avantaj sağlıyor. Yetim lafını duyan insanlar acıyıp sadaka veriyor. Bazen fal bakar. Karşısındaki kişinin avucuna bir tane bozuk para bırakıp bir şeyler söyler, sonra da “benim falım çıkaaaar” der. Daha evvel parasını kaybettiği veya kaptırdığı için topladığı sadakaları her gün düzenli bir şekilde Balıkçılarbaşı’ndaki bir banka şubesine yatırır.

Neno

“Kahvenin ordan, yanıımızdan geçerken, ne yiyorsunuz? diye sorar. Yavan bir ekmek yiyorsak bizi beğenmez, et yemek sevaptır, der. Bunda birazcık delilik var ama zararsızdır. Kur’an okumasını bilmez. Bizi gördüğünde başlar dudaklarını kıpırdatmaya, bakın ben ne kadar tahsilli, kültürlü biriyim, Kur’an okumasını da biliyorum der gibi.” (Aziz Sucu’nun anlatımı.)

“1993 yılıydı. Mardin Kapı’da, Salos Mescidi’nin arkalarında İçkale ailesine ait olan avlulu bir ev satın aldım. Evi satın almadan evvel Neno oturuyordu içinde. Neno’nun içinde oturduğu kısım yıkılmıştı. Yıkık kısımdaki duvarı ortadan kaldırmak,

direkleri bir kenara toplamak ve taş ile toprağı dışarı atmak için harekete geçmeyi planladım. Ardından teyzemin oğlunu çağırıp yıkık kısımdaki taş, direk ve toprağı kaldırmaya başladık. Sıra duvara geldi. Duvara kazmayı vurunca bir de baktık açılan deliğin içinden ağzı kapalı 2 kiloluk bir tane vita yağı tenekesi çıktı. Teyzemin oğlu, aha valla hazine bulduk, dedi. Çok sevinmiştik. Tenekenin ağzını açtık, içi ağzına kadar eski madeni 5 kuruş, 25 kuruş, 50

Neno

kuruş ve 1 liralarla doluydu. Paraları kontrol ettik, tümü tedavülden kalkmıştı. Neno dilenerek elde ettiği paraları o yağ tenekesine koyup duvarın içinde saklıyormuş. Evin tavanı çökünce paracıklarını alamadan can havliyle orayı terketmişti. Ev uzun bir süre boş kalmış, daha sonra gidip satın almıştım. Tenekedeki paraları hesapladık, tedavülden kalkmamış olsaydı o paralarla Ofis semtinde çok lüks bir daire satın alınabilirdi.” (Dengbêj Cemalê Neniya’sının anlatımı.)

“Sabah eczanede oturmuş kahvaltı yapıyoruz. Yanımızda da kısa etekli, modern giyimli bir bayan arkadaş misafir olarak oturuyor. Neno gelip, bana çöp poşeti verin, dedi. Her zaman gelir iki tane küçük iki tane de büyük poşet ve yanı sıra da sürekli olarak ishal ilacı satın alır. Poşetlerle ishal ilacını verdik. Akşam dönüşte parasını getiririm, ben kaçmam, paranızı veririm, dedi.

Arkadaşın biri beni Neno'ya göstererek şaka yollu, ha o var ya, evli barklıdır, yanındaki de dostudur, dedi. Neno, e kız da kız olsa, güzel olsa bari! Çirtik* orasını burasını açmış bir de. Yazıktır yazık, çoluğu çocuğu var, utanmıyor musun adamın parasını yemeye? diyerek bayan arkadaşı azarlamaya başladı. Misafirim olan bayan arkadaş bu lafları duyunca utancından kıpkırmızı oldu. Fısıltılı bir şekilde durumu bayan arkadaşına izah ettim. Bayan arkadaş durumu kavrayınca şakacıktan bana sarılıp, onu seviyorum, demeye başladı. Neno, haydi git ordan sür-tük, diyerek tepki gösterdi ve sonra da bana dönüp, oğlum yazıktır yazık, parayı böyle kaltaklara yedirme, şeklinde nasihat-te bulundu.” (Sıraç Polat’ın anlatımı.)

“Neno hep soru sorar ama kendisine sorulan sorulardan hesabına gelmeyenlere asla cevap vermez. Bazen bir şey sorarsın duymazlıktan gelir, hatta dönüp bakmaz ve sanki duvarmış gibi öylece durur. Sorduğun sorunun cevabını asla alamazsın. Sanırım bağırsaklarında problem var, ondan dolayı sürekli ishal oluyor ve her gün gelip eczaneden ishal hapı alıyor. Aldığı ishal ilacının parasını mutlaka öder. Hatta eczane kapalıysa ertesi gün muhakkak gelir öder. Parasını bankaya yatırır. Bankadaki hesabında fazla parası kalmamış. Neno bir ara ciddi bir şekilde hastalandı ve o yüzden uzun bir süre hastanede yatmak zorunda kaldı. Hastanede kaldığı süreçte bir tane yeğeni vardı, hastaneye gidip Neno’dan bir tane vekaletname aldı ve aldığı vekaletname ile Neno’nun bankadaki bütün parasını çekti. Neno çok hoş, çok merhametli ve yardımsever bir insandır. Bir ara eczanenin kapısında sigara içiyordum, bir de baktım Neno bir bayanla konuşuyor. Kadına, sana ne lazım, diye sordu, kadın yağ, un, şeker vs. diye saydı. Kadını alıp yandaki bankanın yanına götürdü, sen burda bekle dedikten sonra içeri girip hesabından bir

miktar para çekti, çektiği parayla gidip karşıdan lazım olan şeyleri satın aldı ve getirip ihtiyacı olan kadına verdi.” (Sıraç Polat’ın anlatımı.)

“Neno bankaya gittiğinde ordaki çalışan bayanlar işini çabuk görmezse, kaltak, sürtük diyerek laf atar. Bir gün yine bankaya gider, banka memuresi bir türlü işini görmez, o da işini görmüyor diye laf atar. Çalışan erkeklerden biri takılıp, gel ben senin işini yapayım der, Neno, orospu çocuğu, namussuz, şerefsiz... diyerek müthiş bir tepki gösterir. Bankada çalışan sarışın bir memur var. Neno, işini görmüyor diye sarışın memura, aynen Alman köpeklerine benziyor, diyerek laf atar. Tabi Neno bankaya her gittiğinde banka çalışanları böyle takılıp espriler yaparak biraz stres atar.” (Sıraç Polat’ın anlatımı.)

“Neno’nun evi 40 sene evvel Ali Paşa Mahallesi’nde, Aynı Minare Camii civarındaydı. Çok güzel, çok alımlı bir kadındı. O zamanlar dilenmezdi ama fal bakardı. O yüzden mahalleli kendisine Falcı Vesile derdi. O zamanlar televizyon yeni çıkmıştı. Neno evimize gelip saatlerce televizyon seyrederdi. Saat gece 23:00- 24:00 olurdu bu kalkmazdı. Gider saati 1 saat ileri alırdık sonra da, saat gecenin biri oldu haydi evine git, yarın işe gideceğiz, uyumamız gerek, derdik, sizin saat tez dönüyor, diye cevap verirdi bize. Bazen evdekilerin el falına bakardı. Neno’nun yakın akrabaları vardı ama kendisi yalnız başına bir evde yaşırdı. Bir ara evlendi. Evlendiği erkeğe Kadir İnanır ismini koymuştu. Mahalleli kadınlara, pencereden kocamın geldiğini gördüğümde sanki Kadir İnanır geliyor sanıyorum, derdi.” (İbrahim Halil Basmacı’nın anlatımı.)

“Evimiz Ali Paşa Mahallesi’nde, Aynı Minare Camii civarındaydı. O zamanlar yakın olduğu için okulu Ali Paşa

İlkokulu'nda okur, tatilde de Aynı Minare Camisi'nin imamının yan taraftaki evine kuran kursuna giderdim. Kursu gittiğim dönemde yaşıım 10-11 vardı. İmamın evinde Neno'yu görürdüm. İmam acıdığı için evsiz barksız Neno'ya bir oda verip barınmasını sağlamıştı. Hoca bazen kursta beni döverdi. Kurstan sonra ben de gider hocanın oğlunu döverek intikamımı alırdım.” (Süleyman Pamukçu'nun anlatımı.)

*Çirtik: Hafif meşrep kadın.

HAZIR YASİN ZEKO

Evliydi. İki tane karısı vardı. Cuma akşamları gelir herkese, “yasin okudum, babanın ruhuna bağışlayacağım, bir lira ver!” der, bu şekilde para toplayıp geçimini sağlamaya çalışırdı. Kahvede, yolda, ayakta yasin satardı millete.

TWİST ALİ

Yeni Kapı’lıdır. Uzun boylu ve cesur biridir. Mahallesine toz kondurtmaz. En çok sevdiği şey düğünlerde çift bıçakla avare söyleyip oynamaktır. Sonraları “twist” oyununu çok güzel oynadığı için ona bu lakabı taktılar.

YAYLI SILO

Sobacıydı. Yolda giderken ayaklarının altında sanki yay varmış gibi yürürdü, o yüzden ona bu lakabı takmışlardı.

ÇİMBİL HAKKO (ÇİMBİL HEQO)

Çımbıl* Hakko’nun Ailesi Diyarbakır’ın Ergani ilçesinden-
di. Ermeni olan annesi Amerika’ya yerleşmişti. Mert ve cesur
biriydi. Aynı zamanda kendine özgü bir kabadayıydı da.
Gençliğinde boks sporuyla uğraşmıştı. Yenişehir Sineması’nın
orda büfesi vardı. Sürekli içki içerdi. Ergani’nin yarısı bizimdir
derdi. Elinde bir de tapu vardı. Uzun süre mahkemelik oldu ama
hiçbir şey tutturamadı. Annesi Amerika’da, kendisi de
Diyarbakır’da vefat etti.

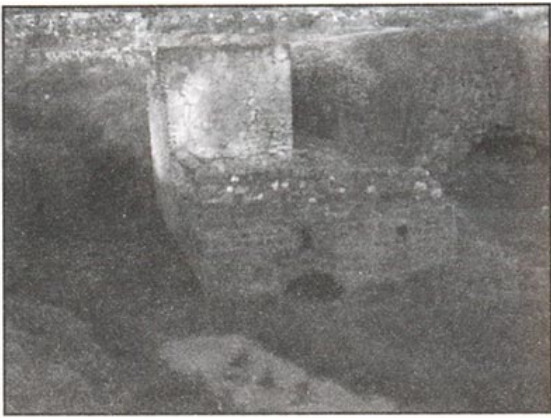
*Çımbıl: Kap vb. şeylerin kulpu.

ÇİFTKAFA MEMDÜH (ÇUTQAFA MENDUH)

Çiftkafa Memdüh ayakkabılarına aşırı özen gösteren, onları gözü gibi koruyan biriydi. Ayakkabılarını sürekli boyatıp cilalattırdı. Akşam sarhoş bir halde geleceği için sabahleyin gideceği yolu seçerdi. (Eskiden Diyarbakır'ın alt yapısı çok berbattı. Mesela bir yerde kanalizasyon tıkanığında ekipler gelir orayı kazar, pisliği de bir kenara atıp öylece bırakırdı.) Çiftkafa Memdüh akşam gider kafayı iyi eder. Kafayı iyi ettikten sonra gelir, eski belediyenin orda yolunu şaşırır ve pislige batar. Pislige batınca başlar küfre, Allah peygamber düz gider. O esnada Şeyh Güzel gelir bakar ki, Çiftkafa Memdüh pis küfürler savuruyor, buna bir tane vurur. Şeyh Güzel buna vurunca bu sefer de çukura düşer. Çiftkafa Memdüh kamasını çekip saldıracağı sırada kendisini itenin Şeyh Güzel olduğunu fark eder, “weeehuw kurban olduğum Allah'ım ne çabuk evliyanı gönderdin!” diyerek Allah'a sitem eder. Diyarbakır'ın renkli simalarından olan Çiftkafa Memdüh yıllar önce vefat etti.

DEĞİRMENCİ YAŞO (DEĞİRMANCİ YAŞO)

1935’lerde Diyarbakır’da dünyaya gelmişti. 1.65 metre boylarında, 63 kilo ağırlığındaydı. Bıyık uzatırdı. Kürtlerin Kürmanc boyundandı. Kürtçe’nin yanı sıra Türkçe de konuşurdu. Eski Mardin Kapı karakolunun sağ tarafında, Hevsel Bahçeleri’ne giden yolun solunda değirmenleri vardı. Değirmende hem çalışır hem de yatardı. Değirmende iş varsa şalvar, ceket giyer, başına kasket takar, sonra da gidip çalışırdı. İş yoksa pantolon, gömlek, ceket giyer, eline de tespihini alıp dışarı çıkardı. Üzerinde devamlı olarak hançer bulundururdu. Kadınlarla dost hayatı yaşardı. Kütahya’da askerdeyken bile genelevde dost tutmuştu kendine. Bir ara Diyarbakırspor’un yönetiminde yer almıştı. Merheli Bahçesi onlarındı, babaları vefat ettikten sonra, 1960’larda hepsini sattılar. Değirmenci Yaşo 25 yaşında askere gitmiş, 11 sene sonra 36 yaşında teskere alıp memleketine dönmüştü. Çok cesur ve aşırı belalı biriydi. Pek çok vukuatı vardı. Birkaç defa polis ve bekçi vurmuştu. Bir seferinde bir bekçiyle kavga etmiş, silahını elinden almıştı. Esrar ve içki içerdi. Pek çok defa hapishaneye girip çıkmıştı. Dul annesi bir adamla evlenmişti. Değirmenci Yaşo her gün üvey

Değirmenci Yaşo'nun değirmeni

babasının yanına gider, “ulan anamın başlık parasını ver, yoksa onu geri götürürüm ha” diye tehdit ederek para koparmaya çalışırdı. Üvey babası Değirmenci Yaşo'nun habire gelip başlık parası istemesinden dolayı bunalır, “ulan oğlum başlık parası vere vere perişan oldum, bitmedi mi şu başlık parası” der, Değirmenci Yaşo da, “her gece anamla yatıyorsun, mecbursun başlık parası vermeye” diyerek karşılık verirdi. Takriben 1990'larda vefat etti.

“Askerdeyken Yaşo'yla birlikteydik. Ona, askerliğini bitir ve Diyarbakır'a dön, dedim. Burda her şey var, rahatım yerinde, niye döneyim ki, dedi. Askerdeyken ona küçük bir yer vermişlerdi, orda postal vb. şeyleri tamir ediyordu. Bir gün bir astsubay gelip, postalımı tamir et, dedi. Yaşo sinirli bir şekilde, bekle ulan, dedi. Astsubay Yaşo'nun bu lafına çok kızdı, sen kime ulan diyorsun, diyerek üstüne gitti, Yaşo bıçağını çekip astsubaya saldırdı, astsubay korkup kaçınca Yaşo da peşine verdi. Durumun ciddiyetini görünce biz de Yaşo'nun peşinden koşup sakinleştirmeye çalıştık. Ona, herhalde seni tanımıyor, o yüzden böyle bir

densizlik yaptı, dedik, Yaşo, madem öyle ona kendimi tanıtırdım, diyerek tepkisini dile getirdi. Neyse, konuşup sakinleştirdikten sonra Yaşo'yu postal tamir ettiği yere götürüp bıraktık. Biz Diyarbakırlılar askerde daha acemiyken Yaşo bize sahip çıkıp kollardı. Mesela biz içtimadayken gelip çavuşa, şu arkadaşları götüreceğim, dediğinde çavuş itiraz etmez, götür Yaşar abi, derdi. Erinden subayına kadar herkes ondan çekinirdi. Bir gün yine askerdeyken bir teneke esrar yakaladılar Yaşo'da. Yaşo'yu cezaevine, tecrite attılar. Mahkeme ele geçirilen esrarı tahlil için ilgili kuruma gönderdi. Tahlil sonucunda yakalanan şeyin kuru-tulup esrar biçimine sokulmuş dut yaprağı olduğu anlaşıldığından Yaşo serbest bırakıldı. Yaşo dut yapraklarını kurutup esrar diye millete satıyor, o şekilde yolunu buluyordu. Yaşo teskere almaya 20 gün kala firar eder, o şekilde askerliğini uzatırdı. Bir gün teskere almaya 40 gün kala onu cezaevine tecrite attılar. Bölük komutanı gelip kendi eliyle teskeresini verdikten sonra, askerliğin bitti, haydi git, dedi Yaşo'ya. Yaşo küfür üstüne küfür savurup komutanın tepkisini üzerine çekmeye çalıştı ama komutan aldırış etmedi ve ona, siktir ol git, dedi. Değirmenci Yaşo böylece askerlik macerasını sonlandırmak zorunda kaldı. Diyarbakır'a döndüğü gibi bir bekçiyi bıçaklayıp hapishaneye düştü." (Cemal Deniz'in anlatımı.)

Karacadağ taraflarından bir köydendi. 1940'larda doğmuştu. Boyu 1.70 metre, ağırlığı 75 kilo civarındaydı. Bıyıklı ve hafiften göbekliydi. Köylü şehirli karışımı giysiler giyerdi. Paspaldı. Okuma yazması yoktu ama buna rağmen ehliyeti vardı. Köyden gelmiş bir Kürt olduğu için Türkçesi aşırı kıttı, o yüzden tarzanca konuşurdu. Müthiş bir sigara tiryakisiydi. Ağzının yan tarafında sürekli yanan bir sigara bulunurdu. Dudaklarıyla sigara arasında kopmaz bir bağ oluşmuştu adeta. Dolmuş durağında dolmuşçuluk yapardı. Onun dolmuşuyla geçtiği yerde yolcu kalmazdı. Diğer dolmuşçulardan baskın davranır, kadın, çocuk, genç yaşlı ne kadar yolcu varsa arkaya, bagaja, çatıya doldururdu. Öyle ilginç biriydi ki, ne yapar eder arabasını yolcuyla doldururdu. Onun bulunduğu yerde diğer dolmuşçular aç kalırdı. O yüzden ona Gur* lakabını takmışlardı.

*Gur: Kurt anlamındaki Kürtçe kelime.

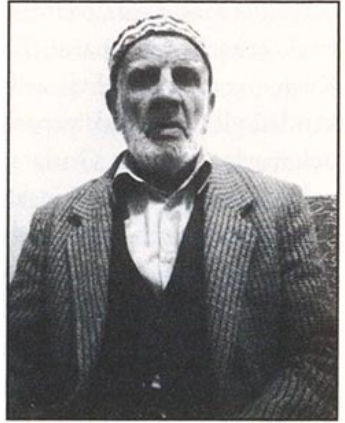
HACI KUZU* (HECÎ KUZU)

Gerçek ismi Aziz'di. 1935'lerde Mardin'in Kewsan köyünde doğmuştu. Boyu takriben 1.75 metre, ağırlığı ise 90 kilo civarındaydı. Sakal uzatır, şalvar, gömlek giyer, başına da küllah ya da şapka takardı. Evi Yeni Kapı'da, Kore Mahallesi'ndeydi. Bir tane çekçek arabası vardı, Mardin Kapı'da, Sultan Şuca Türbesi civarında çekçekçilik yapardı. Türkçe hiç bilmezdi, o yüzden sadece Kürtçe konuşurdu. Evli ve bir kaç evlat sahibiydi. Bir oğlu da kendisi gibi hamallık yapardı. İşi olmadığı zamanlarda sürekli uçkuruyla oynardı. Onda sara hastalığı vardı, o yüzden yarı yolda krize girer diye insanlar yüklerini taşıtmaya çekinirdi. Hacı Kuzo bazen normal olur bazen de anormalleşirdi. Mesela bazen biri ona selamünaleyküm dediğinde aleyküm selam der, bazen de küfür atardı. İnsanlar ona "Hacı Kuzo" dediğinde çıldırır, her tarafı küfre boğar, kendisini kızdıranları yakaladığında fena halde döverdi. 2009'larda vefat etti.

"Şapkasını aşırıp köşeyi döner, sonra tekrar yanına giderek, hayırdır, ne olmuş? derdim, adamın biri şapkamı alıp kaçtı, derdi. Oysa şapkasını kaçırın bendim ama Hacı Kuzo çok fazla unutkan olduğu için şapkeyi aşırının ben olduğumu bir anda unutuyordu." (Osman Çetiner'in anlatımı.)

***Kuzo:** Orjinali "quzo" olan ve argo olarak kullanılan bu Kürtçe kelimenin anlamı "yalaka" demektir.

1922'lerde dünyaya gelmiş. 1.65 metre boylarında, 80 kilo ağırlığındadır. Dişlerinin üçte biri dökülmüş. Beyaz saçları seyrekleşmiş. Arada bir sakal bıyık uzatır. Bazen sakal uzatıp bıyıklarını keser. Bazen de sakallarını kesip bıyık uzatır. Şalvar, gömlek, yelek, ceket giyip beline acem kuşağı bağlar. Eskiden şapka takardı başına, şimdilerde ise küllah takıyor. Kundurasını topuklarını kırdıktan sonra giyer. Sürekli olarak üzerinde bıçak taşır.

Awêl Kemal

Diyarbakır'ın en küfürbaz insanlarından. Kendi kendine konuşur, sinirlenir, acaip küfürler savurur. O sinirli ve agresif tavrına rağmen saldırgan biri değil. Eskiden kendi çapında cesur bir kabadayıymış. Bir gün arkadaşlarıyla Dicle nehrinin kenarına gidip alem yaparlar. Kemal çok içer, kafası müthiş dumanla-

nır, ayağa kalktığı gibi suya düşer. Bu durumu gören arkadaşları, “ûla sen ne awêlsen êle!” (ulan sen ne aptalmışsın öyle) derler ve o günden sonra adı Awêl* Kemal olarak kalır. Dediklerine göre Pışo Meheme’nin yakın arkadaşlarındanmış. Yolda yürüdüğünde sağına soluna hiç bakmaz, sanki at gözlüğü takmışçasına yürür. Keskin gözlerle insana bakar. Tanıyanlar bazen onu aralarına alıp saatlerce dalga geçer. O da jeton düşünce, yani durumu farkedince sinirlenir ve ardından sağı solu küfür bombardımına tutar. Eskiden eski halin oralarda kamyon simsarlığı yapardı. Yaşlı olduğu için artık çalışmıyor. İki tane kamyonları var. Çocukları kamyonları çalıştırarak evin geçimini sağlıyor. Evleri Şehitlik semtindedir. Arada bir eski halin oralara gider, eski arkadaşlarıyla buluşup sohbet eder. Arkadaşlarıyla buluştuğunda muhakkak onu makaraya sarıp kafa bulurlar. Tiftikli Şeyho (Şêxo) adında 50 yaşlarında ayyaş bir oğlu var ki, yeleşinin iç cebinde devamlı olarak içine votka ilave edilmiş kola şişesi bulunur.

“Bir gün köylünün birinden bir bakraç yağ satın alır. Aldığı yağı eve götürüp boşaltır, boş bakracı getirip köylüye verir, ardından da, bana 500 lira borçlusun, paramı ver, der. Köylü, nasıl olur? diye sorar, Kemal, yağı tarttım 5 kilo çıktı, darası ise 6 kilo çıktı. Bu durumda sen bana borçlusun, diye cevap verir. Köylü, Awêl Kemal’e durumu izah etmeye çalışır ama maalesef onu ikna edemez. Awêl Kemal, 500 liramı ver sonra da bakracıyı al git, der. Köylü çaresiz çıkarıp 500 lira verir ve sonra da boş bakracıyla birlikte çeker gider. Awêl Kemal awêldi ama insanları suya götürüp susuz getiren türden bir awêldi.” (Şahin Güler’in anlatımı.)

“Urfa Kapısı’nda, eski halin oralarda kamyon simsarlığı yaptığı dönemlerde ot (esrar) çeker, efelik yapardı. İri yarı, cesur ve belalı biriydi. Üzerinde sürekli silah taşırdı. Zaman zaman insanları kandırır, haksız yere paralarını alır, olmadık hakaretler ederdi. Yük dolu kamyon şoförleri gelip, burdan Adana’ya kaç kilometre var, diye sorduklarında Awêl Kemal alıklığından mı yoksa fırlamalığından mı ne bilmiyorum ama, şu karşıdaki binayı görüyor musun, binadan öte Ergani’dir, Ergani’den öte de Adana’dır, diyerek zavallı kamyon şoförlerine yalan yanlış bilgi verirdi.” (Kadri Bayar’ın anlatımı.)

*Awêl: Aptal, alık.

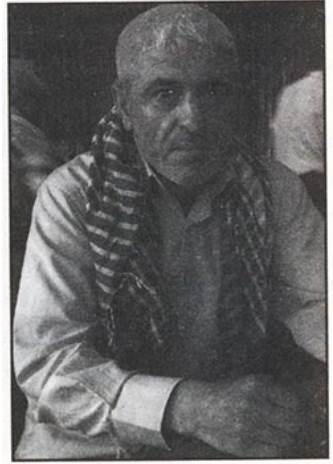
1930'larda dünyaya gelmişti. Boyu 1.75 metre, ağırlığı 80 kilo civarındaydı. Sadece çizgili uzun bir entari giyerdi. Güçlü kuvvetli biriydi. Evleri Ali Paşa Mahallesi'ndeydi. Her iki gözü de kördü. Halk o yüzden Kör Edo derdi kendisine. Bulgur çekenler iş olduğunda Edo'yu alır, bulgur çekme makinasını sırtına yükler, bulguru çekilecek olan evlere giderlerdi. Edo çok güçlü olduğu için bulgur çekme makinasının yandaki kolunu rahatlıkla çevirip bulguru çeker, iş bitiminde belli bir ücret alırdı. Eskiden her evde kuyu bulunurdu. Kuyusu kirlenen aileler temizlemesi için Edo'yu çağırırdı. Edo kuyuları temizler, karşılığında da para alırdı.

“Amcamın küçük bir kızı vardı. Yengemler hamama giderken amcamın küçük kızını Edo'ya teslim ederler. Kapıdan çıkarırken, biz hamama gidiyoruz, sen bu çocuğa bak, beşikte salla biz gelene kadar, diye tembih ederler. Edo da, tamam bakarım, der. O zamanlar avlulu evlerde sineklerden kurtulmak için tabağa sinek ilacı koyar, ilaçlı tabağı da bir köşeye bırakırlardı. Yengemgil gittikten bir süre sonra çocuk ağlamaya başlar. Edo

ilaçlı tabağın içindekini şeker sanır ve emziği tabağa sürüp çocuğun ağzına koyar. Çocuk ağladıkça Edo da emziği tabağa sürüp çocuğun ağzına koyar. Aradan epey zaman geçtikten sonra yengeler hamamdan döner. Çocuğa bakınca ölmüş olduğunu görürler. Çocuğun ölümünden sonra Edo sırra kadem bastı ve bir daha da ortaya çıkmadı.” (Mehmet Bensen’in anlatımı.)

LİCELİ NADİR

1963 yılında Diyarbakır'ın Lice ilçesine bağlı Dêrcimt Mahallesi'nde dünyaya gelmiş. 1.65 metre boylarında, 64 kilo ağırlığındadır. Evli ve üç evlat sahibidir. Eşi aynı zamanda amcasının kızıdır. Mert, cömert ve mütevazı bir insandır. Tespih, çakmak, mont, gömlek, eski ayakkabı vb. şeyleri elde satarak geçimini sağlamaya çalışır. Bazen mahalleye geldiğinde satsınlar diye tespihleri çocuklara dağıtır. Çocuklar tespihleri sattıktan sonra gelip Nadir'e parasını teslim ederler. Nadir de emeklerinin karşılığı olarak her bir çocuğa birer tespih verir. Konu komşuyla arası çok iyidir. Sokaktaki bakkalla arası o kadar iyidir ki, evde ne zaman yemek pişse muhakkak bir tabak da ona götürür. Hanımının evde olmadığı zamanlarda bile gider komşularından bir kap yemek alır, sonra da götürüp bakkala verir.

Liceli Nadir

1990'lı yıllarda 4 bin civarında Kürt köyü Türk güvenlik güçleri tarafından yakılıp yıkılır. Lice, Kulp, Şırnak gibi merkezler bombalanır. Lice'nin bombalanmasından sonra Nadir ve ailesi köylülerle birlikte ilçeyi terk etmek zorunda kalır. Nadir tüm maddi varlığını Lice'de, Dêrcimt'te bırakıp Diyarbakır'a göç eder. Kendilerine zulmeden devlete, devletin kolluk kuvvetlerine aşırı alerjisi var. Polis ve askerlerden nefret eder. Bir gün, gidip çarşı karakolunu basacağım, der ve ardından da kuru sıkı tabancasıyla gider karakolun karşısında durup üst üste sıkmaya başlar. Karakolun önünde bekleyen polisler neye uğradıklarını şaşırırlar. Karakolda müthiş bir panik başlar. Nadir kaçır, iki tane sivil polis onu arkadan farkedip peşinden gider. Nadir Sipahi Çarşısı'nın oralardan sokak sokak kaçarak Melikahmet Caddesi'nde yeğeninin çalıştığı lokantaya girer, silahını sandalyedeki minderin altına saklar, sonra lokantanın kapısında durup beklemeye başlar. Polisler lokantanın yanından geçerken Nadir, abe hayırdır? diye sorar. Polisler, bir şey yok, diye cevap verirler. Nadir, abe nasıl bir şey yok? Peki ya bu telaşınız niçin? diye sorar, polisler, birini arıyoruz, derler ve ardından da, burarlarda telaşla kaçan birini gördün mü? diye sorarlar, Nadir, hayır görmedim, der. Nadir arada bir kuru sıkı tabancasıyla polislere böyle oyunlar oynayarak psikolojik açıdan kendini rahatlatır.

1912'lerde Diyarbakır'da dünyaya gelmişti. Boyu 1.60 metre, ağırlığı 63 kilo civarındaydı. Şalvar, gömlek, yelek giyer, beline de acem kuşağı bağlardı. Sigara içmezdi. Köçek Ziyο daha önce-leri bir aile sahibiydi. Karısı, iki oğlu vardı. Kızkardeşinin oğlu, yani öz yeğeni bir mesele yüzünden oğlunu öldürür. Daha sonra karısı da ölünce Köçek Ziyο bir başına kalır. Malikahmet'te sebze sattığı barakasına taşınır. İçki kesmezdi Ziyο'yu, o yüzden sürekli olarak ispiro içerdi. Dürüst ve haktan yana bir insandı. İnsanlar onu sever, saygı duyardı. 1981 yılında vefat etti. Diğer oğlu Adana'da yaşıyor.

“Melikahmet'te bir barakası vardı, orda hem sebze satar hem de geceleri uyurdu. Bir köpeğı ve bir de erkek kuzusu vardı, onlarla barakada kalırdı. Köpeğıyle kuzusuna çok iyi bakardı. Bir gün köpeğinin boynuna bir tane altın taktı. Ona, kirve bu altın neyin nesidir böyle? diye sordum. Benim köpeğim de zengindir, bak onun da altını var ha, diye cevap verdi. Köpeğine altın takmasının nedeni zenginlere gıcık olsun diyeydi. Çok güzel fincan oyunu (Türklerin kaşık oyununa benzer bir tür

folklor oyunu) oynardı. Dört fincan alır, sağ ve sol elinin işaret ve orta parmaklarını fincanların kulplarından geçirir, sonra da çiftetelli müziği eşliğinde müthiş bir oyun sergilerdi ki, o yüzden ona "Köçek" lakabını takmışlardı. Herkes onun o güzel oynayışına hayrandı. İnsanlar onu oynarken izlemek için teşvik ederlerdi. Hiçbir kötü ayağı yoktu. Onu içki kesmezdi, o yüzden sürekli ispiro içerdi. Ona bizzat kendim onlarca kez ispiro aldım." (İbrahim Halil Basmacı'nın anlatımı.)

"Şeyh Güzel'i* erbane çalıp dini beytler okuyarak mezarlığa götürüyorlardı. Deli Şêxo yine cenazenin en önündeydi. Ben o zaman ameliyat olmuştum, dikiş yerlerim çok tazeydi, içim rahat etsin diye gidip elimi zar zor tabutuna değdirdim, sonra da bir kenara çekildim. Bir de baktım Şeyh Güzel'in cenazesinin hemen arkasından başka bir cenaze daha geliyor. İkinci cenazenin kime ait olduğunu sordum, Köçek Ziyo'nundur dediler. Köçek Ziyo kirvemdi. Devamlı olarak ispiro içerdi ama bunun dışında kötü bir ayağı yoktu. Şeyh Güzel ile onun cenazesinin aynı gün ve zamanda kaldırılması çok ilginçti, yani bir tür mucize gibi bir şeydi." (İbrahim Halil Basmacı'nın anlatımı.)

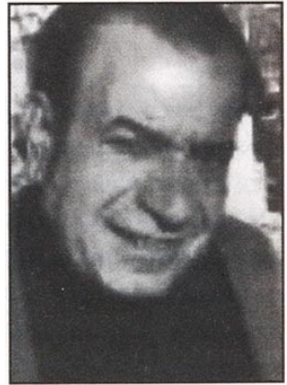
***Şêx Güzel:** Şeyh Güzel (Güzel Barslan) 1903 yılında Diyarbakır'da dünyaya gelmiş olan büyük bir dini şahsiyetti. Halk arasında "Şêxê Maran" (Yılanların Şeyhi) olarak da bilinirdi. Kadiri tarikatına mensuptu. Mardin bölgesinde yaşamış olan Şeyh Bûbê'nin ailesindendi. Sur içinde şimdiki Kuyumcular Çarşısı'nın olduğu yerde sebzeçi dükkânı vardı. İnsanlar şifa bulmak için değişik yörelerden yanına gelirdi. 1981 yılında vefat etti. Türbesi Diyarbakır'ın 11 km. güneyinde, Dicle nehri kenarında, Karpuzlu Mahallesi'nde, Seyfölmülük mezarındadır. Halk sürekli olarak türbesini ziyaret edip dua eder.

Ailesi aslen Siverek'liydi. 1955 yılında Diyarbakır'da dünyaya gelmişti. Boyu 1.70 metre, ağırlığı 65 kilo civarındaydı. Babası Mehmet Melikahmet'te dabak işiyle uğraşır, Reco da babasının yanında kalırdı. Dayısı Diyarbakır'ın namılı kabadayılarından Selax Süleyman'dı. Reco'nun kafası aşırı büyük olduğu ve otobüse benzediği için Ali Paşa Mahallesi'nde ilkokulu okurken arkadaşları ona Otabos Reco lakabını takmışlardı. Arkadaşları parmaklarını başına koyup "düüüt" diyerek kafa bulurdu Reco'yla. Gençliğinde bir gün sinemaya gider. Sinemada da Müşerref Tezcan'ın bir filmi oynuyormuş. Filmde Müşerref Tezcan'ı görünce Mecnun misali aşık olur. Ondan sonra Müşerref Tezcan'ın aşkıdan sokak köşelerinde, ağaç diplerinde içmeye başlar. Mert, dürüst ve çok namuslu bir insandı. Kadınlara, kızlara kötü gözle bakmaz, bakanlara çok sert tepki gösterirdi. Arkadaşına, dostuna karşı çok sadık biriydi. Arkadaşına canını verecek kadar değer verirdi. Kavgada yığitti. Biriyle kavga ettiğinde karşısındakinin kafasını tutup kendi kafasına vurur, hasmını bertaraf ederdi. Evli ve beş evlat babasıydı. Son dönemlerde geçim derdinden dolayı evini İzmir'e götürmüştü. 2007 yılında vefat etti.

"Reco'yla evlerimiz yanyanaydı. İkimiz de Ali Paşa İlkokulu'nda okuyorduk. Benim ilk yılımdı, Reco benden büyüktü. Reco'nun asker çantalarına benzer kocaman bir çantası vardı, ip bağlayıp boynuna asar, sonra da okulun yolunu tutardı. Biz de arkasından, otobos Mardin bir iki, bir iki... diyerek kızdırırdık. Okulda aşı yapılacağı zaman Reco çıldırır, okulun ikinci katından aşağı atlayarak kaçardı. Onu gören Alev öğretmeni, çocuklar koca kafayı yakalayın, diye bağıırırdı ama hiç birimiz Reco'yu yakalayamazdık, çünkü Reco can havliyle öyle bir kaçardı ki, ona yetişmemiz mümkün olmazdı. Tabi bazen istisnai olarak onu yakalayıp öğretmene teslim ederdik. Reco'yla çocukluktan arkadaştık. Ona takılır, olmadık şakalar yapardım ama çok da sevip sayardım. Sıkıntıda olduğunda, meteliği olmadığında babası dahil kimsenin yanına gitmez, sadece bana gelip para isterdi. Ben de elimden geldiğince yardımcı olmaya çalışırdım. Arada bir dükkânıma gelir, bana biraz para ver, derdi, vermeseydim kasayı açar, ordan 20 lira alıp giderdi. Giderken, ula Reco nereye? diye sorardım, e ma bilsen nereye gidiyem, derdi. Çarşıdan derdalan şarabı satın alır, sonra da gider ızdırıp ağacının dibinde içerdi. Mezarı Mardin Kapı Mezarlığı'ndadır. Mardin Kapı'dan her geçtiğimde gider Reco'nun mezarı başında fatiha okurum." (Otobos Reco'nun yakın bir arkadaşının anlatımı.)

KARATE KADRİ (QERETE QEDRİ)

1965 yılında Diyarbakır'da dünyaya gelmişti. Asıl ismi Abdülkadir Demirkan'dı. 1.70 boylarında, 80 kilo ağırlığındaydı. Sakal bıyık uzatmazdı. Yazın gri renk takım elbise ve gömlek, kışın ise boğazlı kazak ve siyah bir palto giyerdi. İşsiz güçsüzdü. Çok hızlı ve cesur biriydi. Kendisine karışan biri olduğunda hiç tereddüt etmeden saldırırdı. Dediklerine göre daha öncele-ri kendi çapında kabadayılık da yapardı. Bir kaç defa hapis yatmıştı. İstanbul'a defalarca gitmiş, orada uzun bir süre kalmıştı. Genelde Ofis'te, Yüksel Taksi yakınlarındaki Nezir Çayevi'ne takılır, Askerlik Şubesi yakınlarındaki bir tekel bayiinde de kafayı demlerdi. İçki içmeden duramazdı. Parası olmadığında tanıdıkları içki alırdı kendisine. Bazen de sırf pre-zelerini (uyduruk maceralarını) dinlemek için insanlar onu tekel bayiine götürüp içki ikram ederlerdi. 2010 yılının Nisan ayında geçirdiği kalp krizi sonucu hayatını kaybetti.

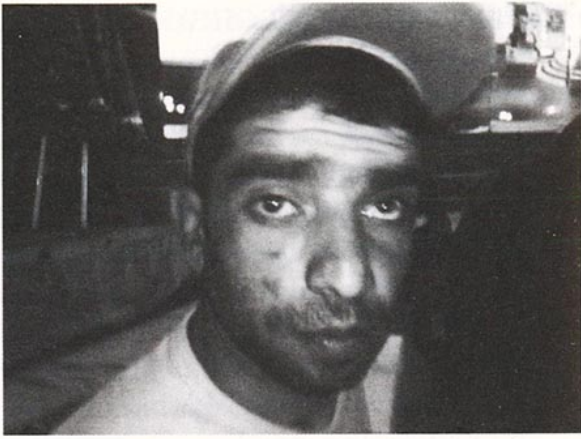

Karate Kadri

“Bir gün Karate Kadri’yle Nezir Çayevi’nde oturmuş sohbet ediyorduk. Bana şu prezesini anlattı: İstanbul’dayım. Galata Köprüsü’nün üzerinden geçiyordum, bir de baktım balıkların şahı denizden çıktı, 000 Kadri abê sen yine İstanbul’a gelmişsin. Bizlere şeref verdin abê. Niye habervermedin abê? dedi. Ben de, oğlum geldim işte, ne haber vereceğim, diye cevap verdim. Balıkların şahı birden denize daldı, bir torba balık getirip bana verdi, al sana Kadri abê, acıktığında yersin. Abê istersen gel denizin altında misafirimiz ol, dedi, sağ ol, dedim, işim var, belki başka zaman gelirim, dedim, sonra da hatır isteyip yoluma devam ettim.” (Özkan Değirmenci’nin anlatımı.)

ÇEKİRDEKÇİ MISTO (ÇEGİRDEKÇİ MISTO)

1984’lerde dünyaya gelmiş. Boyu 1.63 metre civarındadır. Kirli sakal uzatır. Peltek dillidir. Kot pantolon, gömlek ve çizgili bir mont giyer. Ayağında spor ayakkabı var ama bağcıklarını hiç bağlamaz. Çekirdekçi Mısto eskiden hırsızlık yaparmış. Bir gün İzmir’de hırsızlık yapar, polisler peşine verir, Mısto koşarak karşıdan karşıya geçmek isterken arabanın biri çarpar. Mısto’yu hastaneye kalıdırırlar. Mısto iyileşir ama sağ tarafı felçli kalır. Evleri Huzurevleri’ndedir. İçinde gül çekirdeği ve çekirdek ölçmede kullandığı bardağın olduğu poşeti sürekli sırtındadır. Sabahları çekirdek poşetini sırtına alıp evden dışarı çıkar. Hava kapalıysa, kar, yağmur varsa Ofis’e, Sanat Sokağı’nın oralara, hava açıksa, kar, yağmur yoksa halk otobüsüne binip Dicle Üniversitesi’ne gider. Otobüs şoförleri onu tanıdığı için para almazlar, zaten almak isteyen olsa da Çekirdekçi Mısto asla vermez. Dicle Üniversitesi’ne, Fen Fakültesi’nin bahçesine gider, “abe çekirdek, abe çekirdek...” diye bağırarak öğrencilere çekirdek satmaya çalışır. İnsanlar bir yerde oturuyorsa emri vaki yapıp masalarına bir bardak çekirdek bırakır, sonra da bekler ki para-

Çekirdekçi Misto

sını versinler. Parasını vermezlerse “paramı verin” deyip masalarına çekirdek boşalttığı kişilerin başına bela olur, ta ki parasını alana dek. Çekirdek satın alan kişinin tipine göre para alır. Kızlar ve erkekler gruplar halinde oturuyorsa gider kızlara takılır. Onu kızdırdıklarında küfrederek tepkisini gösterir.

KAYNAK KİŞİLER

Mahmut Aziz Sucu
Sabri Bapir
Kadri Bayar
Mehmet Uslu
Çiğköfteci Hasan Usta
Kasap Selahattin
Mehmet Zülfi Bayır
Veysi Özkırtay
Özkan Değirmenci
Kemal Alar
Mehmet Şirin Öztürk
Ali Ürün
İbrahim Açıkgöz
Devrim Açıkgöz (Şoreş)
Engin Deniz (Derya)
M. Zekeriya Karakaş
Aşık Zülfü Yoldaş
Muhsin Sanay
Mehmet Askeri Bardak
Selçuk Korkmaz
İbrahim Halil Basmacı
Umut İkincisoy
Hafız Baykam
Sıraç Polat
Mehmet Aras
M. Nuri Demir
Abdürrezzak Demir
Faruk Düz
Hacı Doğru

Yusuf Dağtaş
Şahin Güler
Kemal Temel
Arif Temel
Naif Temel
Mustafa Çiftçi
Baran Akan
Osman Çetiner
Hüseyin Tohumeken
Bilal Alantar
Mesut Kaya
Süleyman Pamukçu
Cemal ve Azize Erdin
Orhan Kardaş
Ali Güzelgün
Ömer İçener
Ekrem Sunar
Ramazan Candan
Erhan ve Orhan Çakar
Süleyman Pakdemir

DİYARBAKIR KABADAYILARI

Delileri ve Pışo Meheme

MUSTAFA GAZİ

Mustafa Gazi, bu çalışmasında öncelikle yazılı bir tarihleri, kayıtları olmayanları kişisel çabasıyla gün ışığına çıkarmaya çalışmış. Bu çalışması öncelikle bu nedenle anlamlıdır. Hep resmi tarih yazanların dünyasında, bir şehrin gayriresmi tarihine bir ayna, bir dipnot tutmaya çalışmak anlamlıdır.

Elli yıl sonra bu alanda araştırma yapmak isteyenler için de şimdiden referans olabilecek bir kaynak sunuyor Mustafa Gazi.

Kürt dili ve gramerinde son dönemlerin otoritelerinden biri olan Mustafa Gazi'nin, bu çalışmasında yer yer Türkçe kullanımında aksamaları, benim sadece hoşgörüyü değil, saygıyla karşıladığım bir başka ayrıntı; zira o, ana dilinin saçığından hiç kopmadığı için Türkçe onun "yabancı dili"dir. Buna rağmen Türkçe'yi Mustafa Gazi kadar kullanamayan Türk'lerin varlığından da bihaber değiliz.

Rağmen hep Kürtçe yazan ve Kürtçe düşünen bir yazı adamı olarak Türkçe de yazabilmektedir Mustafa Gazi. Bu durum, rüyalarını bile Kürtçe gören bir adam için kanımca bir başka başarıdır.

Elli yıl sonra bir şehrin yıkık dökük insanları, külhanbeyleri, bıçkınları, hovardaları ve delileriyle ilgili o şehrin hafızasına bakabilmenin tek yolu, bu konuda yazılı bir kayıt bırakmaktır ki Mustafa Gazi'nin bu çalışmasıyla yaptığı da budur.

Yılmaz Odabaşı

www.wesanenlis.com

ISBN 978-605-4497-53-9

9 786054 449753

Diyarbakır Kabadayıları
Delileri
Pışo Meheme
Mustafa Gazi

